

Pia Laulainen

OmaStadista MeidänStadiin

- tutkimus Helsingin kaupungin osallistuvan
budjetoinnin ensimmäisestä vuodesta ja ehdotuksia
mallin jatkokehittämiseen

A!
Aalto-yliopisto

Maisterin opinnäytetyö
Aalto-yliopisto, Taiteiden
ja suunnittelun korkea-
koulu, Muotoilun laitos
Lokakuu 2019

Tekijä Pia Laulainen

Työn nimi OmaStadista MeidänStadiin - tutkimus Helsingin kaupungin osallistuvan budjetoinnin ensimmäisestä vuodesta ja ehdotuksia mallin jatkokehittämiseen

Laitos Muotoilun laitos

Koulutusohjelma Collaborative and Industrial Design

Vuosi 2019

Sivumäärä 100

Kieli Suomi

Tiivistelmä

Tämä opinnäytetyö käsittelee Helsingin kaupungin syksyllä 2018 toimeenpanemaa osallistuvan budjetoinnin mallia, OmaStadia. Tutkimusaineisto ei kata koko OmaStadin prosessia, vaan ainoastaan vaiheet, jotka toteutuivat syksyn 2018 ja kevään 2019 välisenä aikana. Prosessin äänestys- ja toteutusvaihe käsitellään kuitenkin toteutuneen mallin kuvailussa ja tekemässäni konseptissa. Tutkimuksessa pyritään hahmottamaan sitä, miten ensimmäistä kertaa toteutettu malli toteutui, miten siihen osallistuneet kaupunkilaiset sen kokivat ja minkälaisia toimintakykyjä osallistuvaan budjetointiin osallistuminen edellyttää. Tutkimuksessa pyritään myös hahmottaa nykyisen mallin toimintakykyjen mahdollistamiseen liittyvät vaaranpaikat ja tarjoamaan jatkokehittämislle vaihtoehtoinen konsepti. Teoreettisena viitekehyksenä käytetään muotoilun kentällä vielä melko vähän sovellettua toimintakyknäkemyistä.

Tutkimuksen pääaineisto koostuu Helsingin kaupungin palautekyselyiden vastauksista ja tekemistäni puolistrukturoiduista osallistuja-haastatteluista. Haastatteluiden tekemisessä hyödynsin palvelumuotoilusta tuttuja palvelupolku-työpohjia ja kokemusarviointi-taulukkoja. Näistä aineistosta keräsin sekä yleisiä että juuri toimintakykyihin liittyviä haasteita, tarpeita ja toiveita, ja käytin löydöksiä OmaStadin jatkokehittämiseen tähtäävän MeidänStadi-konseptin muotoilemiseen.

Tutkimuksen mukaan prosessiin osallistuneet kaupunkilaiset edustavat pääosin korkeasti koulutettuja, aktiivisia suomenkielisiä kaupunkilaisia, joilla on hyvät osallistumisen taidot. Naisten määrä näyttää olleen suurempi kuin miesten. Tutkimuksen aineiston pohjalta näyttää siltä, että suurin osa ensimmäisen vuoden prosessiin osallistuneista on ollut tyytyväisiä prosessin toteuttamistapaan, ja prosessiin osallistuminen on lisännyt heidän ymmärrystään ja kiinnostustaan päätöksentekoon osallistumisesta. Tutkimuksen mukaan toteuttamistavassa on kuitenkin myös puutteita. Nämä niin sanotut toimintakykyjen vaaranpaikat liittyvät esimerkiksi prosessin alkuvaiheen tiedon ymmärtämisen ja suunnitteluvaiheen yhteistyön toimintakykyjen mahdollistamiseen.

MeidänStadi-konsepti, joka pyrki vastaamaan nykyisessä mallissa ilmenneisiin vaaranpaikkoihin, korostaa nimensä mukaisesti yhteisöllisyyttä. Konseptin käytännön toimet tähtäävät muun muassa keskustelemisen, yhteistyön ja arvioimisen toimintakykyjen mahdollistamiseen ja kehittämiseen. Prosessissa on uusia elementtejä, kuten MeidänStadi-raati, ja testaaminen on oleellinen osa kehittämistyötä. Konsepti tarjoaa nykyiseen malliin pohjautuvan vaihtoehtoisen mallin, jossa mennään askeleen verran lähemmäksi osallistuvan budjetoinnin alkuperäistä, Porto Alegren mallia.

Vaikka OmaStadissa onkin vielä kehitettävää, Helsingin kaupungille voi antaa hyvän arvosanan ensimmäisen vuoden toteuttamisesta. Alueosallisuustiimi ja OmaStadi-projektiryhmä ovat tehneet valtavasti töitä toteuttaessaan ja samaan aikaan kehittäessään tätä ensimmäisen vuoden prosessia. On myös syytä pitää mielessä, että toimivan mallin kehittäminen ja toteuttaminen ovat pitkä prosessi eikä järkevää ja kaikkia tyydyttävää osallistuvan budjetoinnin mallia rakenneta yksin saati hetkessä.

Avainsanat OmaStadi, osallistuva budjetointi, yhdenvertaisuus, toimintakyknäkemykset, toimintakykyille muotoilu, MeidänStadi

Author Pia Laulainen

Title of thesis From OmaStadi towards MeidänStadi – research about the first year of the participatory budgeting model of the City of Helsinki and suggestions for the development

Departemen Department of design

Degree programme Collaborative and Industrial Design

Year 2019

Number of pages 100

Language Finnish

Abstract

This thesis investigates OmaStadi (MyCity) model, a participatory budgeting model of the City of Helsinki, that started in autumn 2018. Research data is not covering the whole process, only the phases that were actualized between autumn 2018 and spring 2019. Voting and implementation phases are still covered when introducing the actualized OmaStadi process and the concept MeidänStadi (OurCity). The thesis aims to perceive understanding of how the process was executed, how did the citizens experience the process and what kind of capabilities are needed for participating participatory budgeting process. The research tries to depict the pain points of the process from the perspective of capabilities and offers an alternative concept for further development. The capability approach, which is still applied quite seldom in the design field, is the theoretical framework of this thesis.

The main source material of the thesis consists of feedback answers of the citizen questionnaires made by Helsinki city and my semi-structured interviews. I utilized familiar service design tools – service journey template and experience evaluation form – to carry out the interviews. From these materials, I gathered both common and precisely capability related challenges, needs and wishes. These findings were the basis for building a new, further developed model of the OmaStadi process, the concept I call MeidänStadi (OurCity).

Research shows that most of the participants represent highly educated, active, Finnish speaking citizens who have good capabilities for participation. The total of woman participants seems to be bigger than men. Data points out that most of the participants are happy how OmaStadi was implemented and they think that participation has increased their understanding and interest in decision making. Based on the research process has still some weaknesses. These capability related pain points seem to relate for example to the understanding capability and collaboration capability.

MeidänStadi concept, which aims to solve the pain points that exist in the present model, highlights and tries to increase the importance of us instead of me or you. Practical solutions of the concept focus i.a. on conversation, collaboration and evaluation capabilities. The process includes some new features like MeidänStadi council and phases of testing used tools and working methods. The concept that is based on the OmaStadi model offers a version that is a bit more towards the original Porto Alegre's participatory budgeting model.

Even though there are things to develop with the OmaStadi model, the City of Helsinki has done a good job. The team of district participation (alueosallisuustiimi) and the OmaStadi project team have done an enormous amount of work when executing and developing the new model on the run. It is also fair to remember that to develop and execute a functional and reasonable participatory budgeting model that would satisfy all parties is a long process. It is not built alone either in a hurry.

Keywords OmaStadi, participatory budgeting, equality, capability approach, designing for capabilities, MeidänStadi

Sisällysluettelo

1 Johdanto	7
1.1. OmaStadin tausta	7
1.2. Miksi tutkin OmaStadia	9
1.3. Tutkimuksen tavoitteet, rajaukset ja tutkimuskysymykset	10
2. Katsaus kirjallisuuteen ja teoreettiseen viitekehykseen	12
2.1. Katsaus osallistuvan budjetoinnin taustaan ja periaatteisiin	13
2.1.1. Osallistuvan budjetoinnin malleja, tavoitteita, vahvuuksia ja heikkouksia	14
2.1.2. Osallistuvan budjetoinnin toivotut vaikutukset yksilöihin, hallintoon ja yhteiskuntaan	17
2.1.3. Osallistuva budjetointi saapuu pohjoismaihin	21
2.1.4. Kaksi osallistuvan budjetoinnin esimerkkiä Helsingistä	25
2.1.5. Aiheeseen liittyvää tutkimusta	29
2.2. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys: Toimintakykynäkemys	31
2.3. Toimintakykynäkemys ja muotoilu	36
3. Tutkimusprosessi, -aineisto ja -menetelmät	41
3.1. Tutkimusprosessi ja aineiston kerääminen	42
3.2. Tutkimusaineisto	45
3.3. Aineiston käsittely	47

4. Aineiston analyysi ja löydökset	49
4.1. Ensimmäisen vuoden OmaStadi-malli	50
4.2. Aineiston keskeiset löydökset	58
4.3. Toimintakykyistä osallistuvalla budjetoinnilla	72
4.4. OmaStadin vaaranpaikat toimintakykyjen näkökulmasta	75
5. OmaStadista MeidänStadiin	77
6. Johtopäätökset ja pohdinta	81
6.1. Tutkimuksen arviointi	82
6.2 Pohdinta	83
Kiitokset	84
Kuvat ja taulukot	85
Lähdeluettelo	86
Liitteet	89

1 Johdanto

Tämä on Aalto-yliopiston muotoilun laitokselle tehty maisterin opinnäytetyö, joka tutkii Helsingin kaupungin osallistuvan budjetoinnin mallia, OmaStadia, ja tarjoaa kehitysehdotuksia mallin jatkokehittämiseksi. Tutkimus ei kata aivan koko OmaStadin prosessia, vaan ainoastaan vaiheet, jotka toteutuivat syksyn 2018 ja kevään 2019 välisenä aikana. Prosessin äänestysvaihe, joka on päättymässä tämän tutkimuksen julkaisemisen aikaan, ei ole mukana tutkimusaineistossani. Kehittämisehdotuksia tarjoava MeidänStadi-konsepti kattaa kuitenkin koko prosessin. Tutkimisen ja kehittämisen tarkastelukulmana on prosessiin osallistuneiden kaupunkilaisten näkökulma –heidän kokemuksensa osallistumisesta sekä tarpeensa ja toiveensa mallin kehittämiseen. Tarkastelussa keskitytään erityisesti kaupunkilaisten toimintakykyjen mahdollistumisen ja kehittämisen yhdenvertaiseen toteutumiseen.

1.1. OmaStadin tausta

Helsingin kaupunki tähtää maailman toimivimmaksi kaupungiksi. Vuosille 2017-2021 luotu strategia maalaa kuvan kaupungista, jossa kaupunkiyhteisön toimijat – yksilöt, yhteisöt, yritykset ja kaupunkiorganisaatio – nähdään tasa-arvoisina kumppaneina. Strategiassa visioidaan kuva, jossa Helsinki on toimijoiden yhteistyön ansiosta tehokkaampi, tasa-arvoisempi, yhdenvertaisempi, mukavampi, vaivattomampi ja osallisuutta tukeva vahvaan koheesioon perustuva kilpailukykyinen kaupunki. Tavoitteena on kaupunki, jossa jokaisella on ”oikeus kokea itsensä helsinkiläiseksi”. (Helsingin kaupunki, 2017a)

Strategian tukena, niin sanottuina käytännön toiminnan ohjenuorina toimii kaupungin osallisuus- ja vuorovaikutusmalli, jonka kaupunginhallitus hyväksyi hallintosääntöönsä 16.11.2016. Tässä osallisuusmallissa määritellään kolme osallisuuden periaatetta, joiden noudattamiseen koko kaupunkiorganisaatio on sitoutunut. Helsingin kaupungin osallisuuden periaatteita ovat 1. yksilöiden ja yhteisöjen osaamisen ja asiantuntijuuden hyödyntäminen, 2. omaehtoisen toiminnan mahdollistaminen ja 3. yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien luominen. Näiden kolmen periaatteen nähdään olevan keskeisessä roolissa, jos kaupungista halutaan sellainen, jossa toiminta on asukaslähtöistä ja kaupunkilaiset kokevat osallisuutta. (Helsingin kaupunki 2017b; Helsingin kaupunki, Osallisuusmallin yleisesitys)

OmaStadi rantautuu Helsinkiin

Kaupunki toteuttaa osallisuusmalliaan konkreettisesti. Tutkimukseeni liittyvä OmaStadi, osallistuvan budjetoinnin malli, ja sitä toteuttamaan palkatut seitsemän stadiluotsit saivat molemmat starttinsa reilu vuosi sitten keväällä 2018. Toukokuun alussa seitsemän suurpiirikohtaista innostunutta stadiluotsia aloitti työnsä sillanrakentajina kaupunkilaisten ja kaupunkiorganisaation ihmisten välillä. Vielä saman kuukauden lopussa sekä luotsit että tuleva osallistuvan budjetoinnin malli esiteltiin

kaupunkilaisilla *Potkua osallisuuteen* nimisessä aloitusseminaarissa (Helka, 2018).

Osallistuva budjetointi on lyhyesti tiivistettynä suoran demokratian toimintamalli, jossa tietyn alueen asukkaat ovat suunnittelemassa ja päättämässä alueensa taloutta ja resursseja koskevista asioista. Prosessi voi liittyä kunnan budjetointiin tai olla yksittäinen projekti, kuten rakentamiseen liittyvä hanke. Prosessi etenee suunnitteluvaiheen kautta toteutukseen ja sitä kautta jälkiarviointiin. Kaikki osallistuvan budjetoinnin prosessit ovat yksilöllisiä, eikä yhtä ainoaa oikeaa menetelmää ole olemassa. Prosessin toteutus ja toteutukseen siirtyvät ehdotukset riippuvat ennen kaikkea prosessin rajauksista ja muun muassa osallistujien määrästä ja heidän sosioekonomisesta taustastaan. (Pihlaja 2017, s. 4; Ahonen & Rask, 2019, s. 2)

Yksilöllisyydestään huolimatta osallistuvan budjetoinnin prosesseilla on myös yhteisiä piirteitä. Prosessiin liittyy oleellisesti avoimuus (niin budjetin esittelyssä kuin itse prosessissakin), kaupunkilaisten ja päätöksentekijöiden välinen keskustelu, kaupunkilaisten kiinnostusten yhteensovittaminen ja kompromissien ja ratkaisujen etsiminen. (Pihlaja 2017, s. 4) Palaan osallistuvan budjetoinnin kuvaamiseen tarkemmin luvussa 2, jossa käsittelen muun muassa osallistuvan budjetoinnin taustaa, periaatteita ja suomalaisia osallistuvan budjetoinnin ohjelmia.

Helsingin kaupungin osallistuvan budjetoinnin mallin, OmaStadin, toteuttaminen, on jatkumoa kaupunginvaltuuston 16.3.2016 tekemälle periaatepäätökselle selvittää uusia sovelluskohteita nuorisotoimeen ja opetukseen vakinaistettavalle mallille (Helsingin kaupunki 2017b). Periaatepäätöksessä mainitulla vakinaistettavalla mallilla tarkoitetaan RuutiBudjettia, joka alkoi vuonna 2013 pilottikokeiluna ja vakiintui osallistuvan budjetoinnin malliksi, jossa nuoret ovat mukana päättämässä omista vapaa-ajan toiminnoistaan ja palveluistaan yhdessä nuorisotoimen kanssa (Helsingin kaupunki 2013; Helsingin kaupunki, mikä on ruutibudjetti).

OmaStadi pähkinänkuoressa

OmaStadissa, johon on otettu vaikutteita muun muassa Reykjavikissa, Barcelonassa, Madridissa ja Pariisissa käytössä olevista malleista, asukkaat ovat mukana päättämässä vuosittain 4,4 miljoonan euron käytöstä. Ehdotuksia voivat tehdä kaikki iästä ja asuinpaikasta riippumatta. (Helsingin kaupunki 2017b; Helsingin kaupunki, Mikä on omastadi). Mallissa 4,4 miljoonan euron määrärahopotti jaetaan seitsemän suurpiirin ja koko Helsinkiä koskevien ehdotusten kesken. Koko Helsinkiä koskevat ehdotukset saavat siitä 20 %:a ja loput 80 %:a jaetaan suurpiireittäin niiden väestömäärän mukaan. Lopullisista suunnitelmista voivat äänestää kaikki äänestysvuonna 12 vuotta täyttävät ja Helsingissä kirjoilla olevat henkilöt. (Helsingin kaupunki, 2018)

OmaStadiin on ladattu paljon odotuksia. Helsingin kaupunki (2018) kuvailee OmaStadia kanavana, jossa koko kaupunkiyhteisö voi ideoida, ehdottaa ja äänestää alueellisesti investoinneista ja käyttötalousmenoista. Se myös toivoo, että osallisuusrahastosta varansa saava OmaStadi lisäisi kaupunkilaisten ehdotuksilla ”kaupunginosien toimivuutta, viihtyisyyttä, elinvoimaisuutta, turvallisuutta tai yhteisöllisyyttä paikalliset lähtökohdat ja voimavarat huomioiden”. Kaupunki onkin kirjannut prosessin lopullisiksi tavoitteiksi kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksien vahvistumisen, yhdenvertaisuuden toteutumisen edistymisen ja sen, että kuntalaisten ymmärrys kunnan toiminnasta lisääntyisi.

Kaupungilla on iso kakku syötävään. Yhdenvertaisuuden ja moniäänisyyden varmistaminen sekä sen ratkaiseminen, että osallistuvasta budjetoinnista ei tule Helsingin kaupungin johdonkin pelkäämää ”ohistuskaistaa ennestään aktiivisille”, lienevät osallistuvan budjetoinnin monimutkaisimpia haasteita (Reunanen 2018). Demokraattisen päätöksenteon yhdenvertaisuuden toteutumisesta ovat huolissaan myös muut kuin kaupungin ihmiset. Helsingin Sanomien toimittaja Lauri Malmberg pohtii artikkelissaan *Helsinki antaa kaupunkilaisille jaettavaksi neljä miljoonaa euroa – Kenelle ”demokratiahankkeen” hyödyt valuvat?* (HS 13.3.2018) sitä, tulevatko rahaa saamaan parhaiten muotoillut ehdotukset, joiden tekemiseen koulutetuilla ihmisillä on parhaat mahdollisuudet, ja onko osallisuusasiantuntijoilla (stadiluotseilla) ylipäättään mahdollisuutta olla läsnä alueensa kaikille asukkaille, koska suurpiirit ovat valtavan laajoja.

Artikkelissa siteeratut lähidemokratiaa tutkineet Eeva Luhtakallio ja Emilia Palonen arvioivat osallistuvaan budjetointiin osallistumisen ongelmaa myös toisesta näkökulmasta. Heidän mukaansa tiettyjen aktiivisten asukkaiden ja ryhmien osallistumisesta voi seurata tilanne, jossa toteutettavat

hankkeet hyödyttävät vain osaa kaupunkilaisista, joka taas voi johtaa siihen, että osa ihmisistä kokee, ettei heidän huolensa tule vastatuiksi ja kaikki tämä voi johtaa lopulta jopa demokratian kaventumiseen. (Malmberg 2018)

1.2. Miksi tutkin OmaStadia

Minulla on kolmenlaisia perusteluja sille, miksi tutkin OmaStadia muotoilukärki ja toimintakykynekyms edellä. Nämä perustelut liittyvät yhteiskunnallisiin, muotoilullisiin ja henkilökohtaisiin asioihin.

Yhteiskunnallinen näkökulma

Osallistuva budjetointi on Suomessa vielä melko harvinainen päätöksentekomalli. Ahonen ja Rask (2019) ovat tutkineet osallistuvan budjetoinnin malleja ja trendejä Suomessa, ja he toteavat Kuntaliitolle tekemässään raportissa, että vaikka osallistuvan budjetoinnin hankkeiden määrä onkin kasvanut vuosittain, hankkeita on toteutettu kuntasektorilla alkuvuoteen 2019 mennessä vain noin parikymmentä. Määrärahojen kasvu ja mallin kattavuuden laajeneminen osoittavat heidän mielestään kuitenkin sen, että osallistaminen nähdään sekä kuntaa että kuntalaisia hyödyttävänä prosessina.

Koska osallistuvan budjetoinnin malli on vielä kohtuullisen uusi Suomessa, yhä useampi kunta-sektorin toimija joko pohtii tai toteuttaa mallia jo käytännössä. Tutkimusta toteutuneista ohjelmista on vielä melko vähän, vaikka aiheen tutkiminen on sekä ajankohtaista että tarpeellista. Palaan näihin tutkimuksiin myöhemmin luvussa 2.1.

Muotoilututkimuksellinen näkökulma

Muotoilun ihmiskeskeinen näkökulma sopii osallistuvan budjetoinnin tutkimuksen näkökulmaksi juuri ihmiskeskeisyytensä vuoksi. Ihmiskeskeinen muotoilullinen ote näkyy siinä, että tutkimukseni pyrkii ymmärtämään prosessiin osallistuneen kaupunkilaisen näkökulmaa heidän omasta näkökulmastaan. Kaupunkilaisten oma ääni ja kehitysehdotukset näkyvät myös kehittämisehdotuksessa.

Sekä määrälliseen että laadulliseen aineistoon pohjautuva tutkimukseni tarjoaa suomalaisiin osallistuvan budjetoinnin tutkimuksiin uudenlaisen tulokulman – kuntasektorin ja sen työntekijöiden näkökulmien rinnalle tuon prosessiin osallistuneiden kaupunkilaisten kokemuksia osallistuvasta budjetoinnista. Tutkimukseni valottaa tähän asti laajimmassa mittakaavassa toteutettua suomalaista osallistuvan budjetoinnin mallia ja on siinä mielessä hyvä referenssi tulevillekin ohjelmille.

Toinen muotoilullinen perustelu tutkimukselleni liittyy muotoilun ja toimintakykynekyksen kytkemiseen toisiinsa. Toimintakykynekyms, joka on Amartya Senin ja Martha Nussbaumin luoma ja kehittämä oikeudenmukaisuusteoria (Herne 2012, s. 171), sopii hyvin muotoilututkimuksiin. Oikeudenmukaisuuden ja muotoilun liitto ei ole tuulesta temmattu, sillä kuten Keinonen (2017, s. x-ix) sanoo, muotoilu vaikuttaa oikeudenmukaisuuden jakautumiseen ja ”se pitäisi nähdä sosiaalisena toimintana, joka jakaa mielihyvää ja kipua, resursseja hyvään elämään ja toimintakykyjä saavuttaa arvokkaita tavoitteita”. Toimintakykynekyksen muotoiluun sopivia sovelluksia ei kuitenkaan ole vielä liiemmästi, ja löysin vain yhden tutkimukseeni sopivan sovelluksen, joka sekin on enemmänkin periaatteiden listaus kuin varsinainen työkalu. Uskon, että työni on tervetullut lisä muotoilun ja toimintakykynekyksen kohtaamisten kenttään, vaikkakin näkemyksen sovelluksien tutkiminen ei olekaan työni keskiössä.

Henkilökohtainen näkökulma

Työskentelen tällä hetkellä palvelumuotoilijana valtion virastossa, ja osallistumisen ja yhdenvertaisuuden kysymykset tulevat ilmi työssäni lähes päivittäin. Maisterintyön aiheen tutkiminen on osa isompaa henkilökohtaista prosessiani, jonka tavoitteena on vahvistaa omia kykyjäni mahdollistaa ja ottaa huomioon palvelumuotoiluprosessiin osallistuvien ihmisten osallistumista rajoittavat ja tukevat seikat. Mielestäni toimintakykynäkemyksen ymmärtäminen ja sen muotoiluun tuomat viittaukset tukevat tätä kehittymistä.

1.3. Tutkimuksen tavoitteet, rajaukset ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksellani on neljä tavoitetta. Tavoitteena on ensinnäkin ymmärtää, miten kaupunkilaiset ovat kokeneet toteutuneen prosessin ja minkälaisia tarpeita ja toiveita heillä on mallin kehittämiseksi. Toisena tavoitteena on selvittää, minkälaisia toimintakykyjä osallistuvaan budjettiin osallistuminen edellyttää kaupunkilaisilta, ja kolmanneksi miten nykyinen prosessi on niiden toteuttamista tukenut tai heikentänyt. Neljäs tavoite on muotoillinen: pyrin luomaan tutkimusaineiston pohjalta ehdotuksen uudistuneesta osallistuvan budjetoinnin mallista, jossa kaupunkilaisten osallistumisen toimintakykyjen mahdollistuminen otetaan huomioon.

Tutkimuksen rajaukset

Opinnäytetyössäni on kolme tutkimukseen liittyvää rajausta. Rajaukset liittyvät tutkimuksen näkökulmaan, syvällisen tutkimuksen rajauksiin ja muotoiluprosessin rajaamiseen.

Ensimmäinen rajaus koskee tutkimusnäkökulman rajaamista. Tässä tutkimuksessa näkökulmana on prosessiin osallistuneiden kaupunkilaisten näkökulma. Tutkimuksessa ei käsitellä muutamaa sivuhuomautusta lukuun ottamatta Helsingin kaupunkiorganisaation näkökulmaa. Näkökulman rajaaminen on perusteltua, sillä Suomessa tehdyt osallistuvan budjetoinnin tutkimukset ovat olleet lähes kaikki prosessia toteuttavan tahon näkökulmia – tarvitaan siis oma tutkimuksensa kaupunkilaisten näkökulmasta.

Toinen rajaus liittyy tutkimusaineiston rajaamiseen. Aikataulullisista syistä johtuen tutkin OmaStadin prosessista syvällisemmin vain vaiheita, jotka toteutuivat ennen äänestämistä. Jos kaupungin alkuperäiset suunnitelmat olisivat pitäneet paikkansa, ja äänestys olisi toteutunut jo toukokuussa 2019, tutkimuksestani olisi jäänyt pois vain toteuttamiseen liittyvä vaihe. Käyn läpi äänestämisen ja toteuttamisen vaiheita vain hyvin pintapuolisesti julkisesti saatavilla olevien aineistojen pohjalta.

Jouduin rajaamaan opinnäytetyössä myös muotoiluprosessia. Aikataulullisten rajoitteiden ja tutkimuksessa käytettävän aineiston laajuudesta johtuen uuden konseptin tekemiseen ei ole käytetty kaupunkilaisten osallistamista (yhteissuunnittelutyöpajaa tms.) eikä konseptia ole vielä testattu kaupunkilaisilla. MeidänStadi-konseptin tavoite onkin toimia OmaStadin jatkokehittämisessä keskustelun herättäjänä ja vaihtoehtoisena näkökulmana.

Tutkimuskysymykset

Saavuttaakseni tutkimukselleni asettamat tavoitteet, minun on ymmärrettävä ensin kokonaiskuva, sukkellettava sitten ilmeneviin haasteisiin yksityiskohtaisemmin ja lopulta analyysin tuloksiin pohjautuen rakennettava uusi kokonaiskuva. Jotta pääsisin uuteen kokonaiskuvaan, esitän kolme toisiinstaliittyvää tutkimuskysymystä:

1. Miten ensimmäisen vuoden prosessi toteutui, miten kaupunkilaiset kokivat prosessin ja mitä toiveita ja tarpeita heillä on mallin kehittämiseksi?
2. Minkälaisia toimintakykyjä osallistuvaan budjetointiin osallistuminen edellyttää ja minkälaisia vaaranpaikkoja toteutuneessa prosessissa oli toimintakykyjen näkökulmasta?
3. Minkälainen malli ottaisi vaaranpaikoissa mainittujen toimintakykyjen mahdollistumisen huomioon? Miltä tämä malli voisi näyttää?

Opinnäytetyön rakenne ja eteneminen

Tämä opinnäytetyö on jaettu kuuteen lukuun. Johdanto-lukua seuraa katsaus kirjallisuuteen ja teoreettiseen viitekehykseen. Avaan tässä luvussa osallistuvan budjetoinnin taustoja ja siihen liittyvää tutkimusta, työni teoreettisena viitekehyksenä toimivan toimintakykynäkemysperiaatteita sekä sitä, miten toimintakykynäkemys ja muotoilu limittyvät toisiinsa. Kolmannessa luvussa tarkastelen tutkimuksen toteuttamista, tutkimuksessa käytettyjä aineistoja sekä sitä, miten aineistoa käsittelem. Neljännessä luvussa kuvaan OmaStadin toteutunutta prosessia, esittelen keskeisimmät tutkimusaineistosta ilmi tulleet löydökset ja osoitan, missä nykyisen prosessin vaiheissa on eniten haasteita osallistumiseen liittyvien toimintakykyjen mahdollistumisessa. Viidennessä luvussa esittelen MeidänStadi-konseptin ja kuudennessa, opinnäytetyön viimeisessä luvussa, esittelen tutkimukseni johtopäätökset ja pohdin tutkimukseni toteuttamista ja OmaStadin mallin jatkokehittämistä.

2. Katsaus kirjallisuuteen ja teoreettiseen viitekehykseen

Käsittelen tässä luvussa osallistuvan budjetoinnin historiaa, menetelmän periaatteita ja tavoitteita, toteuttamiseen liittyviä haasteita sekä menetelmän käytännön sovelluksia niin maailmalla kuin Suomessa. Näiden lisäksi olen tutustunut muutamaa viime vuosina tehtyihin osallistuvan budjetoinnin tutkimuksiin. Olen käyttänyt paljon aikaa myös toimintakykykehityksen ymmärtämiseen ja siihen, miten teoriaa on hyödynnetty muotoilun kentällä. Luvun ensimmäinen puoli käsittelee tutkimukseni aihetta osallistuvaa budjetointia ja jälkimmäinen puoli tutkimukseni teoreettista viitekehystä toimintakykykehitykseen.

2.1. Katsaus osallistuvan budjetoinnin taustaan ja periaatteisiin

Mallin juuret Brasilian Porto Alegressa

Osallistuvan budjetoinnin juuret sijoittuvat Brasiliaan. Kun mallia kokeiltiin ensimmäisen kerran Porto Alegren kunnassa vuonna 1989, Brasilian politiikkaa hallitsivat korruptio ja sosiaalinen poissulkeminen. Edellisenä vuonna pormestarin vaalit voittanut Työväenpuolue (Workers' Party) ja lukuisat kansalaisjärjestöt halusivat eroon tilanteeseen, jossa julkisia varoja käytettiin lähinnä vain keski- ja yläluokan asuinalueiden kehittämiseen. Työväenpuolue sai hallinnoitavakseen vararikkoisen, byrokraattisen ja epäorganisoidun kunnan. Se alkoi kokeilla uusia, erilaisia tapoja murtaakseen vanhat mallit ja antaakseen asukkailleen lisää valtaa. Osallistuvan budjetoinnin malli syntyi näiden kokeilujen seurauksena. Sitä alettiin käyttämään köyhimpien asuinalueiden kehittämiseen. (Wampler 2007, s. 23-24)

Osallistuvan budjetoinnin prosessi kehittyi ja osallistujamäärät nousivat vuosi vuodelta. Vuonna 1989 ja 1990 prosessiin osallistui vain alle 1000 asukasta, mutta vuonna 1992 jo yli 8 000 asukasta. Kun Työväenpuolue voitti uudestaan pormestarin vaalit vuonna 1992, osallistuvan budjetoinnin ohjelma laajeni huomattavasti – osallistujamäärä kasvoi vuodessa yli 20 000 asukkaaseen. Osallistujamäärä kasvoi, kun asukkaat huomasivat, että päätöksentekoon osallistumisella oli todella merkitystä. (Wampler 2007, s. 24)

Porto Alegren mallissa, joka yhdisti suoran osallistumisen ja edustuksellisuuden, kunnan kaikki aikuiset asukkaat saivat osallistua kaikkien kunnan investointien kohdentamiseen. Suora osallistuminen tapahtui kaikille avoimissa tapaamisissa, joissa asukkaat saivat tehdä ehdotuksia resurssien kohdentamisesta ja äänestää siitä, miten kohteet pitäisi priorisoida. Edustuksellisuus toteutui siten, että asukkaat valitsivat keskuudestaan edustajia valtuuskuntaan, joka edusti asukkaita hallinnon ja asukkaiden välisissä budjettineuvotteluissa ja teki lopulliset budjettiehdotukset. (Legard 2018, s. 179)

Malli koettiin läpinäkyvämpänä ja oikeudenmukaisempana tapana kuin aiemmin vallinnut ”hyvä veli järjestelmä”. Se vähensi korruptiota, ja sen kautta saatiin ohjattua resursseja marginalisoiduille ihmisryhmille työväenluokan asuinalueille. Ihmiset, jotka eivät aiemmin olleet osallistuneet politiikan tekoon – kuten vähävaraiset ja heikosti koulutautuneet naiset – alkoivat osallistua päätöksentekoon aktiivisesti. (Legard 2018, 179) Vuosien 1996 ja 2003 välisenä aikana Porto Alegressa käytettiin yli

400 miljoonaa dollaria osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin ja suurin osa näistä rahoista käytettiin köyhille alueille (Wampler 2007, s. 51). Vuonna 2017 prosessiin osallistui jo noin 50 000 asukasta. Summa, noin 200 miljoonan dollaria, oli noin 20 % koko kaupungin budjetista (Hurme 2017, s. 27). Osallistuvan budjetoinnin rooli ja merkitys on siis huomattavan suuri.

2.1.1. Osallistuvan budjetoinnin malleja, tavoitteita, vahvuuksia ja heikkouksia

Ei ole vain yhtä mallia

Osallistuvan budjetoinnin ohjelmille ei ole vain yhtä ja ainoaa oikeaa toteutustapaa. Yhteiskunnan poliittiset, sosiaaliset ja taloudelliset taustatekijät, osallistuvalla budjetoinnilla asetettavat tavoitteet ja rajaukset, budjetointiin kohdennettujen rahojen määrä ja lähde vaikuttavat kaikki siihen, minkälaiseksi malli muodostuu. Mallin valintaan vaikuttaa myös se, millä vaikutavuuden tasolla osallistumismahdollisuutta tarjotaan, minkälainen kansalaisyhteiskunnan jäsenten kyvykkyys ja innokkuus osallistumiseen on, kuinka toistuvaa prosessi toteuttaminen on ja kuinka suuri sitä toteuttava organisaatio on. (Wampler 2007, s. 23; Pihlaja 2017, s. 14; Hurme 2017, s. 28-29)

Yhteisiä piirteitä

Vaikka kaikki osallistuvan budjetoinnin ohjelmat ovat erilaisia, Wamplerin (2007, s. 36) mukaan ohjelmilla näyttää olevan kaksi pääasiallista lähestymistapaa – joko julkisiin projekteihin (public works) tähtäävä tai teemoihin (thematics) keskittyvä. Julkisiin projekteihin tähtäävien ohjelmien rahoituskohteet vaihtelevat esimerkiksi katujen päällystämisestä päiväkeskusten rakentamiseen. Teemalliset ohjelmat taas keskittyvät yleiseen budjetointiin, jossa rahaa käytetään esimerkiksi terveydenhuollon kehittämiseen. Wamplerin mukaan toteutuslinjoilla on omanlaisensa kannattajakunnat. Julkisiin projekteihin keskittyvät ohjelmat houkuttavat suurinta osaa kansalaisista, kun taas teemalliset ohjelmat houkuttavat ennestään aktiivisia ja hyvin asioista perillä olevia kansalaisia. Wamplerin mukaan näyttää siltä, että useimmat osallistuvan budjetoinnin ohjelmat keskittyvät aluksi projekteihin, mutta muuntuvat ajan kuluessa koskemaan laajemmin yleisiä sosiaalisia teemoja.

Wampler (2007, s. 36-37) mainitsee neljä syytä sille, miksi hallinnot kohdentavat osallistuvan budjetoinnin ohjelmansa tiettyihin projekteihin. Ensimmäinen syy on se, että projekteihin keskittämällä osallistumisen ja toimeenpanon seuraukset on helpompi nähdä. Toinen syy on se, että tällaisissa ohjelmissa yhteisöt ja kansalaiset voivat itse ehdottaa itselleen merkityksellisiä kehityskohteita. Kolmanneksi syyksi Wampler mainitsee sen, että monet paikallishallinnot ovat muutoinkin vastuussa pienistä infrastruktuuriprojekteista, ja voivat siten hyödyntää kansalaisten osallistumista näiden projektien toteuttamisessa. Neljäs syy liittyy siihen, että tiettyihin projekteihin keskittymällä osallistujat ymmärtävät konkreettisesti sen, miten hallinto toteuttaa päätöksentekoaan ja hankkeitaan.

Teemallisilla ohjelmilla on omat vahvuutensa. Kun kansalaiset saavat olla mukana priorisoimassa hallintoon liittyviä isompia asiakokonaisuuksia, osallistujat oppivat analysoimaan ja ymmärtämään kaupunkia isompana kokonaisuutena – ei vain sirpaleisina erillisinä alueina. Wamplerin (2007, s. 38) mukaan tämä lähestymistapa tukee hyvin osallistuvan budjetoinnin laajempaa ”kansalaiskouluttamisen” osa-aluetta, jonka tuloksena kansalaiset oppivat kuvittelemaan ja toimimaan laajemman sosiaalisen muutoksen puolesta.

Osallistuvan budjetoinnin ohjelmilla on Wamplerin (2007, s. 26) mukaan myös muita yhdistäviä tekijöitä. Hän on listannut kuntasektoria ajatellen pysyville, vuosittain toistuville [Porto Alegren mallia

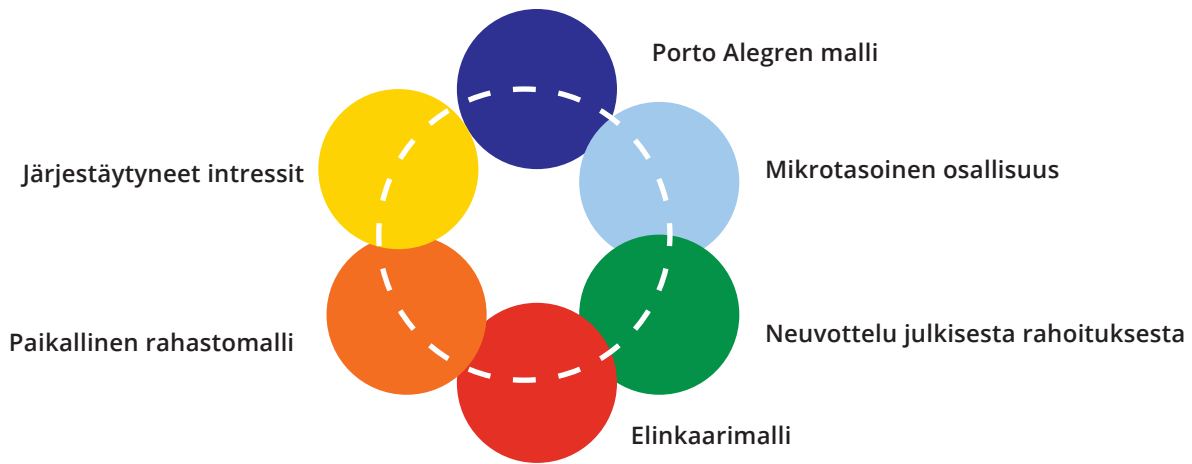
muistuttaville] osallistuvan budjetoinnin ohjelmille kymmenen tyypillistä yhteispiirrettä:

1. Kunta on jaettu pienempiin alueisiin, joilla kullakin pidetään omia tapaamisia ja jaetaan omat resurssit.
2. Kunnan hallinto ja viranomaiset järjestävät tapaamisia eri vaiheissa pitkin vuotta. Nämä tapaamiset sisältävät erilaisia budjetointiin ja päätöksentekoon liittyviä asioita, kuten tiedottamista, toimenpide-ehdotusten tekemistä, ehdotuksista keskustelemista ja toimenpiteisiin äänestettyjen suunnitelmien esittelyä ja valvontaa.
3. Osallistuvan budjetointia toteuttava kunta luo "elämänlaatuindeksi", jonka nojalla budjetointiin varattuja resursseja kohdennetaan tietty määrä tietyille alueille. Jakamisen mittareina käytetään köyhyyttä, asutustiheyttä, infrastruktuurin huonoa laatua sekä julkisten palveluiden vähyyttä. Mitä korkeampia mittariston arvot ovat, sitä enemmän resursseja alueelle tulee kohdentaa. Jokainen kunta laatii oman mittaristonsa resurssien oikeudenmukaista kohdentamista varten.
4. Harkinta ja neuvottelu resursseista ja toimintatavoista on julkista ja tapahtuu yhteistyössä asukkaiden ja hallinnon kanssa.
5. Prosessissa toteutetaan "prioriteettien bussikaravaani", jossa osallistuvan budjetoinnin lautakuntiin valitut henkilöt vierailevat kaikilla alueilla ja kohteilla, jonne toimenpide-ehdotuksia on tehty. Lautakunnan jäsenet saavat vierailujen aikana ensi käden kokemusta ja tietoa äänestettävien ehdotusten tarpeellisuudesta.
6. Lautakunnan edustajat tekevät äänestyksen toteutettavista projekteista, ja tulokset tallennetaan julkiseen arkistoon.
7. Osallistuvan budjetoinnin valvomiseen ja äänestykseen menevien ehdotusten tekemiseen perustetaan kunnallinen raati, jossa on kaksi edustajaa kultakin budjetoinnin alueelta. Raati tapaa säännöllisesti hallinnon edustajia.
8. Kun budjetointiin hyväksyttävistä ehdotuksista on äänestetty, pormestari lähettää budjetin lainsäädännölliselle elimelle hyväksyttäväksi.
9. Osallistuvan budjetoinnin vuodesta tehdään julkinen loppuraportti, jossa valikoidut projektit ja niiden toteuttaminen kuvataan yksityiskohtaisesti.
10. Toteutukseen menneitä projekteja valvotaan sitä varten perustetun alueellisen tai naapurustokohtaisen komitean avulla.

Osallistuvan budjetoinnin ohjelmilla ja malleilla on myös yksi yhteinen tekijä, keskustelevuus. Deliberatiivinen eli puntaroiva keskustelu on Hurmeen (2017, s. 25) mukaan osallistuvan budjetoinnin kulmakivi. Siinä korostuvat vastavuoroisuus ja eroavien mielipiteiden kunnioittaminen. Käytännössä osallistuvan budjetoinnin ohjelmissa käyty keskustelu perustuu aina enemmän tai vähemmän deliberatiivisen demokratian ajatukseen. Laajan määritelmän mukaan, deliberatiivisessa demokratiassa on kyse siitä, että kansalaiset otetaan mukaan päätösten tekemiseen keskustelun ja kollektiivisen päätöksenteon kautta. Poliittisten päätösten oikeutus syntyy sitä kautta, että päätökset perustuvat julkiseen, rationaaliseen, tasa-arvoiseen ja argumentoivaan keskusteluun. Demokratiamallin mukaan kaikilla kansalaisilla tulee olla sekä oikeus että mahdollisuus saada itseään koskevasta päätöksenteosta tietoa ja osallistua päätöksentekoon. Tavoitteena on saada mahdollisimman moni osallistumaan käsiteltävien asioiden ratkaisemiseen. (Kyllönen 2019, s. 14-15; Raisio, Jäske & Rask, 2018)

Sari Granö (2015, s. 15) listaa opinnäytetyössään kuusi toimintaperiaatetta, jotka tukevat deliberatiivisuuden toteutumista:

1. Toimintavaihtoehtoja ei lyödä lukkoon, vaan ne pidetään avoimina.
2. Kaikki esitetyt vaihtoehdot arvioidaan.
3. Kaikilla osallistujilla on riittävästi tietoa käsiteltävistä asioista, jotta he pystyvät muodostamaan mielipiteensä.
4. Keskustelua käydään selkeäkielisesti ilman vaikeita termejä, jotta argumentointi pysyy tasaveroisena.
5. Osallistujat kuuntelevat kaikki mielipiteet maltillisesti ja tekevät yhteistyötä erimielisyyksistä huolimatta.
6. Osallistujat harkitsevat ja arvioivat asioita tilannekohtaisesti.

Kuva 1. Osallistuvan budjetoinnin kuusi ideaalimallia. Mukaellen Hurmetta (2017, s. 26)

Eroavia piirteitä ja erilaisia malleja

Osallistuvan budjetoinnin ohjelmien monimuotoisuutta voi kuvata Hurmeen (2017, s. 26) listaamalla kuuden osallistuvan budjetoinnin ideaalimallilla (Kuva 1.), jotka esiintyvät kuitenkin harvoin sellaisenaan. Käyn mallit läpi erittäin yleisellä tasolla.

Porto Alegren -malli on osallistuvan budjetoinnin ”klassinen sovellus”. Prosessiin saavat osallistua kaikki asukkaat, ja mukana on edustuksellinen budjettiasiamiehistä koostuva elin. Mallissa on kaksi yhtäaikaista prosessia – alueellinen ja teemakohtainen. Euroopassa mallia sovelletaan lähinnä Espanjassa ja Portugalissa. (Hurme 2017, s. 27)

Mikrotasoinen osallisuus -malli on osallistuvan budjetoinnin malli, jossa hanke-ehdotuksen esitellään päätöksentekijöille, ja joista osa poimitaan toteutukseen ilman erillistä priorisointivaihetta. Mallia on sovellettu Euroopassa esimerkiksi Portugalissa, Ranskassa ja Belgiassa asuinkortteleissa, joissa on paljon sosiaalisia ongelmia. (Hurme 2017, s. 28)

Neuvottelu julkisesta rahoituksesta -malli muistuttaa konsultointia. Siinä asukkaat saavat osallistua talousarvion kommentointiin ja tehdä arvioon omia painotuksiaan. Ehdotusten tekeminen tapahtuu esimerkiksi kyselylomakkeisiin vastaamalla. Mallia on sovellettu Saksassa. (Hurme 2017, s. 28)

Elinkaarimallissa yritykset ovat mukana kehittämistarpeiden määrittämisessä ja hankkeiden rahoittamisessa. Mallia sovelletaan Euroopassa vähän, eniten Isossa-Britannissa ja Itä-Euroopassa. (Hurme 2017, s. 27-28)

Paikallisessa rahastomallissa kaikki asukkaat saavat osallistua. Mallin tavoitteena on paikallisen yhteisön kasvu ja asukkaiden integrointi. Malli muistuttaa mikrotasoista mallia. (Hurme 2017, s. 28)

Järjestäytyneiden intressiryhmien mallissa osallistuva budjetointi liittyy hallinnollisiin toiminnan painotuksiin. Tarkastelun keskiössä voi olla esimerkiksi koulutukseen ja asumiseen liittyviä aiheita. Euroopasta mallin sovelluksista löytyy ilmeisesti ainoastaan kokeiluja. Mallin vahvuutena on deliberatiivinen keskustelu. (Hurme 2017, s. 27)

Jotta osallistuvan budjetoinnin toteutustapojen monipuolinen valikoima tulisi selväksi, esittelen vielä Pihlajan (2017, s. 14) osallistuvan budjetoinnin toteutusmallit. Pihlaja määrittää Suomen kuntakontekstiin sopivassa Kuntaliiton julkaisussa neljä erilaista osallistuvan budjetoinnin mallia. Ensimmäisessä mallissa osallistuva budjetointi kohdistetaan tiettyyn tehtävään tai toimialaan, toisessa mallissa tiettyyn maantieteellisesti rajattuun alueeseen (kuten kaupunginosaan) ja kolmannessa mallissa kertaluontoiseen hankkeeseen. Neljäs Pihlajan rajauksista poikkeaa kolmesta aiemmasta, sillä tässä mallissa tapaa ei määrittelekään kohde, vaan se, miten prosessiin käytettävissä oleva rahoitus määritellään. Tässä mallissa osallistuvan budjetoinnin prosessille on varattu vuosittain tietty summa tai prosenttiosuus kunnan tai toimialan budjetista. Vaikka rajaukset ovat näissä neljässä mallissa selkeät, Pihlaja muistuttaa, että toteutettavat osallistuvan budjetoinnin ohjelmat kuitenkin harvoin ovat yhtä selvärajaisia – ohjelmissa useampia malleja voidaan soveltaa myös päällekkäin ja yhtäaikaisesti.

Osallistuvan budjetoinnin toteutustapa	Sisältö
1. Tehtävä tai toimiala -malli	asukkaat osallistuvat kunnan jonkin toimialan määrärahojen tai määrärahojen osan käytön suunnitteluun ja päätöksentekoon
2. Alue tai kaupunginosa -malli	Tietyn alueen asukkaat osallistuvat taloutta ja resursseja koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon koskien oman alueensa palveluja, infraa tai kehittämistä
3. Hanke-malli	Asukkaat osallistuvat kertaluonteisena rahoitettavan ja toteutettavan hankkeen, investoinnin, remontin tms. suunnitteluun ja päätöksentekoon.
4. Prosenttiosuus budjetista -malli	Kiinteä, vuosittain päätettävä prosenttiosuus koko kunnan tai toimialan budjetista annetaan asukkaiden suunniteltavaksi ja päätettäväksi

Taulukko 1. Neljä tapaa toteuttaa osallistuvaa budjetointia. Lähde: Pihlaja 2017, s. 5

2.1.2. Osallistuvan budjetoinnin toivotut vaikutukset yksilöihin, hallintoon ja yhteiskuntaan

Vaikka tilanne länsimaisissa yhteiskunnissa on nykyisin melko erilainen kuin Brasiliassa 1980-luvun lopulla, osallistuvalla budjetoinnilla on tarvetta edelleen. Lernerin (2014, s. 43-44) mukaan elämme aikaa, jolloin ”demokraattinen energiaräjähdyks” tulee otolliseen aikaan. Hänen mukaansa politiikasta on tullut kiroksena, kun luottamus hallintoon on rapautunut. Hän näkee osallistuvan budjetoinnin demokraattisena prosessina, joka tarjoaa merkityksellistä yhteisöosallistumista monille ihmisille. ”Me etsimme demokratiaa, jossa meistä jokaisella on valtaa tehdä päätöksiä ja vaikuttaa omaan elämäämme, ja saada tähän päätöksentekoon tarvitsemaamme tukea, jotta voimme tehdä nämä päätökset viisaasti.”

Osallistuva budjetointi tarjoaa mahdollisuuden – mikäli niin halutaan – edistää kolmea erittäin merkittävää yhteiskunnallista kehityskenttä: 1. se voi edistää asukkaiden ”julkista oppimista” (public learning) ja tukea heidän kehittymistään aktiivisiksi kansalaisiksi, 2. vahvistaa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumista sekä 3. kannustaa poliittisia hallintorakenteita uudistumaan (Wampler 2007, s. 49-52). Toisin sanoen osallistuvan budjetoinnin vaikutukset voidaan jakaa a. yksilöön kohdistuviksi, b. yhteisöön ja yhteiskuntaan kohdistuviksi ja c. hallintoon kohdistuviksi.

Yksilöllinen taso – Kansalaisoppiminen ja osallistuminen päätöksentekoon

Prosessi voi toimia ”kansalaiskouluna”, sillä osallistuminen budjetointiin kehittää keskustelu- ja perustelutaitojen lisäksi asukkaiden ymmärrystä omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan ja siitä, miten julkiset toimintaperiaatteet toimivat. Siinäkin tapauksessa, että osallistuvan budjetoinnin lopputulokset eivät olisi merkittäviä yhteiskunnan tai demokratian kehittymisen kannalta, se on merkityksellistä asukkaiden päätöksentekoon osallistumisen kykyjen kehittymisen kannalta. He oppivat neuvottelemaan ja asettamaan vaatimuksia, eivätkä ota enää hallinnon taholta tulevia päätöksiä pureskelematta vastaan. (Wampler 2007, s. 22) Osallistuvan budjetoinnin prosessi voidaan nähdä osana laajempaa oppimisen kokonaisuutta, jossa asukkaat oppivat analysoimaan ja ymmärtämään kaupunkia kokonaisuutena ja pystyvät tulevaisuudessa toimimaan laajemman sosiaalisen muutoksen puolesta. (Wampler 2007, s. 38)

Osallistuvaan budjetointiin on väylä päätöksentekoon, tietoon ja yhteistyötapaan, jotka ovat perinteisesti olleet kaupunkilaisten ulottumattomissa. Epäviralliset tapaamiset asettavat osallistujat samalle viivalle tavalla, jossa tieto ja tavoitteet ovat kaikille yhteisiä. (Wampler 2007, s. 41)

Hallinnollinen taso: Hallinnon ja poliittisten rakenteiden uudistuminen

Osallistuva budjetointi voi vaikuttaa myös poliittisiin ja hallinnollisiin rakenteisiin. Wampler (2007, s. 44) väittää, että juuri hallinnon uudistumisesta onkin tullut yksi osallistuvan budjetoinnin onnistumiseen vaikuttavista keskeisistä tekijöistä. Hallinnon uudistumisesta on tullut sekä edellytys että seuraus, joka vaikuttaa siihen, miten merkitykselliseksi prosessi muodostuu. Hänen mukaansa osallistuva budjetointi voi edesauttaa hallinnon uudistumista hajauttamalla (decentralization) päätöksentekoa, tuomalla hallinnon eri yksiköt saman pöydän ääreen ja mahdollistamalla läheisten ja läpinäkyvien vuorovaikutussuhteiden syntyminen hallinnon ja kaikkien kaupunkitoimijoiden välille. (Wampler 2007, s. 44- 45) Näyttäisi siltä, että hallinnot, jotka investoivat vakavasti osallistuvaan budjetointiin, uudistavat myös hallinnollisia tapojaan (Wampler 2007, s. 53).

Päätöksenteon hajaannuttaminen on tärkeä kehityskaskel osallistuvan demokratian kehityskulussa, sillä siinä päätöksiä eivät tee enää pienet poliittiset eliitit hallinnon sisällä, vaan julkiset foorumit, johon kaikki ovat tervetulleita. (Wampler 2007, s. 44) Antamalla kaikille mahdollisuuden osallistumiseen, hallinto tarjoaa osan perinteisestä päätösvallostaan kansalaisille.

Osallistuva budjetointi voi rohkaista myös virkamiehiä paikallishallinnon uudistamiseen, ja vaikuttaa vallankäytön ja työ- ja päätöksentekokulttuurin muutokseen, kun eri toimijat tuodaan saman pöydän ääreen. Prosessi "pakottaa" hallinnon toimijat niin talon sisällä kuin ulkopuolellakin yhteistyöhön, jossa jokaisella on lähtökohtaisesti sekä annettavaa että saatavaa. (Wampler 2007, s. 44, 53) Hallinnon virkamies ja prosessiin osallistuva kaupunkilainen eivät ole enää toistensa vastavoimia vaan toistensa asiantuntemusta hyödyntäviä kumppaneita.

Kun hallinnon virkamiehet ja kaupunkilaiset keskustelevat ja työskentelevät yhdessä julkisten varojen käytöstä, paikallisviranomaiset muuttuvat kaupunkilaisten silmissä luotettavammiksi ja viranomaisten ja asukkaiden väliset suhteet inhimillistyvät (Shah 2007, s. 10). Tämä saattaa olla askel kankeiden sosiaalisten hierarkioiden hajoamiseen ja demokratian laadun paranemiseen (Wampler 2007, s. 21, 44). Osallistuva budjetointi voi kannustaa viranomaisia olemaan reagoivempia, ja virittää uusia ajatuksia siitä, miten investointeja ja resurssien jakamista suunnataan tulevaisuudessa (Lerner 2014, s. 30).

Lerner (2014, s. 31) kuvaa osallistuvaa budjetointia yhteisön rakentamisen prosessiksi, jossa naamiona on budjetointi ja porkkanana raha. Tässä prosessissa muuttuvat sekä osallistujat että poliittisten instituutioiden valtasuhteet, kun poliittinen osallistuminen laajenee aktiivisten kansalaisten ja kaupunkitoimijoiden yhteistyön ansioista.

Wamplerin (2007, s. 40) mukaan hallinnoilla on kiinnostusta omaksua osallistuvan budjetoinnin prosesseja, sillä ne uskovat, että kansalaisten poliittisen tietoisuuden parantaminen on keskeinen osa laajempaa poliittisten, sosiaalisten ja taloudellisten rakenteiden uudistusta. Hallinnot toivovat osallistuvan budjetoinnin myös lisäävän päätöksentekorakenteidensa läpinäkyvyyttä, ja vähentävän siten mahdollista korruptiota ja hallintoon liittyvää tehottomuutta.

Yhteiskunnallinen taso: Yhteisöllisyyden ja solidaarisuuden vahvistuminen ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus

Wamplerin (2007, s. 42-41) mukaan osallistuva budjetointi voi parantaa palveluiden kohdentamista ja laatua. Kun kaupunkilaiset pääsevät vaikuttamaan prosessiin, he voivat kohdentaa äänensä sellaisiin palveluihin, jotka palvelevat parhaiten heidän tarpeitaan ja voivat lisäksi vähentää sitä todennäköisyyttä, että palveluntarjoajat yrittävät huijata sopimuksissaan. Shahin (2007, s. 10) mukaan osallistuvalla budjetoinnilla on lisäksi yleisempi suora vaikutus yhteisöihin sillä, että prosessi lisää paikallisten hankkeiden määrää ja valikoimaa ja vaikuttaa siten suoraan alueen kehittymiseen.

Osallistuva budjetointi voi toimia yhteisöllisyyden vahvistumisen alustana. Jos ohjelmassa pyritään yhteiseen hyvään eikä vain oman elinpiiriin kuuluvia ihmisiä kohtaan. Yhteisölliset siteet yksilöiden ja eri ryhmien välillä voivat tiivistyä, kun haasteet ja niiden ratkaiseminen on kaikkien yhteinen asia. (Wampler 2007, s. 50)

Osallistuvan budjetoinnin oikeudenmukaisuutta lisäävä mahdollisuus piilee itse prosessin avoi-

muudessa. Kun kaikki saavat osallistua, sellaisillakin, jotka perinteisesti ovat poliittisen päätöksenteon ulkopuolella, on mahdollisuus esittää toiveita ja vaatimuksia omaa elämäänsä koskevista asioista. (Wampler 2007, s. 44) Kun nämä perinteisesti ulkopuolelle jääneet ihmiset tulevat mukaan ”päätöksenteon areenalle”, sosiaalinen oikeudenmukaisuuskin voi kehittyä (Wampler 2007, s. 52). Ja kuten Porto Alegren kokemukset osoittavat, marginalisoidut ihmiset kyllä osallistuvat, kun siihen annetaan heille todellinen mahdollisuus (Legard 2018, s. 179).

Sosiaalista oikeudenmukaisuutta voidaan Wamplerin (2007, s. 52) mukaan saavuttaa myös tehokkaammilla ja yhteisökeskeisemmällä toimintatavoilla, joihin myös osallistuvan budjetoinnin ohjelmat tähtäävät. Tehokkuus ja yhteisökeskeisyys voivat parantua osallistuvan budjetoinnin kautta, sillä se tukee läpinäkyvämpiä prosesseja ja pyrkii siten vähentämään korruptiota ja julkisten varojen tuhlaamista. Osallistuva budjetointi voi parhaimmillaan synnyttää leviämiseffektin, ja vaikuttaa myös osallistuvan budjetoinnin ulkopuolisten budjettien valmisteluun.

Pinnan alla piileviä karikkoja

Vaikka osallistuvan budjetoinnin prosessissa voi nähdä suuria mahdollisuuksia, kysymys siitä, voiko osallistuva budjetointi ylittää sen eteen tulevia institutionaalisia esteitä ja olla tukemassa muutosta kohti avoimempaa ja osallistuvampaa hallintoa, jää leijumaan ilmaan. (Shah 2007, s. 11). Kuten Wampler (2007, s. 45) toteaa, ”[o]sallistuvan budjetoinnin ohjelmat ovat tärkeä askel kohti poliittista mukaan ottamista (inclusion) ja suurempaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta, mutta ne eivät ole millään tavoin taikaluoteja.” Tämä selittää osaltaan myös sen, miksi osallistuvan budjetoinnin ohjelmien lopputulokset vaihtelevat aina erittäin menestyksekkäistä todella heikkoihin (Wampler 2007, s. 22).

Yksilötasoon liittyvät haasteet

Se, miten osallistuvaa budjetointia toteutetaan ei ole yhdentekevää. Ontuvasti hoidettu prosessi voi sekä haitata prosessiin osallistumista että johtaa tyytymättömyyteen ja vähentää omiin vaikuttamismahdollisuuksiin uskomista. Jos prosessin viestintä ei ole riittävän yksityiskohtaista ja selkeää, osallistujat saattavat tehdä osaamattomuuttaan reunaehtojen vastaisia ehdotuksia (Wampler 2007, s. 39). Osallistumisen laatu heikentyy myös, jos asukkaat eivät saa siihen tarpeeksi aikaa. Ehdotusten tekeminen, prioriteeteista keskusteleminen ja asioiden analysoiminen vaativat onnistuakseen aikaa. (Shah 2007, s. 10)

Haasteen muodostavat myös päätöksentekoon vaadittavat toimintakyvyt. Wamplerin (2007, s. 46) mukaan monimutkaisten asiakokonaisuuksien arvioiminen vaatii huomattavia teknisiä ja analyttisiä taitoja. Hänen mukaansa osallistuvan budjetoinnin ohjelmat tukevat kyllä tällaisten tarvittavien taitojen kehittymistä, mutta niiden kehittyminen on hidasta ja voi viedä useitakin vuosia. Matala kyvykkyys, tai vastaavasti huono informaatio, voi aiheuttaa sen, että osallistujat eivät osaa olla kriittisiä ja ajatella itsenäisesti, vaan he toimivat niin sanotusti kumileimasimina kokeneempien osallistujien ja mukana olevien hallinnon edustajien tavoitteille (Wampler 2007, s. 39).

Julkisiin projekteihin tähtääviin osallistuvan budjetoinnin ohjelmiin liittyy kahdenlaisia haasteita. Vaikka ohjelmalle ja osallistujien motivaatiolle näyttäisikin olevan edullista se, että resurssit käytetään tiettyihin paikallisesti toteutettaviin hankkeisiin, vaarana on se, että osallistujat menettävän kiinnostuksensa osallistuvan budjetoinnin jatkuvuuteen, kun heidän tavoittelemansa ehdotukset on toteutettu. Kumuloituvana haittana on se, että tällaisissa tapauksissa julkinen oppiminen jää matalaksi, koska sitoutuminen jää lyhytaikaiseksi. Osallistuvasta budjetoinnista voi tällöin tulla väline oman yhteisön etujen turvaamiseen. Projekteihin liittyvien mallien oppimiseen ja voimaantumiseen liittyvä väheneminen voi johtaa perustavaa laatua olevaan ongelmaan - siihen, että osallistujat ovat kiinnostuneempia alueellaan toteutettavista hankkeista kuin omista oikeuksistaan tai laajemmista sosiaalisista käytänteistä. (Wampler 2007, s. 45-46)

Wampler (2007, s. 46-47) nimeää eräksi haasteeksi myös sen, että paikallisiin toimenpiteisiin

panostaminen ja osallistumiseen käytetty aika ja energia saattavat olla poissa isompien kansallisten ja maailmanlaajuisten ongelmien käsittelemisestä. Sillä välin, kun osallistujat keskittyvät paikallisten asioiden kehittämiseen, perustavaa laatua olevat ongelmat kuten työttömyys ja koulutuksellisten mahdollisuuksien puuttuminen, jäävät käsittelemättä. Wamplerin mukaan paikallisiin projekteihin keskittyvä osallistuva budjetointi ei tarjoa osallistujille mahdollisuutta haastaa olemassa olevia rakenteita eikä puuttua laajempiin sosioekonomisiin ongelmiin.

Jos ohjelmat toimivat huonosti, niiden vaikutukset yksilöihin saattavat olla päinvastaisia kuin on toivottu. Huonosti suunniteltu ja toteutettu osallistuvan budjetoinnin ohjelma saattaa laskea asukkaiden luottamusta päättäjiä kohtaan entisestään, ja lisätä kyynisyyttä demokratiaa ja ylipäättään osallistumista ja vaikuttamista kohtaan. (Wampler 2007, s. 22) Deliberatiivisuuskaan ei ole aina avain toimivaan prosessiin. Samaan aikaan kun kansalaisten tietämys päätöksenteon monimutkaisuudesta lisääntyy, saattaa lisääntyä myös heidän ymmärryksensä siitä, kuinka hankala asioihin on tosiasiaa vaikuttaa. Jos lisäksi käyty keskustelu ei johdakaan minkäänlaisiin tuloksiin, seurauksena voi olla tavoitteiden vastaisesti tyytymättömiä, turhautuneita ja omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa entistä vähemmän uskovia kansalaisia. (Raisio, Jäske & Rask, 2018)

Hallintoon ja vallankäyttöön liittyvät haasteet

Osallistuvan budjetoinnin toteutustapaan, jossa viestintä ja käytännön organisointi hoidetaan pormestarin tai muusta keskushallinnon toimistosta käsin, liittyy myös haasteita. Se tekee prosessiin osallistujista altavastaaajia ja toissijaisia toimijoita, kun he joutuvat olemaan riippuvaisia muun muassa toimiston viestinnästä ja tapaamisista, jotka hallinto organisoii parhaaksi katsomallaan tavalla. Organisoivan hallintotahon vaikutus prosessiin on merkittävä niin hyvässä kuin pahassa. Todellisuudessa vaarana on se, että hallinnon edustajan käyttävät myös tätä valtaansa omien tavoitteidensa edistämiseen. (Wampler 2007, s. 46-47)

Wamplerin (2007, s. 23) mukaan osallistuva budjetointi haastaa perinteisiä valta-asetelmia ja työtapoja, ja virkamiehet saattavat vastustaa sitä juuri näistä syistä. Valta, joka kuuluisi perinteisesti heille, annetaankin asukkaille ja tämän lisäksi prosessin lopputulokset saattavat olla ristiriidassa virkamiesten näkemysten ja omien intressien kanssa. Vallan jakaantuminen on Wamplerin (2007, s. 40) mielestä eräs osallistuvan budjetoinnin ohjelmien kiistanalaisin puoli: kun budjetointi siirtyy hallinnon ulkopuolelle, päätöksentekijöillä ei ole käytännössä enää roolia päätöksentekoprosessissa.

Shahin (2007, s. 10) mukaan hallinnoilla on haasteita osallistuvan budjetoinnin toteuttamisessa useasta syystä. Siltä saattaa puuttua toteuttamiseen tarvittavia kykyjä, toimijoiden rooleja ja vastualueita ei ymmärretä, osallistumisessa on lainsäädäntöön liittyviä rajoitteita, prosessin valvonta on puutteellista eikä arviointisysteemiä ole. Tämän lisäksi asukkaat eivät luota hallintoon, eikä tilannetta paranna yhtään se, että hallinto ei ole tarpeeksi läpinäkyvä, osallistuvan budjetoinnin viestintä on puutteellista eikä siihen ole tarpeeksi resursseja.

Lisäksi on olemassa vielä eräs erittäin oleellinen haaste, jonka kaikki osallistuvaa budjetointia harkitsevat tai jo toteuttavat hallinnontahot kohtaavat väistämättä – osallistuvan budjetoinnin toteuttaminen vaatii valtavasti työtä ja resursseja. On huomattavasti helpompaa tehdä budjetointia hallinnon omalla pienellä virkamiesporukalla kuin kytkeä tuhansia kaupunkilaisia prosessiin. (Lerner 2014, s. 32)

Yhteiskunnan kehittämiseen liittyvät haasteet

Ohjelmiin, joissa kaikki asuinalueet saavat rahaa suhteellisesti saman verran, liittyy oikeudenmukaisuuden haaste. Kun rahaa on jaettavana saman verran, lähtökohdiltaan heikommalla alueella rahat menevät perusinfrastruktuurin kehittämiseen, kun taas varakkaammilla alueilla rahaa voidaan käyttää esimerkiksi koirapuistojen tai leikkikenttien kehittämiseen. (Häikiö & Salminen 2016, 346)

Wamplerin (2007, s. 45) mukaan useat osallistuvan budjetoinnin ohjelmat ja niihin liittyvät reunaehdot vähentävät ohjelmien vaikuttavuutta. Hänen mukaansa osallistuvalla budjetoinnilla tuntuu olevan vaatimatonta kykyä edistää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, tukea julkista oppimista ja

uudistaa hallintorakenteita.

Shahin (2007, s. 1-2) mielestä haasteena, ellei jopa riskinä on myös se, että osallistuva budjetointi voi näyttäytyä osallistuvalla ja mukaan ottavalla päätöksenteonprosessilla, mutta onkin todellisuudessa epädemokraattista, poissulkevaa ja elitististä. Mukana olevat muutoinkin aktiiviset ja kiinnostuneet ryhmät voivat ”kaapata” osallistuvan budjetoinnin prosessin, ja vahvistaa näin toiminnallaan marginalisoitujen ryhmien ulkopuolelle jäämistä. Prosessi voi toisin sanoen pahimmillaan vahvistaa epäoikeudenmukaisuutta ja tukea perinteistä harvojen käsiin jäävää vallanjakoa. Jos uhkakuvaa viedään vielä askel pidemmälle, osallistuva budjetointi voi olla taka-askel demokratian kehityksessä myös sen takia, että sen varjolla voidaan viedä päätäntävaltaa edustukselliselta demokratialta. Jotta näin ei kävisi, on vallitsevat valtasuhteet, niin viralliset kuin epävirallisetkin, tunnistettava ja osallistumiselle luotava malli, jossa yhdenvertainen ja mukaan ottava osallistuminen voi oikeasti tapahtua.

Kansalaiset ja hallitukset toivovat laajemman tietoisuuden kasvamista ja globaaleihin sosiaalisiin ongelmiin puuttumista, mutta osallistuva budjetointi ei anna takuita siihen, että näin tulisi käymään – edes ajan kanssa. (Wampler 2017, s. 47)

Lerner (2017, s. 28) kritisoi osallistuvaa budjetointia Wamplerin tapaan siitä, että osallistuva budjetointi näyttäisi olevan vain ”pieniä perunoita”. Hän toteaa, että ”[y]hteisökeskuksen korjaaminen ei ole kovin kaukana kuopan täyttämisestä.” Tähän kuopan täyttämiseen käytetään minimaalinen osa hallinnon kokonaisbudjetoinnista, ja pahimmillaan kuopan täyttäminen vie ihmisten huomion tärkeämmistä ja isommista asioista. Lernerin kriittiseen kysymyksen, on kuvainnollisuudessaan varsin kylmäävä: ”Ovatko osallistujat vain uudelleen järjestämässä tuoleja budjetti Titanikin kannella?”

2.1.3. Osallistuva budjetointi saapuu pohjoismaihin

Osallistuva budjetointi saapui pohjoismaihin 2000-luvun alussa noin 15 vuotta ensimmäisten mallien kehittämisen jälkeen. Levittyään ensin tuhansiin kuntiin eri puolilla maailmaa se saapui Eurooppaan, ja edelleen pohjoismaihin. Sinne levitessään osallistuvan budjetoinnin alkuperäinen tavoite muuttaa ja haastaa olemassa olevia poliittisia rakenteita oli muuttunut enemmänkin vallitsevien rakenteiden vahvistamiseksi. Merkittäviä muutoksia tapahtui, kun malli siirtyi maasta toiseen ja sitä muunnettiin kuhunkin ympäristöön sopivaksi. (Legard 2018, s. 175)

Legardin (2018, s. 175) mukaan osallistuva budjetointi esitellään pohjoismaissa nykyisin ”projektinä, joka kannustaa tiettyjä väestön osia osallistumaan perinteiseen politiikkaan.” Hänen mukaansa osallistuvasta budjetoinnista on tullut uusi kerros olemassa olevien rakenteiden päälle. Tätä uuden mallin sijoittamista olevassa olevan päälle Legard (2018, s. 178) kutsuu Mahoneyn ja Thelenin termillä *kerrostaminen*. Kerrostamisen puolesta puhuu myös se, että osallistuva budjetointi nähdään myös keinona julkishallinnon tehostamistoimiin. Kun alkuperäisessä mallissa (Porton malli) korostettiin hallintoinstituutioiden muutoksen merkitystä ja yhteiskunnallisesti heikossa asemassa olevien ihmisten toimintamahdollisuuksien lisäämistä, useissa myöhemmissä malleissa ”(uus)liberaalin hallinnan ja julkisen vallan tehostamisen tavoitteluun”. Osallistuvan budjetoinnin esimerkkejä tarkasteltaessa onkin esitetty tulkintoja, että prosessista on tullut hallinnon tehokkuuden tavoittelun työkalu. (Häikiö & Salminen 2016, s. 345)

Konteksti määrittää osallistuvan budjetoinnin soveltamisen tapoja

Muutosta selittävät syyt liittyvät Legardin (2018, s. 175) mielestä juuri kontekstiin: ensinnäkin yhteiskunnalliset olosuhteet, joissa osallistuva budjetointi syntyi, ovat hyvin erilaiset pohjoismaissa kuin Brasiliassa parikymmentä vuotta sitten, ja toisekseen vallalla olevat demokraattiset rakenteet ovat erilaisia. Osallistuvan budjetoinnin syntyminen aikaan Brasiliassa vallitsi suuri epäluottamus poliittisiin instituutioihin ja kansalaiset kannattivat vaihtoehtoista liikehdintää kohti osallistuvampaa

demokratiaa. Pohjoismaissa ihmisten luottamus julkiseen hallintoon on kohtuullisen korkealla ja kansalaisliikkeet toimivat vallitsevien rakenteiden sääntöjen mukaan. Kansalaisyhteiskunta ei siis aseta hallinnoille merkittävää painetta muutoksen edistämiseen.

Toinen Legardin (2018, s. 175) mainitsema selitys osallistuvan budjetoinnin pohjoismaisille piirteille (perinteisen politiikan vahvistamiselle) on edustuksellisen demokratian rakenne ja luonne. Tämä tarkoittaa sitä, että ympäristö, jossa osallistuvan budjetoinnin malleja luodaan ja toteutetaan, on ennestään hyvin tiukasti säännelty ja puolustettu. Siihen on siis vaikea tuoda radikaaleja muutoksia, koska kaikkea säätelee ennalta määritelty tiukka säännöstö ja henkilöt (kuten virkamiehet), jotka sitä toteuttavat, pystyvät – ja myös usein näin tekevätkin – tehokkaasti suojelemaan.

Samalla kun osallistuvan budjetoinnin ympäristö on muuttunut, on muuttunut myös ohjelmien käytännön toteuttaminen. Kun Porto Alegressa osallistuvassa budjetoinnissa käsiteltiin kaikkia kunnan investointeja, nykyisissä eurooppalaisissa ja pohjoismaisissa malleissa päätettävänä on vain murto-osa kaupunkien tai kuntien budjetoinnista. Legard kuvaakin nykyistä pohjoismaissa käytettyä osallistuvaa budjetointia malliksi, joka on ”väliaikainen lisäys konventionaaliseen politiikkaan, jossa pieni rahasumma kohdistetaan tietyn ryhmän toimesta osallistuvalla menetelmällä.” (Legard 2018, s. 175, 188) Pohjoismaiset osallistuvan budjetoinnin mallit näyttävät tässä valossa Lernerin (2017, s. 28) mainitsemalta ”kuoppien täyttämiseltä”.

Osallistuvan budjetoinnin ideologinen muutos

Käytettävissä olevan summan pienuus liittyy isompaan osallistuvan budjetoinnin ideologiseen muutokseen. Lerner ja Legard ovat molemmat samaa mieltä siitä, että rahallinen ja budjetoinnin sisältöön liittyvä tiukka rajaaminen voivat johtaa osallistuvan budjetoinnin alkuperäisen tarkoituksen vesittymiseen. Pahimmillaan tällaiset rajaukset voivat johtaa siihen, että huomio harhautuu pois ”tärkeämmistä” ja ”isommista” yhteiskunnallisista (Lerner 2017, s. 28) asioista ja malli, joka on luonteeltaan usein ”pieniä palasia” tai ”yli yksinkertaistettu malli kansalaiskonsultaatiolle”, ei johda lainkaan yhteiskunnalliseen muutokseen ja oikeudenmukaisempaan resurssien jakamiseen (Legard 2018, s. 180).

Ideologinen muutos liittyy myös muuhun kuin käytettävissä olevan rahan määrään tai siihen, mihin näitä rahoja voidaan käyttää. Porto Alegren osallistuvan budjetoinnin mallissa, ”demokratia-koulussa”, tärkeää oli osallistujien solidaarisuuden kehittyminen, yhteisen edun ajaminen ja muiden tarpeiden ymmärtäminen. ”Osallistuva budjetointi oli irtiotto oman edun ajamiseen keskittyneestä poliittisesta kulttuurista.” (Häikiö & Salminen 2016, s. 344). Pohjoismaissa alkuperäinen malli näyttää tältä osin kokeneen merkittävän asennemuutoksen. Legard (2018, s. 186) kuvaa asennemuutosta Norjan Fredrikstadin vuonna 2009 tehdyn kokeilun kautta.

Analysoidessaan Fredrikstadin osallistuvan budjetoinnin loppuraporttia, Legard (2018, s. 186) huomasi, että dokumentissa ei keskitytty kunnan tai poliittisen järjestelmän hyötyihin, vaan siinä keskityttiin ”yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksiin tulla kuulluksi poliittisessa prosessissa.” Projekti, jonka tarkoituksena oli parantaa nuorten elämän laatua kaupungissa, kannusti osallistujia ehdottamaan jotain, joka tekisi kaupungista ”hauskemman”, ”kivemman”, ympäristöystävällisemmän” tai ”turvallisemman”. Legardin tulkinnan pohjalta voidaan todeta, että vaikka Fredrikstadin esimerkissä osallistuva budjetointi tukeekin yksilö- ja yhteisökeskeisyyttä ja korostaa kuulluksi tuleamista, se samaan aikaan sisältää arvoraajauksia, jotka ohjaavat suoraan sitä, minkälaisia ehdotuksia osallistujien kannattaisi tehdä. Vaikuttaa siltä, että ohjelma määritteli jo ohjeistuksissaan sen, minkälaisia nuorten hyvän elämän elementtien kuuluisi olla, ja näin tehdessään se ei kannustanut kriittiseen ajatteluun ja hyvän elämän elementtien arvioimiseen. Ja näin tehdessään, se ei myöskään pyri tukemaan siihen osallistuvien ihmisten päätöksentekoon osallistumisen taitojen kehittymistä.

Legard (2018, s. 185) kiteyttää Fredrikstadin osallistuvan budjetoinnin toteuttamisen ideologisen lähtökohdan seuraavasti: “[...] kunhan vain mukana oli osa väestöstä keskustelemassa julkisen rahan käytöstä, ei ollut tärkeää, miten he sen tekivät.” Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, sillä kokemus ja erilaiset esimerkit osoittavat, että toteutustavalla ja siihen liittyvillä ideologisilla tekijöillä on suuri merkitys osallistuvan budjetoinnin lyhyen- ja pitkántähtäimen lopputulemiin.

Poikkeuksia massassa

Legard (2018, s. 182) mainitsee kirjoituksessaan vain yhden pohjoismaisen poikkeuksen, jossa osallistuvaa budjetointia on käytetty järjestelmällisesti ja sen alkuperäisen mallin tapaan jatkuvana prosessina. Tämä poikkeus on Reykjavik, jossa asukkaat ovat saaneet vuosittain päättää jo vuodesta 2012 lähtien mihin pari miljoonaa euroa käytetään. "Vaikka Reykjavikin osallistuvassa budjetoinnin mallissa käsitellään vain pieni osuus budjetista, toimintamalli ylittää kaikkien muiden pohjoismaiden osallistuvan budjetoinnin projektit (Legard 2018, s. 189)

Legard ei selvästikään ole tietoinen Helsingissä vuodesta 2013 lähtien toteutetusta nuorten RuutiBudjettista (Helsingin kaupunki 2013). Tätä prosessia on toteutettu vuosittain ja malli muistuttaa jopa enemmän Porton mallia kuin Reykjavikin malli. Tähän malliin palataan tarkemmin seuraavassa luvussa.

Vaikka Porto Alegren osallistuvan budjetoinnin mallia pidetään osallistuvan budjetoinnin ohjelmi- en keulakuvana (Legard 2018, s. 179), näyttäisi siltä, että pohjoismaihin siirtyessään, mallin alkupe- räinen ideologinen laaja vaikuttavuus on kadonnut. Vaikka Legard (2018, s. 189) kokeekin, etteivät osallistuvan budjetoinnin ohjelmat ole sellaisenaan muuttaneet pohjoismaissa mitään, hän näkee ne kuitenkin osana kokonaisvaltaisempaa muutosta. "Kaikkien näiden kerrosten [viittaa osallis- tuvaan budjetointiin kerroksena olemassa olevassa rakennelmassa] tuoma vaikutus on johtanut merkittävään poliittisten instituutioiden muutokseen pohjoismaissa." Hän kuitenkin jatkaa, että se, onko tämä lisännyt tai vähentänyt demokratiaa, on kuitenkin toisen keskustelun aihe. Muutos on siis hänen mukaansa selvä, mutta ei sen suunta.

Osallistuva budjetointi saapuu Suomeen

Osallistuva budjetointi on Suomessa vielä kohtuullisen uusi demokratian muoto. Ensimmäiset osallistuvaa budjetointia muistuttavat tai sen nimeä kantavat toimintamallit saapuivat tänne vuon- na 2012 (Granö 2015, s. 22; Hurme 2017, s. 42). Hankkeiden määrät ja niihin osoitetut rahat kasvat vuosi vuodelta, mutta seitsemässä vuodessa kokeilujen lukumäärä on edelleenkin melko vaatima- ton – alkuvuoteen 2019 mennessä kuntien toteuttamien osallistuvan budjetoinnin kokeilujen määrä oli noin kaksikymmentä. Näistä hankkeista suurin osa toteutettiin pääkaupunkiseudulla. (Ahonen & Rask 2019, s. 1).

Kuntaliiton edellinen toimitusjohtaja Jari Koskinen (2017) toteaa, että osallistuva budjetointi on mielenkiintoinen tapa "ottaa kuntalaiset mukaan kunnan talouden suunnitteluun". Hän näkee osal- listuvan budjetoinnin, joka tarkoittaa hänen mielestään "talouden ja demokratian yhdistämistä", tar- joavan ratkaisuja sekä kuntia koetteleviin isoihin muutoksiin että kesäkuussa 2017 voimaan tulleen kuntalain 5 luvun pykälän 22 soveltamiseen. Koskinen ilmaisee Kuntaliiton osallistuvaa budjetointia käsittelevän julkaisun esipuheessa kannattavansa osallistuvan budjetoinnin mallia muun muassa siksi, että "[v]aikka valtuusto päättääkin kuntatalouden isoista linjoista ja kokonaisuuksista, kuntalai- sia kannattaa kuunnella. Tuloksena voi olla osuvampia palveluja ja tyytyväisempiä asukkaita."

Koskisen tulkinta osallistuvasta budjetoinnista on linjassa aiemmin mainitun pohjoismaisen kehi- tyksen kanssa. Hän ei ota kantaa kansalaisten päätöksenteon kykyjen kehittymiseen tai laajempaan yhteiskunnalliseen muutostarpeeseen, vaan näkee osallistuvan budjetoinnin keinona olemassa olevien hallintoon liittyvien ongelmien ratkaisemisessa. Hänen näkökulmansa on selkeän hallinto- keskeinen – myös kunnan asukkaat nähdään voimavarana, ei itseisarvona sinänsä.

Kuntaliitto on "kuntasektorin edunvalvoja, kehittäjäkumppani sekä asiantuntija- ja tietopalvelujen tarjoaja." Sen jäseniä ovat kunnat ja kaupungit, mutta toiminnassa on mukana myös maakuntien liittoa, sairaanhoitopiirejä, muita kuntayhtymiä ja kuntataustaisia osakeyhtiöitä. Kuntaliitto on ylpeä kuntia koskevasta asiantuntijuudestaan ja monialaisesta osaamisestaan, ja se tavoittelee sitä, että "kunnat, alueet ja Kuntaliitto toimisivat ennakoivasti ja olisivat siten kehityksessä askeleen edellä, rakentaisivat yhteistyötä yli rajojen sekä toimisivat uudistavan kulttuurin edistämiseksi." Toiminnan lähtökohdakseen se määrittelee itsehallinnon, elinvoimaisuuden, asukkaiden hyvinvoinnin ja de- mokratian vahvistamisen. Kuntaliitto työllistää yli 170 asiantuntijaa, ja sillä on tytäryhtiönään FCG Finnish Consulting Group Oy, KL-Kuntahankinnat Oy sekä KL-Kustannus Oy. Kuntaliitto on sekä hyvin

merkittävä toimija ja yhteistyökumppani että vahva ja arvovaltainen vaikuttaja Suomen kuntakentällä. Sillä, mitä kuntaliitto sanoo osallistuvasta budjetoinnista voi siis olettaa olevan suurta merkitystä kuntatoimijoille.

Ritva Pihlaja (2017, s. 5) pohjustaa Kuntaliiton julkaisussa osallistuvan budjetoinnin käyttöönottoa kuntien moninaisilla ja runsaslukuisilla suunnitteluun ja päätöksentekoon liittyvillä haasteilla. Näitä haasteita ovat muun muassa "[n]iukat resurssit, vähenevät verotulot, pienentyvät valtionosuudet, priorisoinnin vaikeus, entistä valveutuneemmat ja vaativammat asukkaat, muuttuvat palvelutarpeet, edustuksellisen demokratian ohentuminen, parhaan mahdollisen asiantuntemuksen ja tiedon hyödyntäminen päätöksenteossa." Pihlaja toteaa, että "[e]ntistä nopeammin muuttuvassa maailmassa tarvitaan uusia keinoja palvelujen, ympäristön, infrastruktuurin ja investointien suunnitteluun ja käytännön toteutukseen. Osallistuva budjetointi on yksi keino kunnan talouden ja toiminnan suunnitteluun sekä asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseksi." Vaikka Pihlaja tarjoaa mallin käyttöönotolle myös kehittämis- ja asukasnäkökulmaa, näkökulma on hyvin hallintolähtöinen.

Osallistuvan budjetoinnin hyödyntämisen hallinnollinen ja taloudellinen näkökulma korostuvat myös Pihlajan (2017, s. 6-7) määrittelemässä viisikohtaisessa listassa, jossa hän listaa syitä osallistuvan budjetoinnin mallin käyttöönottoon.

Hänen mukaansa osallistuvaa budjetointia kannattaa kokeilla:

1. määrärahojen kohdentamiseen: kuntalaiset otetaan mukaan päättämään, mihin talousarvioon osoitetut rahat käytetään;
2. tulojen ja resurssien kartoittamiseen: kuntalaiset otetaan mukaan pohtimaan, mistä saadaan lisää "pelimerkkejä" tärkeiksi koettujen asioiden toteuttamiseen tilanteessa, jossa rahat eivät riitä kaikkeen;
3. yhteissuunnitteluun: kuntalaiset osallistuvat keskusteluun siitä, mitä tarpeita rahojen käytölle on ja suunnitteluun siitä, mihin rahat kannattaa käyttää;
4. säästökohteiden valintaan: kuntalaiset otetaan mukaan päättämään siitä, mihin vähenevät rahat suunnataan ja mistä tingitään;
5. yhteistyötä edellyttävien haasteiden ratkaisuun: kuntalaisten asiantuntemusta hyödynnetään monialaista ajattelua ja tekoja vaativien ongelmien ratkaisemiseen.

Vaikka Pihlaja (2017, s. 13) mainitsee myös ihmislähtöisempiä syitä, kuten "[o]sallistuvaa budjetointia kannattaa harkita kun [...] kuntaa halutaan kehittää keskustelevämmäksi ja asukaslähtöisemmäksi, toiminnan läpinäkyvyyttä ja asukkaiden luottamusta kunnan hallintoa ja päätöksentekoa kohtaan halutaan lisätä [...] halutaan edistää yhteisöllisyyttä ja yhteisvastuuta sekä ymmärrystä myös talousasioiden hoidosta", Pihlajan yllä esitelty viisikohtainen lista, ja sitä pohjustavat kuntien kohtaamien nykypäivän haasteiden esimerkit viittaavat kaikki siihen, että osallistuva budjetointi nähdään Kuntaliitossa enemmänkin nykytilanteen korjaamiseen tähtäävänä välineenä kuin laaja-alaisena demokraattisena päätöksentekomenetelmänä, jonka tavoitteena olisi kuntalaisen päätöksentekoon osallistumisen kykyjen vahvistaminen, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden lisääminen ja olemassa olevan järjestelmän kehittäminen. Kuntalaisia ei nosteta tekstissä päätöksenteon tasavertaisiksi jäseniksi, vaan heidän tarpeensa ilmaistaan yhteiskunnallisena haasteena (valveutunut ja vaativa asukas) ja heidät määritellään hyödylliseksi lisäresurssiksi, jota voidaan hyödyntää esimerkiksi asioiden priorisointiin ja ongelmien ratkaisemiseen. Osallistuvalla budjetoinnilla tarjotaan asema, jossa se Legardin (2018, s. 175) mukaan kerrostuu uudeksi kerrokseksi olemassa olevan rakenteen päälle.

2.1.4. Kaksi osallistuvan budjetoinnin esimerkkiä Helsingistä

Tapaus keskustakirjasto

Suomen ensimmäinen osallistuvan budjetoinnin kokeilu liittyy Helsingin keskustakirjaston, nykyiseltä nimeltään Oodin, suunnitteluun. Kirjastoon liittyvässä vuonna 2012 alkaneessa Helsingin kaupungin osallistuvan budjetoinnin pilottikokeilussa kaupunkilaiset saivat tehdä ehdotuksia siitä, mihin kirjaston budjetista käytettäisiin 100 000 euroa. (Lemola 2019).

Idea keskustakirjaston osallistuvan budjetoinnin kokeiluun syntyi Sitran Uusi demokratia -foorumilla kaupunginkirjaston Roberto Corsinin ideoimana. Osallistuvan budjetoinnin hanke ilmoitettiin Uusi demokratia -ohjelman hankevaltuutusrahoitukseen, ja hanke valittiin rahoitusta saavien hankkeiden joukkoon. (Lähde: Keskustakirjaston kehittämisen muistio.)

Helsingin kaupungin kumppaneiksi hankkeen toteuttamiseen valittiin Emobit Oy ja Avanto insight Oy. Sitra rahoitti hankkeen valmistelut, joihin kuului muun muassa kansainvälisten osallistuvan budjetoinnin esimerkkien kartoittaminen, hankkeen budjetoinnin suunnittelu ja kaupungin budjetin visualisointi. (Nieminen 2012; Hyysalo & Hyysalo 2018, s. 45).

Kirjaston luomisprojekti on Lemolan (2018) mukaan oppikirjaesimerkki palvelumuotoilusta. Budjetointiin liittyvien toimien lisäksi prosessin aikana toteutettiin kaikille avointa ideoiden keruuta, asiantuntijoista ja yhteistyökumppaneista koostuvien intressiryhmien yhteissuunnittelutyöpajoja sekä muodostettiin vaikuttajaverkosto. (Hyysalo & Hyysalo 2018, s. 44; Lemola 2019).

Osallistuvan budjetoinnin hanke käynnistettiin muotoilupääkaupunkivuottaan viettävässä kaupungissa "Unelmien puu" -kampanjalla, jossa kaupunkilaiset saivat jättää "Unelmien puuhun" keskustakirjastoa koskevia ajatuksiaan ja toiveitaan. Projektin käynnisti julistekampanja "Megafonikut-su", jossa kuuluisat suomalaiset kulttuurihenkilöt kertoivat omista kirjastoon liittyvistä unelmistaan. Julisteita levitettiin julkisiin tiloihin ja kirjastoihin, ja sähköisen Unelmien puu -alustan ja kaupunkitapahtumiin jalkautuneiden kirjaston työntekijöiden avulla koottiin yhteen noin 2700 unelmaa. (Hyysalo & Hyysalo 2018, s. 48, 49, 51; Lemola 2019)

Kahdeksan hengen tiimi kävi kaikki unelmat läpi, ja lajitteli luokitellut unelmat teemoittain kahdeksaan eri kategoriaan. Näiden kahdeksan teeman pohjalta tehtiin kahdeksan konkreettista konseptia. Kaupunkilaiset saivat päättää siitä, mitkä näistä kahdeksasta konseptista jatkojalostettiin piloteiksi. Valintansa ja jatkojalostamisen osallistajat tekivät kaikille avoimissa työpajoissa. Pilottikokeiluiksi valikoitui neljä jatkojalostettua konseptia: Kaupunkiverstas, Satusyntärit, paikka rentoutumiseen ja keskittymiseen sekä kirjallisuustapahtumien sarja. Vaikka tämä pilotteihin liittyvä osallistuvan bud-

Kuva 2. Kuvaus keskustakirjaston osallistuvan budjetoinnin etenemisestä. Mukaillen Hurmetta (2017, s. 43).

jetoinnin kokeilu limittyikin keskustakirjaston suunnitteluun ja toteuttamiseen, itse pilottikokeilut toteutettiin jo ennen keskustakirjaston valmistumista muissa kaupungin kirjastoissa vuonna 2014. (Hyysalo & Hyysalo 2018, s. 51-52; Lemola 2019)

Keskustakirjaston osallistuvan budjetoinnin kokeilussa oli paljon hyvää. Päätösvallan myöntäminen asukkaille sai positiivista huomiota medialta, hyväksynnän osallistujilta ja kirjaston henkilökunnalta, ja kirjaston palveluiden suunnittelijat hyötyivät kampanjan kautta syntyneistä pilottikonsepteista, joita voitiin hioa, kehittää ja konkretisoida eteenpäin. Kokeilu osoitti, että palvelukonsepteja voitaisiin edistää myös talon ulkopuolelta käsin. Kokeilusta seurasi, että kirjasto nähtiin demokraattisten ja osallistuvien mallien edelläkävijänä, ja se sai vielä pitkään kokeilun jälkeenkin positiivista palautetta aiheesta. (Hyysalo & Hyysalo 2018, s. 52)

Tässä ensimmäisessä osallistuvan budjetoinnin kokeilussa oli kuitenkin myös vajavaisuuksia: työpajoihin osallistui vain 60 asukasta, ”osallistuva budjetointi” termi tuntui ihmisistä pelottavalta ja ammattipoliitikon taitoja edellyttävältä ja kokeilun toteutusaikataulu oli haastava. Haasteeksi osoittautui myös se, että tiukan aikataulun vuoksi henkilökunnalla oli vaikeuksia osallistua työpajoihin. Tästä taas seurasi se, että kun henkilökunta ei ollut mukana suunnittelemassa konsepteja, jotkin pilotoitavat konseptit osoittautuivat käytännössä liian työläiksi toteuttaa. Tästä syystä ne myös lakkautettiin pilotoinnin jälkeen. Näin kävi esimerkiksi erittäin suosituille ja rakastetuille Satusyntäreille. (Hyysalo & Hyysalo 2018, s. 52-53)

Tapaus RuutiBudjetti

RuutiBudjetti on osallistuvan budjetoinnin malli, jossa nuoret ovat mukana päättämässä vapaa-ajan toimintaan ja palveluihin liittyvästä budjetoinnista. Malli on hyvä esimerkki toimivasta osallistuvan budjetoinnin ohjelmista niin pohjoismaisessa kuin suomalaisessa kontekstissa. RuutiBudjettia voidaan kiittää myös siitä, se on raivannut tietä uusille osallistuvan budjetoinnin malleille, kuten OmaStadille.

RuutiBudjetti mallin toimeenpano alkoi pilottikokeiluna vuonna 2013, ja se oli osa Helsingin demokraatiopilottien kokeilua. Kaksi vuotta kestänyt kokeilu toteutettiin Haaga-Kaarelan ja Kaakkoisen nuorisotyöyksikön alueella. Malli on sittemmin vakinaistettu ja se koskee nykyisin koko Helsinkiä. (Granö 2015, s. 27, 30, 44)

Poikkeuksellisen mallista tekee se, että malli käsittää koko nuorisotyön budjetin ja nuorisotoimen. Pelkän resurssien kohdentamisen lisäksi, nuoret pääsevät osallistumaan myös itse toiminnan sisällön suunnitteluun – ideoimaan ja päättämään esimerkiksi siitä, mihin työntekijät käyttävät työaikaansa. Nuorten ideoista jalostuneet konkreettiset toimenpide-ehdotukset luokitellaan kahteen eri kategoriaan: nuorisoasiainkeskuksessa toteutettaviin ja muille toimijoille esitettäviin aloitteisiin. RuutiBudjetin vaikuttavuutta kuvaa hyvin se, että vuonna 2015 tehdyistä ehdotuksista oli alkuvuoteen 2017 mennessä, toteutettu jo noin 60 prosenttia. (Pihlaja 2017, s. 8).

RuutiBudjetin suunnitelmia toteutetaan moni eri tavoin. Alueellisen nuorisotyöyksikön budjetista voidaan toteuttaa suunnitelmia, joiden kustannusarvio on noin 3000 euroa tai sen alle. Isommat suunnitelmat voidaan toteuttaa RuutiBudjetti-rahasta, jota nuorisopalvelut jakaa vuosittain RuutiBudjetti suunnitelmien toteuttamiseen. RuutiBudjetti-rahaa on yhteensä 150 000 euroa. Suunnitelmat, jotka eivät kuulu nuorisopalveluiden tai kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan alaisuuteen tai ovat useamman toimijan tai toimialan piirissä, siirtyvät Helsingin nuorten aloitejärjestelmään. Tässä tapauksessa suunnitelma siirtyy takaisin nuorille, ja siitä muokataan aloite. (Helsingin kaupunki. Nuorten RuutiBudjetti. Mistä resursseista RuutiBudjetissa päätetään?)

RuutiBudjettissa ideoiden keräämistä ja kehittämistä toteutetaan vuoden sykleissä useassa vaiheessa. Vaiheistuksella halutaan varmistaa se, että mahdollisimman moni nuori pääsee osallistumaan prosessiin. Ehdotusten pääsääntönä on se, että niiden ”tulee tukea helsinkiläisten nuorten hyvinvointia ja tuottaa iloa mahdollisimman monelle nuorelle.” Nuorisopalveluiden työntekijät tukevat nuoria ideoinnissa ja suunnitelmien tekemisessä, ja ohjaavat tarvittaessa toiselle toimialalle päätyvät aloitteet eteenpäin. (Helsingin kaupunki, Mikä RuutiBudjetti?)

Malliin voivat osallistua pääsääntöisesti 13-17-vuotiaat nuoret, eli yläkoulun oppilaat. Edelliseen kierrokseen osallistui noin 10 000 nuorta. Tänä vuonna RuutiBudjetissa on meneillään seitsemäs toteutuskierrös. (Helsingin kaupunki, Nuorten RuutiBudjetti. Mikä on RuutiBudjetti?; Helsingin kaupunki, Nuorten RuutiBudjetti. Ketkä voivat osallistua RuutiBudjettiin?)

RuutiBudjetin prosessi

RuutiBudjettia toteutetaan kaikissa kuudessatoista nuorisopalveluiden yksikössä tiiviissä yhteistyössä yksiköiden alueella sijaitsevien koulujen kanssa. Prosessi etenee viisivaiheisesti: ensin on tiedonkeruuvaihe, sitten työpajavaihe, sen jälkeen äänestysvaihe, jonka jälkeen seuraa neuvottelukuntavaihe ja lopulta hankkeet etenevät toteutukseen.

1. Tiedonkeruuvaihe (kevät)

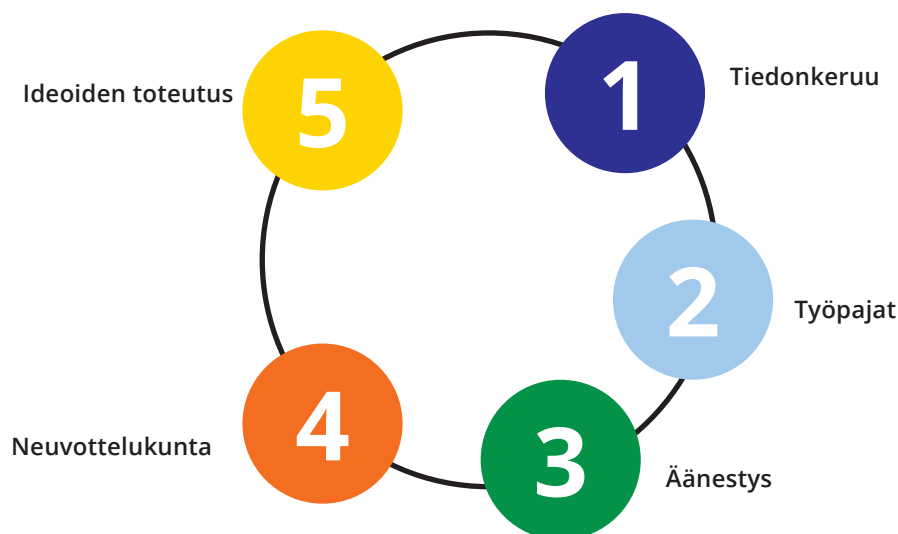
Tiedonkeruuvaihe käynnistyy keväisin. Sen toteutustavat vaihtelevat, mutta useimmiten tämä vaihe toteutetaan RuBuFestin muodossa. Oppilaat osallistuvat RuBuFestiin yleensä luokka-asteittain, ja tapahtumassa on toiminnallisia pisteitä, joissa kerätään nuorten huolia, toiveita ja ideoita. Tiedonkerääminen pohjautuu nuorisopalveluissa toteutettavaan *mahdollisuusajatteluun*, jonka tavoitteina on se, että kaikilla nuorilla olisi asuinalueesta riippumatta 1. mahdollisuus kaverisuhteisiin, 2. mahdollisuus toimia toisten ja ympäristön hyväksi, 3. mahdollisuus kokea ja toteuttaa kulttuuria, 4. mahdollisuus liikuntaan, 5. mahdollisuus viettää vapaa-aikaa muiden nuorten kanssa sellaisissa paikoissa, jonne he tuntevat olevansa tervetulleita, 6. mahdollisuus saada apua ja tukea sekä 7. mahdollisuus oppia ja kehittää omia taitojaan.

2. Työpajavaihe (toukokuu – syyskuu)

Loppu keväällä ja alku syksystä RuutiBudjetissa järjestetään useita työpajoja. Työpajoihin osallistuu vapaaehtoisia nuoria ja nuoriso-ohjaajia. Näiden työpajojen aikana käydään läpi tiedonkeruun aikana saatu materiaali ja materiaalien pohjalta tehdään suunnitelmia, jotka voivat olla konkreettisia toimenpide-ehdotuksia tai abstraktimpia aloitteita. Tavoitteena on, että kaikki suunnitelmat saisivat työpajojen aikana summittaisen kustannusarvion.

3. Äänestysvaihe (loppusyksy)

Työpajoissa tehdyt aluekohtaiset suunnitelmat siirtyvät äänestykseen. Äänestää saavat kaikki yläkoulun, eli 6. – 9. luokan, oppilaat. Tänä vuonna äänestys toteutetaan enimmäistä kertaa OmaStadi

Kuva 3. Prosessikuvaus RuutiBudjetin etenemisestä. Mukaellen Helsingin kaupunki. Mikä ruutibudjetti?

palvelualustalla ja ajankohta on sama kuin OmaStadinkin äänestyksessä. Äänestysaika on myös vilkasta mainostamisen aikaa, sillä oppilaskunnan aktiivit, nuorisotyöyksiköt ja opettajat järjestävät omilla kouluillaan tiedottamis- ja äänestystempauksia.

Äänestys tapahtuu tänä vuonna ensimmäistä kertaa digitaalisesti. Jokainen äänioikeutettu voi äänestää ainoastaan oman alueensa suunnitelmista. Äänestäminen tapahtuu oppilaan henkilökohtaisilla Wilma-tunnuksilla omastadi.hel.fi alustalla joko itsenäisesti tai koulussa pidetyssä äänestystilaisuudessa.

4. RuutiBudjetti-raati vaihe (vuoden vaihde)

RuutiBudjetissa on alueellisia neuvottelukuntia, eli RuutiBudjetti-raateja, joihin kuuluu vapaaehtoisia nuoria, kulloisenkin alueen nuorisopalveluiden yksikön toiminnanjohtaja sekä suunnitelmien aihepiireihin perehtyneitä kaupunkiorganisaatioin asiantuntijoita. Raadit käyvät läpi ja vahvistavat alueelliset äänestystulokset sekä päättävät siitä, miten suunnitelmia lähdetään viemään eteenpäin.

5. Toteutusvaihe

Ne suunnitelmat, jotka raadit ovat päättäneet toteuttaa, toteutetaan kuluvan budjettivuoden aikana. Poikkeuksen muodostavat vain ne suunnitelmat, joiden toteuttamisesta sovitaan jotain muuta.

(Prosessikuvauksen lähde: Helsingin kaupunki, Nuorten RuutiBudjetti. Miten RuutiBudjetti etenee?)

RuutiBudjetissa on erityistä se, että malliin on kirjattu RuutiBudjetti-takuu. RuutiBudjetti-takuu on yhdeksän kohdan listaus niistä periaatteista, joita nuorisopalvelut noudattaa toteuttaessaan RuutiBudjettia. Listauksen periaatteissa korostuvat muun muassa avoin tiedottaminen ja vastavuoroinen viestintä sekä erityisesti nuorten kanssa tehtävä yhteistyö. Koko lista on luettavissa alla olevasta taulukosta.

Nuorisopalvelut noudattaa seuraavia ehtoja:	
I	RuutiBudjettiin osallistuville nuorille kerrotaan arvio seuraavan vuoden alueen nuorisopalveluiden budjetista sekä budjetin käyttöehdoista.
II	RuutiBudjetissa nuoret vaikuttavat nuorisotyöyksikön koko budjettiin, muun muassa toiminnan sisältöihin ja nuorisotyöntekijöiden työnajan käyttöön. Nuoret eivät voi erottaa työntekijöitä, muuttaa heidän tehtäväkuvansa eivätkä perustaa tai sulkea nuorisotaloja.
III	RuutiBudjetin äänestystulos tarkistetaan alueen nuorten ja nuorisopalveluiden työntekijöiden yhteisessä RuutiBudjetti-raadissa, joka myös valitsee toteutettavat toimintaehdotukset äänestyksen tulosta kunnioittaen.
IV	RuutiBudjetissa päätetyt toiminnot toteutetaan yksikön budjetin varoin. Lisärahoitusta toiminnoille voidaan hakea muualta.
V	Toiminnot toteutetaan käsiteltävän budjettivuoden sisällä, ellei nuorten kanssa sovita toisin. Ruudin ydinryhmä valvoo valittujen toimenpiteiden toteutusta.
VI	Valitut toiminnot suunnitellaan ja toteutetaan alueen nuorten kanssa ja toiminnoista tiedotetaan kattavasti nuorille. RuutiBudjetin eri vaiheisiin osallistuminen tehdään helpoksi alueen nuorille.
VII	Nuorisopalvelun toimivaltaan kuulumattomat ehdotukset viedään tiedoksi niistä vastaaville toimijoille ja nuoret saavat (halutessaan) nuorisopalveluilta tukea ehdotusten edistämiseksi. Koko kaupungin laajuisia ehdotuksia edistää myös Helsingin nuorisoneuvosto.
VIII	RuutiBudjetissa ehdotettuja toimenpiteitä sekä suunnittelun etenemistä voi seurata nuorisopalvelujen Muns-tadi-sivuilla sekä Omastadi-sivustolla.
IX	Toiminnan tulee tukea helsinkiläisten nuorten hyvinvointia ja tuottaa iloa mahdollisimman monelle nuorelle.

Taulukko2. RuutiBudjetti-takuu on lista periaatteista, joita Helsingin kaupungin nuorisotoimi lupaa noudattaa RuutiBudjettia toteuttaessaan. Lähde: Helsingin kaupunki. Nuorten RuutiBudjetti. RuutiBudjetti-takuu)

2.1.5. Aiheeseen liittyvää tutkimusta

Osallistuvaa budjetointia on tutkittu viimeisen 30 vuoden aikana runsaasti Latalaisen Amerikan maissa, Euroopassa ja Yhdysvalloissa (Kyllönen 2019, s. 9-10). Koska osallistuva budjetointi on vielä kohtuullisen uusi toimintamalli Suomen kuntakentässä, suomalaiset tutkimukset sijoittuvat sen sijaan lähimenneisyyteen. Keskityn tässä osiossa suomalaisiin tutkimuksiin.

Suomessa osallistuvan budjetoinnin tutkimusta on tehty esimerkiksi Tampereen yliopistossa. Syksyllä 2016 siellä käynnistyi tutkimushanke, jossa tutkitaan tiedon roolia ja merkitystä osallistuvan budjetoinnin alueellisissa sovelluksissa. Kohdemaina ovat Suomi, Puola ja Englanti. Tutkimus pyrkii etsimään vastauksia muun muassa siihen, miten erilaiset jännitteet kansalaisten ja hallintojen välisessä vuorovaikutuksessa voitaisiin ratkaista, ja minkälaiset piirteet tekevät osallistuvasta budjetoinnista sellainen, että sitä voitaisiin soveltaa erilaisissa konteksteissa. Hanke päättyy vuonna 2020. (Kyllönen 2019, s. 11)

Sari Granön vuonna 2015 Humanistiseen ammattikorkeakouluun tekemä opinnäytetyö *RuutiBudjetti kehittyvä toimintakokonaisuus helsinkiläisten nuorten lähidemokratiaa vahvistamassa* on käsitykseni mukaan ensimmäisiä osallistuvaa budjetointia käsitteleviä suomalaisia tutkimuksia. Tutkimuksen aihe kumpuaa nuorten lähidemokratian vahvistamisen tarpeesta, ja se tutkii sen vuoksi Helsingin kaupungin silloin vielä uutukaista RuutiBudjetti mallia. Tarkastelussa ovat mallin suhde poliittiseen päätöksentekoon ja kaupungin hallintokuntien väliseen yhteistyöhön. Tutkimus etsii vastauksia muun muassa siihen, mitä mieltä nuorisotyön asiantuntijat ovat siitä, että heidän valtaansa jaetaan nuorille. Granö tutkii osallistuvan budjetoinnin prosessia siis lähinnä toteuttavan tahon näkökulmasta.

Jaana Hurmeen tutkimus on tuoreempi. Hän teki opinnäytetyönsä Vaasan yliopiston filosofiseen tiedekuntaan vuonna 2017. *Osallistuva budjetointi* niminen julkisjohtamisen pro gradu -tutkielma tarjoaa osallistuvan budjetoinnin kokeiluissa mukana olleiden viranhaltijahaastatteluiden kautta näköaloja siihen, miten osallistuva budjetointi on muuttanut kunnallista päätöksentekoa ja mitä hyötyjä menetelmät heidän mielestään tarjoavat asukkaiden osallistumisen edistämiseen. Työ kokoaa ansiokkaasti yhteen tietoa Suomessa toteutetuista osallistuvan budjetoinnin sovelluksista ja niiden periaatteista. Hurmeella, kuten Granölläkin, on tutkimuksessaan selkeästi prosessia toteuttaneiden tahojen ääni.

Antti Kyllösen tänä vuonna Lapin yliopiston Yhteiskuntatieteiden tiedekuntaan tekemä hallintotieteiden pro gradu -tutkielma *Osallistuva budjetointi – Kuntalaisten näkökulmia deliberatiivisten demokraatioteorioiden valossa* poikkeaa Granön ja Hurmeen tutkimuksista näkökulmansa ansiosta. Tutkimus tutkii prosessiin osallistumista ja tulevaisuuden hankkeiden kehittämistä kansalaisnäkökulmasta – ei siis välttämättä osallistuneiden vaan potentiaalisten osallistujien näkökulmasta. Työn keskeisenä tavoitteena on selvittää, millaiset tekijät vaikuttavat osallistumismotivaatioon ja osallistumismahdollisuuksiin, ja tarjota näiden vastausten avulla vinkkejä tulevaisuuden kehittämiseen. Tutkimus käsittelee sekä osallistuvan budjetoinnin lähtökohtia, periaatteita, käytännön sovelluksia että tulevaisuuden mahdollisuuksia. Tutkimusaineisto koostuu sähköisestä kyselyaineistosta, joissa 18-64-vuotiaat tamperelaisten kertovat mielipiteistään ja kokemuksistaan. Kyllösen tutkimuksen tulosten perusteella prosessiin osallistumiseen vaikuttavat eniten 1. osallistumisen kohde, 2. osallistumisen vaihe, 3. osallistumiseen käytettävä aika sekä 4. osallistumisen käytännön toteutustapa. Ihanteellisin prosessi näyttäisi olevan sellainen, jossa ideointi ja toimeenpano kohdistuu osallistujan omaan asuinalueeseen ja jossa osallistumien olisi helppoa ja nopeaa ja toteutuisi sähköisen alustan kautta.

Ritva Pihlaja on tutkija, joka on kirjoittanut useita julkaisuja Kuntaliitolle. Hänen vuonna 2017 julkaistu *Osallistuvaa budjetointia kunnissa ja maakunnissa* -teos tarjoaa osallistuvan budjetoinnin käyttöönottoa harkitseville kunnille selkeäsanaisesti argumentoidun ja konkreettisin esimerkein höystetyn tiiviin paketin, jonka lukee vaikka yhdeltä istumalta. Vaikka julkaisun esipuheessa Jari Koskinen (2017) toivookin, että ”opas kuuluu luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden ja asukkaiden käsissä”, julkaisussa on ymmärrettävästi hyvin selkeä kuntahallinnon näkökulman huomioiminen. Julkaisua käytetään lähdeaineistona monissa Suomessa tehdyissä osallistuvaa budjetointia käsittelevissä tutkimuksissa. Julkaisuun viitataan muun muassa tässä opinnäytetyössä, Kyllösen tutkielmassa ja Ahosen ja Raskin julkaisussa, josta kerron seuraavaksi.

Veronica Ahonen on Helsingin yliopiston tutkimusavustaja ja Mikko Rask vastuullinen tutkija Helsingin yliopiston Kuluttajatutkimuskeskuksesta. Ahonen ja Rask ovat mukana BIBU-konsortion kautta tehdyssä BIBU-hankkeessa, jossa tutkitaan muun muassa osallistuvaa budjetointia. BIBU-hankkeen nimissä parivaljakko on kirjoittanut julkaisun Kuntaliitolle. Tänä vuonna julkaistussa Kuntaliiton julkaisusarjan raportissa *Osallistuvan budjetoinnin mallit ja trendit Suomessa* käsitellään nimensä mukaisesti kuntasektorikontekstissa toteutettuja osallistuvan budjetoinnin malleja. Sen sijaan trendien käsittelemistä niistä on mielestäni vaikea löytää. Raportissa käydään läpi osallistuvan budjetoinnin yleisiä periaatteita, osallistuvan budjetoinnin menetelmää päätöksenteon välineenä, tarjotaan esimerkkejä erilaisista kuntakontekstissa tehdyistä sovelluksista ja havaintoja näistä sovelluksista. Kuntaliiton julkaisuna on ymmärrettävää, että näkökulma on taas kerran kuntien eli toteuttavan tahon näkökulma.

Mainitsen vielä yhden tutkimuksen, joka ovat vasta tekeillä, mutta liittyy OmaStadin tutkimiseen. Opiskelutoverini Adreas Sode Aalto-yliopiston median laitoksen New Media Design and Production -maisterilinjalta tekee tutkimusta OmaStadia varten tuotetun ideointipelin vaikutuksista osallistuvan budjetoinnin prosessiin osallistumiseen (Sode 2019). Työ valmistuu näillä näkymin maaliskuussa 2020.

Yhteenveto

Osallistuva budjetointi syntyi 1980-luvun lopulla Latinalaisessa Amerikassa. Saapuessaan Eurooppaan ja sieltä edelleen Pohjoismaihin alkuperäisestä mallista oli jo kehitetty uudenlaisia kulloiseenkin maahan ja kaupunkiin sopivia sovelluksia. Mallin alkuperäinen yhteiskunnalliseen muutokseen liittyvä ideologinen tavoite vaimeni matkan aikana.

Suomessa osallistuvan budjetoinnin mallia sovelletaan vielä melko vähän, mutta trendi on kasvava. Osallistuva budjetointi nähdään muun muassa keinona vahvistaa hallintojen talouden tehostamista ja kaupunkilaisten päätöksentekoon osallistumista.

Suomalainen osallistuvan budjetoinnin tutkimus keskittyy toistaiseksi lähinnä mallia toimeenpanevan tahon – yleensä kunnan – näkökulmiin, ja kaupunkilaisten ja osallistujien näkökulmia valottavat tutkimukset puuttuvat edelleen. Tämä tutkimus pyrkii osaltaan täyttämään vielä olemassa olevaa tyhjiötä.

Opinnäytetyön seuraava luku käsittelee tutkimuksen teoreettista viitekehystä. Käyn osiossa läpi toimintakykynäkemyksiin liittyviä periaatteita ja käsitteitä.

2.2. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys: Toimintakykynäkemys

Toimintakykynäkemys (Capability Approach) on teoreettinen viitekehys, joka sisältää kaksi keskeistä normatiivista väitettä: ensimmäisen väitteen mukaan vapaus saavuttaa hyvinvointia on ensisijaisen tärkeää, ja toisen mukaan vapaus saavuttaa hyvinvointia voidaan ymmärtää ihmisten toimintakykyjen kautta eli sen kautta, miten heidän todelliset mahdollisuutensa tehdä ja olla siten kuin he itse haluavat toteutuu. Näkemys on kehitetty useiden normatiivisten teorioiden variaationa. (Robeyns 2016)

Toimintakykynäkemys on intialaissyntyisen taloustieteilijä-filosofi Amartya Senin (s. 1933) ja yhdysvaltalaisen filosofi Martha Nussbaumin (s. 1947) luoma ja kehittämä käsitteellinen viitekehys oikeudenmukaisuuden, hyvinvoinnin ja kehittämisen vertailuun (Herne 2012, s. 171; Keinonen 2017, s. xiii, Robeyns 2016). Teoriasta käytetään myös Nussbaumin valitsemaa monikkomuotoista versioita *Capabilities Approach* (Nussbaum 2011, 18) ja *Human Development Approach*. Sen ja Nussbaum ovat tehneet pohjatyon teorialle, josta on tullut merkittävä viitekehys oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden, hyvinvoinnin ja kehityksen tutkimiseen ja keskusteluun (Oosterlaken 2012, s. 4). Käyttämäni suomennos ”toimintakykynäkemys” on lainattu Kaisa Herneen (2012) teoksesta *Mitä oikeudenmukaisuus on?*

Mikä on toimintakyky?

Toimintakykynäkemys, niin kuin muutkin oikeudenmukaisuusteoriat, on a. luonteeltaan *normatiivinen* eli ottaa kantaa siihen, miten asioiden *pitäisi olla*, ja b. tarjoaa *välineitä* siihen, *mihin pitäisi kiinnittää huomiota*, jotta yhteiskunta olisi oikeudenmukainen (Herne 2012, 11, 240).

Senin mukaan oikeudenmukaisuusteorian on määriteltävä itselleen kiinnekohta, eli fokus, jonka kautta äsken mainittua normatiivisuutta voidaan tarkastella (Herne 2012, 179). Toimintakykynäkemyksessä tämä fokus on nimensä mukaisesti *toimintakyky* (capability), eli se, miten ihmiset voivat toimia, ja olla siten, kuin he itse haluavat ja on heidän mielestään järkevää (Herne 2012, 180; Keinonen 2017, xiii). Toimintakyky on siis yksilön ominaisuus suhteessa hyödykkeisiin (resursseihin), ei hyödyke itsessään (Herne 2012, s. 180).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL, 2019) määrittää toimintakyvyn seuraavasti: ”Toimintakyky tarkoittaa ihmisen fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia edellytyksiä selviytyä hänelle itselleen merkityksellisistä ja välittömistä jokapäiväisen elämän toiminnoista [...] siinä ympäristössä, jossa hän elää.” Toimintakyky on riippuvainen myös ihmisen itsensä ulkopuolisista asioista kuten hänen saamastaan tuesta ja palveluista. Toimintakyky on siis yhdistelmä edellytyksiä, joiden ansiosta ihminen voi elää elämänsä haluamallaan ja tarvitsemallaan tavalla. THL jakaa toimintakyvyt neljään osa-alueeseen: a. *fyysiseen*, b. *psyykkiseen*, c. *kognitiiviseen* ja d. *sosiaaliseen*.

Toimintakykynäkemyksessä on erilainen toimintakykyjen luokittelu. Se jakaa toimintakyvyt a. *perustaviin* [kirjoittajan oma suomennos] eli *synnynnäisiin* (basic), b. *sisäisiin* (internal) ja c. *yhdistettyihin* (combined) toimintakykyihin (Nussbaum 2011, s. 20-23). *Perustavat toimintakyvyt* ovat niin sanottuja synnynnäisiä ”varustuksia” (*innate equipments*), jotka eivät ole kuitenkaan vain dna:sta riippuvaisia. Niiden kehittymiseen vaikuttavat muun muassa raskausajan ravintoja ja lapsuusajan varhaiset kokemukset. Nämä toimintakyvyt ovat pohja myöhempien toimintakykyjen kehittymiselle. (Nussbaum 2011, s. 23-24) *Sisäisillä toimintakyvyillä* Nussbaum tarkoittaa yksilön koulutettavia ja kehitettäviä luonteenpiirteitä ja kykyjä, jotka kehittyvät vuorovaikutuksessa sosiaalisen, taloudellisen ja poliittisen ympäristön kanssa. *Yhdistetyillä toimintakyvyillä* Nussbaum (2011, s. 22) viittaa Senin mainitsemiin *todellisiin vapauksiin*, eli mahdollisuuksien kokonaissummaan, joista henkilö voi valita ja toimia tietyssä poliittisessa, sosiaalisessa ja taloudellisessa tilanteessa. Yhdistetty toimintakyky on siis yhdistelmä sisäisistä toimintakyvyistä sekä olosuhteista (sosiaalinen, poliittinen ja taloudellinen), joissa todellinen vapaus voi toteutua.

Toimintakykyjen tarkasteleminen erillisinä luokkina on Nussbaumin (2011, s. 22-24) mielestä tarpeellista, koska toinen ei vielä takaa toista. Tällä Nussbaum tarkoittaa esimerkiksi tilannetta, jossa yhteiskunta saattaa tukea yksilön sisäistä toimintakykyä vapaaseen poliittiseen ilmaisuun, mutta samalla kieltää tuon kyvyn käytännön harjoittamisen (eli yhdistettyjen toimintakykyjen toteuttamisen). Tilanne voi ilmentyä myös toisinpäin siten, että henkilöllä olisi mahdollisuus yhdistettyjen toimintakykyjen puolesta osallistua poliittiseen päätöksentekoon, mutta hänellä ei ole esimerkiksi kritiikin esittämisen sisäistä toimintakykyä.

Toimintakykynäkemyksessä pohtii oikeudenmukaisuutta siis toimintakykyjen näkökulmasta - ei tulojen, tarjottujen resurssien tai yksilön onnellisuuden tai tyytyväisyyden määrän näkökulmasta (Oosterlaaken 2012, s. 4). Perustelu sille, että fokuksen kuuluu olla nimenomaan toimintakyvyissä eikä esimerkiksi resurssissa on se, että resurssien jakautuminen ei vielä kerro paljoakaan oikeudenmukaisuudesta - ihmisillä on näet hyvin yksilöllisiä ja suuriakin eroja siinä, miten he voivat hyödyntää näitä resursseja (Herne 2012, s. 180).

Toimintakykyihin keskittymistä voi perustella havainnollistavalla polkupyöräesimerkillä, jota Sen käyttää usein perustellessaan sitä, että resurssien jakautumisen pohtiminen ei riitä oikeudenmukaisuuden pohdintaan. Hän kehottaa ajattelemaan tilannetta, jossa kahdella ihmisellä on samanlainen polkupyörä (=resurssi), mutta toisella heistä ei ole jalkoja. Toimintakykynäkemyksen mukaan tilanne ei ole oikeudenmukainen, koska jalattomalla ei ole toimintakykyä eli *todellista vapautta* hyödyntää hänelle tarjottua resurssia. (Herne 2012, 180-181)

Jokainen yksilö on erilainen ja tärkeä itsessään

Toimintakykynäkemyksessä on keskeistä tiedostaa se, että ihmiset ovat erilaisia ja heidän toimintakykyjen toiminnaksi muuttamisessa on suuria eroja. Toimintakykynäkemyksessä onkin omaksunut Rawlsilaisen teorian tapaan kantilaisen pääperiaatteen, jossa jokaista yksilöä tulee kohdella päämääränä itsessään (Herne 2012, 235). Yksilö ja hänelle tarjolla olevat mahdollisuudet nähdään itsessään tärkeinä (*each person as an end*), ei vain hyvinvoinnin summana tai keskiarvona. Ihmisten erilaisista lähtötilanteista johtuen yksi tapa ei ole oikeudenmukainen kaikille. Hyvän yhteiskunnan pitäisikin ottaa jokainen yksilö huomioon, ja tarjota jokaiselle mahdollisuuksia tai *todellisia vapauksia (substantial freedoms)*, joita hän voi halutessaan toteuttaa tai olla toteuttamatta. Valinnanvapaus pitää säilyä yksilöllä itsellään. (Nussbaum 2011, s. 18).

Toimintakykynäkemyksessä onkin arvokysymyksiltään moniarvoinen. (Nussbaum 2011, s. 18) Se ei ota kantaa siihen, mikä toimintakyky on parempi tai tärkeämpi kuin toinen. Tässä kohtaa tosin Senin ja Nussbaumin näkemykset kuitenkin eroavat toisistaan: Sen ei halua laittaa toimintakykyjä tärkeysjärjestykseen, kun taas Nussbaum määrittää kymmenen keskeisen toimintakyvyn listan. Nussbaumin mielestä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden teorioiden kuuluu ottaa kantaa siihen, mitkä toimintakyvyt yhteiskuntien tulee taata kansalaisilleen. Senin mielestä taas määrittäminen täytyy jättää järjestelmän itsensä tehtäväksi. (Herne 2012, 186-187) Aavaan Nussbaumin toimintakykyjen listaa myöhemmin tässä luvussa.

Resurssi ei ole tärkeä vaan se, mitä sillä voi saavuttaa

Ihmisten yksilöllisyyden tiedostamisen lisäksi on tärkeää oivaltaa myös se, että itse resurssi (Senin esimerkin tapauksessa polkupyörä) ei ole tärkeä, vaan se, mitä sillä resurssilla voi tehdä tai saavuttaa eli minkä toimintakyvyn se mahdollistaa (Herne 2012, s. 180-181). Toimintakykynäkemyksessä suosittaakin, että *keinoihin* keskittymisen sijasta tarkastelu kohdistetaan *tosiasiallisten mahdollisuuksien* tarkasteluun (Herne 2012, 180). Toimintakykynäkemyksessä oikeudenmukaisuutta arvioidaan siis suhteessa siihen, minkälaisia mahdollisuuksia tarkasteltava asia ihmisille tarjoaa ja miten se vaikuttaa ihmisten toimintakykyihin.

Toiminta ei ole sama asia kuin toimintakyky

Toimintakykynäkemyksen keskeinen kysymys, joka oikeudenmukaisuutta arvioidessa pitää esittää, on *”Mitä kukin henkilö kykenee tekemään ja olemaan?”* (Nussbaum 2011, 18) Näitä *”tekemisiä”* tai *”olemisia”* Sen kutsuu *toiminnoiksi (functionings)* (Oosterlaken 2012, 4). Nussbaumin (2012, 24-25) mukaan tuo toiminta tarkoittaa *”yhden tai useamman toimintakyvyn aktiivista realisoitumista”*, jossa aktiivisuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, mitä sanalla yleensä tarkoitetaan. Terveystestä nauttiminen ja nurmikolla makoilukin ovat toimintoja, jotka ovat seurausta yhdestä tai useammasta toimintakyvystä.

Käsitteiden *toimintakyky* ja *toiminta* erottaminen on tarpeellista, sillä kuten resurssien hyödyntämisenkin kohdalla, toimintakyky ei tarkoita automaattisesti sitä, että siitä seuraisi toimintaa. Tilannetta havainnollistaa esimerkiksi se, että henkilöllä on vapaus harjoittaa omaa uskontoaan, mutta hän tekee tietoisesti valinnan olla toteuttamatta sitä. *Yhtä oleellista kuin vapaus toteuttaa jotain toimintakykyä on myös vapaus olla toteuttamatta sitä.* (Herne 2012, 182-183) Toiminta ei ole siis jonkin toimintakyvyn ehto, vaan *seurausta* todellisesta mahdollisuudesta (=vapaudesta) toteuttaa tuota toimintakykyä. Oleellista oikeudenmukaisuuden kannalta ei ole toiminta vaan se, onko yksilöllä vapautta valita itse toteuttaako hän toimintakykyä vai ei (Herne 2012, 183).

Positiivinen ja negatiivinen vapaus

Toimintakykynäkemyksessä kriittisen tarkkailun kohde on vapaus. Sen lisäksi toimintakykynäkemyksen käsitteiden listaan termit *negatiivinen* ja *positiivinen vapaus*, joista hän johtaa toimintakyvyn ajatuksen. *”Negatiivisella vapaudella* tarkoitetaan toiminnan esteiden puuttumista, *positiivisella* taas todellista mahdollisuutta toimia tietyllä tavalla.” (Herne 2011, 182) Herne havainnollistavaa ja konkreettisia käsitteitä kahdella esimerkillä: nälänhädästä kärsivällä alueella vallitsee negatiivinen vapaus, sillä kukaan ei varsinaisesti *estä* syömästä. Positiivinen vapaus ei kuitenkaan toteudu, sillä ruokaa ei ole; Suomeen tulevan virolaisen siivoojan positiivinen vapaus ei toteudu, sillä oman maan taloudellinen tilanne ei mahdollista sitä, että hän jäisi tekemään töitä kotimaahansa. Kyseessä on siis negatiivinen vapaus, sillä kukaan ei kuitenkaan *estä* häntä jäämästä kotimaahansa. Negatiivista vapautta määrittää siis positiivisen vapauden puuttuminen. Kun toimintakykynäkemyksessä puhutaan *todellisesta vapaudesta* tai *mahdollisuudesta* toteuttaa jotain toimintakykyä, puhutaan juuri positiivisesta vapaudesta.

Puolueettomuus ja puolueeton tarkkailija

Toimintakykynäkemyks on *puolueettomuuteen* perustuva oikeudenmukaisuusteoria. Puolueeton oikeudenmukaisuus tarkoittaa sitä, että kaikkien näkökulmat otetaan huomioon eikä järjestelmä perustu kenenkään yksittäisen tahon tai henkilön subjektiiviseen näkökulmaan. (Herne 2012, s. 9) Puolueettomuuden tärkeyttä oikeudenmukaisuuden arvioinnin perustana perustellaan sillä, että se takaa erilaisten yksilöiden ja ryhmien *tasa-arvoisen* kohtelun ja heidän tarpeidensa huomioimisen. (Herne 2012, s. 9, 23).

Herne (2012, s. 24) toteaa, että vaikka teoriassa olisinkin mahdollista arvioida minkälainen tapa voisi johtaa mahdollisimman puolueettomaan oikeudenmukaisuuteen, sellaista on kuitenkin vaikeata arvioida käytännössä. Hänen mukaansa oman puolueellisuutensa tiedostaminen, toisten asemaan asettuminen ja heidän näkökulmiensa ymmärtäminen sekä puolueettomuuden ihanteen kunnioittaminen voivat kuitenkin auttaa puolueettoman arvioinnin tekemistä.

Skotlantilainen taloustieteilijä ja moraalifilosofi Adam Smith (1723-1790) on määrittänyt metaforan *puolueeton tarkkailija*, jota myös Sen käyttää oikeudenmukaisuuden arvioinnista puhuessaan. Puolueeton tarkkailija on kuvaus arvioijasta, joka on arvioitavaan asiaan nähden ulkopuolinen ja siten puolueeton. Puolueeton tarkkailija ei ole oikea henkilö, vaan se on *”apuväline”*, jonka avulla voidaan pohtia minkälaisen päätöksen ulkopuolinen henkilö tekisi. Ominaisuuksiltaan puolueeton

tarkkailija on rationaalinen, ja tekee päätökset riittävään tietoon perustuen. Hän on hyväntahtoinen ja empaattinen, ja hän osaa asettua kaikkien asianosaisten asemaan ja pystyy arvioimaan tekojen vaikutuksia kaikista näkökulmista. Puolueettoman tarkkailijan on osattava irrottautua myös kulttuurisesta kontekstista, tavoista, arvoista ja normeista. (Herne 2012, s. 25, 26, 173)

Nussbaumin 10 keskeistä toimintakykyä

Kuten oli aiemmin puhetta, Nussbaumin ja Senin tulkinta siitä, voiko toimintakykyjä asettaa tärkeysjärjestykseen, poikkeaa toisistaan. Sen haluaa jättää päätöksen tekemisen kunkin demokraattisen järjestelmän itsensä päätettäväksi, kun taas Nussbaumin mielestä toiset toimintakyvyt ovat oleellisempia kuin toiset. Hän viekin teoriaa konkreettisemmalla tasolle määrittämällä listan kymmenestä tärkeimmästä toimintakyvystä, jotka ovat ihmisarvoisen elämän perusedellytyksiä ja yleisiä kaikenlaisissa kulttuureissa. Hänen mukaansa kaikkien oikeudenmukaisten yhteiskuntien tulisi tarjota nämä toimintakyvyt kaikille kansalaisilleen. (Herne 2012, s. 187, 192)

Nussbaumin lista on niin sanottu hyvän elämän minimivaatimusten listaus. Nussbaum puhuu listan yhteydessä toimintakykyjen täytymisen *kynnystasosta* (threshold), jonka ylittyminen on välttämätöntä, jotta voitaisiin puhua ihmisarvoisesta elämästä. Nussbaumin itsensä mielestä listaus on yleismaailmallinen, sillä hyvän elämän perusedellytykset ovat kaikille samat kulttuurisesta taustasta, tavoitteista ja hyvän elämän käsityksistä riippumatta. (Herne 2012, s. 188, 191)

Vaikka Nussbaum listaakin yksityiskohtaisen listan toimintakyvistä, jotka yhteiskunnan tulee taata kansalaisilleen, hän ei halua määrittää sitä, miten nämä toimintakyvyt taataan - sen yhteiskunnat voivat ratkaista itse. Lista ei myöskään ota kantaa siihen, miten toimintakykyjä pitäisi toteuttaa. Toimintakykynäkemyksen mukaan ihmisillä pitää olla itsellään vapaus päättää siitä asiasta. Toimintakykyjen lista on toisin sanoen listaus mahdollisuuksista, jotka yhteiskunnan tulee tarjota kaikille, mutta se jättää valinnan vapauden yksilöille itselleen. (Herne 2012, s. 188, 191)

Seuraava Nussbaumin toimintakykylista on lainattu Herneen (2012, s. 189-190) kirjoittamasta *Mitä oikeudenmukaisuus on?* -kirjasta. Käytän Herneen suomennoksia Nussbaumin alkuperäislistan sijaan, jotta vältyn mahdollisilta suomennosvirheilä.

En käy listaa yksityiskohtaisesti läpi, mutta poimin sieltä toimintakyvyt, 4, 6, 7 ja 10, jotka ovat mielestäni oleellisia myös OmaStadin kontekstissa. Aistimiseen, mielikuvitukseen ja ajatteluun liittyvä toimintakyky (nro 4) liittyy suoraan osallistuvassa budjetoinnissa tarvittavien ideoimisen, suunnitteleminen ja argumentoinnin toimintakykyjen mahdollistumiseen. Käytännöllisen päättelyn toimintakyky (nro 6) on myös tärkeä ominaisuus, joka on tärkeä esimerkiksi äänestämisen ja osallistuvan budjetoinnin puntaroivaan keskusteluun osallistumisen kannalta. Yhdistymisen toimintakyky (nro 7) taas pitää sisällään vapauden ilmaista itseään ja tulla kohdelluksi kunnioittavasti, vaikka muut eivät olisikaan hänen kanssaan samaa mieltä. Tämän toimintakyvyn mahdollistuminen tekee OmaStadista ympäristön, jossa yhteistyö on reilua ja tasa-arvoista, ja kaikki uskaltavat ilmaista mielipiteensä. Listan viimeinen toimintakyky, oman elinympäristön hallinta, osuu OmaStadin ytimeen. "Mahdollisuus osallistua poliittiseen toimintaan, joka koskettaa omaa elämää" on juuri sitä, mistä osallistuvassa budjetoinnissa on kyse. Osallistuvassa budjetoinnissa asukkaat saavat osallistua päätöksentekoon, jonka vaikutukset näkyvät parhaimmillaan jokapäiväisessä elämässä.

1. Elämä.	Mahdollisuus elää normaalin pituinen elämä ilman että kuolee ennenaikaisesti.
2. Fyysinen terveys.	Mahdollisuus elää terveenä, mikä sisältää lisääntymiseen tarvittavan terveyden; saada riittävästi ravintoa; saada tarpeellinen suoja.
3. Fyysinen koskemattomuus.	Vapaa liikkuvuus; vapaus väkivallasta (myös seksuaalisesti ja kotiväkivallasta); mahdollisuus tyydyttävään sukupuolielämään ja valinnan vapaus suhteessa lisääntymiseen.
4. Aistit, mielikuvitus ja ajattelu.	Mahdollisuus käyttää aisteja, kuvitella, ajatella ja päätellä. Saada näihin toimintakykyihin tarvittava koulutus, sekä mielipiteiden ilmaisun vapaus. Mahdollisuus miellyttäviin kokemuksiin ja tarpeettoman tuskan välttämiseen.
5. Tunteet.	Mahdollisuus luoda tunnesiteitä ja rakastaa niitä, jotka rakastavat ja välittävät itsestä. Mahdollisuus ilmaista tunteitaan.
6. Käytännöllinen päättely	Mahdollisuus muodostaa käsitys hyvästä ja tarkastella kriittisesti omaa elämänsuunnitelmaa. (Omantunnon ja uskonnonvapauden takaaminen.)
7. Yhdistyminen.	(a) Mahdollisuus elää muiden kanssa, huolehtia muista, osallistua sosiaaliseen kanssakäymiseen, mahdollisuus/kyky kuvitella toisen ihmisen asema. Tällaisen yhdistymisen mahdollistavat instituutiot, kokoontumisen ja poliittisen ilmaisun vapaus. (b) Sosiaalinen perusta itsekunnioitukselle ja sille, että ei nöyryydetä; mahdollisuus siihen, että kohdellaan kunnioittavasti ja samanarvoisena muiden kanssa. Tämä sisältää rodullisen, sukupuolen, sukupuolisen suuntautumisen, etnisen taustan, kastin, uskonnon ja kansallisuuden perusteella tapahtuvan syrjinnän.
8. Muut lajit.	Mahdollisuus elää siten, että välittää elämistä, kasveista ja luonnosta.
9. Leikki.	Mahdollisuus nauruun, leikkiin ja virkistystoiminnasta nauttimiseen.
10. Oman elinympäristön hallinta	(a) Poliittinen. Mahdollisuus osallistua poliittiseen toimintaan, joka koskettaa omaa elämää; oikeus poliittiseen osallistumiseen; sanan- ja kokoontumisvapauden turvaaminen. (b) Materiaalinen. Mahdollisuus omaisuuteen, omistuksen oikeus tasavertaisesti muiden kanssa; mahdollisuus työnhakuun tasavertaisesti muiden kanssa; mahdollisuus ihmisarvoiseen työskentelyyn ja mielekkäisiin suhteisiin ja keskinäiseen kunnioitukseen muiden yhteisössä työskentelevien kanssa.

Taulukko 3. Martha Nussbaumin kymmenen keskeisen toimintakyvyn lista. Lähde Herne 2012, s. 189-190. Herne on käyttänyt suomennoksen alkuperäislähteenä Martha Nussbaumin kirjaa *Woman and Human Development. The Capabilities Approach. (2000)*

Yhteenveto

Toimintakyknäkemys pohtii oikeudenmukaisuutta toimintakykyjen näkökulmasta. Resurssit eivät ole itsessään tärkeitä, vaan se, minkälaisia toimintakykyjä ne mahdollistavat. Näkemys painottaa yksilöiden välisten erojen huomioimista, sillä ihmisten kyvyt hyödyntää tarjottuja resursseja ovat erilaisia. Vapaus valita toteuttaako jotakin toimintakykyä vai ei, on tinkimätön periaate, jonka henkilö pystyy itse päättämään, mikäli olosuhteet ovat sellaiset, että toimintakyvyn toteuttamiseen on positiivinen eli todellinen vapaus.

Toimintakyknäkemys on huomattu myös muotoilun piirissä, vaikkakaan sen käytännön soveltaminen ei ole vielä kovin yleistä eikä sen soveltamiseen ole vielä kehitetty paljoakaan muotoilukontekstiin sopivia työkaluja. Käsittelen seuraavaksi tätä muotoilun ja toimintakyknäkemyksen orastavaa liittoa.

2.3. Toimintakykynäkemyks ja muotoilu

Tutkimukseni mukaan näyttää siltä, että toimintakykynäkemyksistä ei käytetä vielä kovin paljoa muotoilun kentällä. Etsiessäni tietoja teorian muotoilusovelluksista, törmäsin lähinnä Ilse Oosterlaken teksteihin ja tieto- ja viestintäteknologian (ICT) ympäristöihin. Löysin useita viittauksia siitä, että teoriassa nähdään olevan suurta potentiaalia esimerkiksi kehittyviin maihin suunnattujen tuotteiden suunnittelemisessa, mutta varsinaisia helposti lähestyttävää ja ymmärrettävää käytännönsovelluksia tuntuu olevan vielä vähän. Esittelen seuraavassa, minkälaisia mahdollisuuksia ja haasteita toimintakykynäkemyksen soveltamisessa muotoilun alalla nähdään.

Muotoilu vaikuttaa toimintakykyjen mahdollistumiseen

Teknologiassa ja muotoilulla on tärkeä rooli oikeudenmukaisuuden, elämän laadun ja hyvinvoinnin kehittämisessä. Niillä voidaan tahallisesti tai tahattomasti joko vahvistaa tai heikentää muun muassa kyseenalaisia (kuten ahneuden toteuttamisen) tai tarpeellisia (päätöksentekoon osallistumisen) toimintakykyjä. (Oosterlaken 2012, s. 3, 5, 7, 19) Muotoilulla on siis suora vaikutus siihen, miten nämä toimintakyvyt mahdollistuvat ja mitä yksilö pystyy tekemään tai olemaan. Toimintakykynäkemyks tarjoaa näiden asioiden analysoimiseen ja niistä keskusteluun vahvan ja vaikuttavan käsitteellisen viitekehyksen myös muotoilun piiriin (Oosterlaken 2012, s. 19).

Slavovan, Venterin ja Baduzan (2013) mukaan tieto- ja viestintäteknologiassa toimintakykynäkemyks voidaan nähdä yksilön tiedollisten toimintakykyjen laajentamisen työkaluna. Näin tehdessään ala voisi tukea käyttäjien sosiaalista voimaantumista. Tutkijat pohtivat omassa artikkelissaan toimintakykynäkemyksen ja muotoiluajattelun (design thinking) toisiaan tukevia mahdollisuuksia, ja mainitsevat termin "toimintakykyherkkä muotoilu" (capability sensitive design) tässä vaiheessa. Palaan tähän näkemykseen myöhemmin.

Soveltamiseen liittyviä haasteita

Toimintakykynäkemyksen soveltamisessa on kuitenkin haasteita. Toimintakykynäkemyksen merkityksellisellä soveltamisella ja teknologia yrityksillä on ristiriitaisia tavoitteita. Siinä missä toimintakykynäkemyks pyrkii käyttäjän toimintakykyjen kehittämiseen, yrityksen näkökulmana on mieluummin laajentaa yrityksen omia toimintakykyjä. Toimintakykynäkemyksen tuoman näkökulman ja yrityksen näkökulman ristiriita haastaa pohtimaan sitä, miten kehittämisen kehys voitaisiin säilyttää sellaisena, että se ei etukäteen määritä, mitkä toimintakyvyt ovat tärkeitä ja minkälainen lopputuloksesta muodostuu. Tästä etukäteen määrittelemättömyydestä seuraa kuitenkin uusi haaste: se rajoittaa toimintakykynäkemyksen käyttösovelluksia, sillä rahoittajat suosivat mieluummin selkeästi määriteltyjä ja mitattavissa olevia lopputuloksia – lopputuloksia, joita johdonmukainen toimintakykynäkemyksen soveltaminen ei voi taata. Kriittinen ratkaisua vaativa asia onkin se, miten toimintakykynäkemyksistä voitaisiin soveltaa tarkoituksenmukaisesti, mutta säilyttää samalla projektin tavoitteet ja lopputulokset yrityksen linjan mukaisina. (Slavova, Venter & Baduza 2013)

Toimintakykynäkemyks voi tarjota kehyksen sekä ongelmien määrittämiseen, että ratkaisujen löytämiseen. Haasteena on kuitenkin se, että samaan aikaan kun toimintakykynäkemyksen avulla voidaan kartoittaa resursseja, muutostekijöitä, toimintakykyjä ja toimintoja, muotoilu pyrkii tutkimaan teknisiä ratkaisuja. Haasteeksi muodostuu se, miten yhdistää sosioekonomisissa kontekstissa löydetty ongelmat, toimintakykyjen laajenemisen mahdollisuudet ja sosioteknologiset ratkaisut. (Slavova, Venter & Baduza 2013)

Suunnitteluun, muotoiluun, valvontaan ja arviointiin liittyvien heikkouksien lisäksi Slavova, Venter & Baduza (2013) mainitsevat kuusi muuta toimintakykynäkemyksen soveltamiseen liittyvää haastetta. Ensimmäinen haaste on se, että käytännön sovelluksia on vielä rajoitetusti, eikä yhtäkään järjestelmällistä [muotoilun] vaikutusten vaikuttavuuden arviointitapaa ole vielä olemassa. Toinen haaste liittyy siihen, että toimintakykynäkemyksen käytännön soveltaminen vaatii omaa tulkintaa. Sen

alkuperäinen kehys ei kerro mitään täsmällisesti, se on melko ”akateeminen” ja epäselvä. Kolmas haaste koskee sitä, että toimintakyknäkemyksen soveltaminen vaatii vapauden aspektien määrittämistä – eli sitä mitä vapauden määritelmää tavoitellaan tai arvostetaan. Kirjoittajat kuvaavat tilannetta seuraavalla esimerkillä: Miten pitäisi suhtautua siihen, että tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa yleensä vapaan pääsyn pornografian lähteille. Pitäisikö tällaista vapauden kehittämistä tukea? Neljäs haaste on se, että toimintakyknäkemyksestä sovellettaessa on ymmärrettävä myös niitä potentiaalisia vapauksia, joita EI valita. Viidennen haasteen muodostaa se, että toimintakyknäkemyksellä tuo kehittämiseen monimutkaisuutta, sillä toimintakyvyt ovat sekä seurausta että tulosta tietystä muotoilu- teosta. Viimeinen haaste liittyy siihen, että toimintakyknäkemyksellä saattaa hankaloittaa kehittämisen lähtökohtaa, joka on itsessään melko yksinkertainen: kuinka käyttäjät käyttävät tai eivät käytä heillä olevaa teknologiaa.

Vaaditaan vielä lisää tutkimusta ja kehitystyötä

Kuten Slavova, Venter & Baduza osoittivat, toimintakyknäkemyksen soveltamisessa on vielä tutkittavaa ja kehitettävää. Oosterlaken (2012, s. 20) onkin sitä mieltä, että muotoiluyhteisön tulisi kehittää toimintakyknäkemyksen soveltamiseen menetelmiä tai lähestymistapoja, jotta muotoilijat voisivat hyödyntää toimintakyknäkemyksen oivalluksia omassa työssään.

Oosterlaken (2009, s. 96-97) mielestä toimintakyknäkemyksestä pitäisi liittää suoraan ainakin kehityviin maihin suunnattujen tuotteiden muotoiluun. Yhdeksi käytännön sovellukseksi hän ehdottaa toimintakykyherkkää muotoilua. Olisiko toimintakykyherkstä muotoilusta kuitenkin ihmisten elämää muuttavaa merkitystä vaatisi hänen mukaansa kuitenkin tarkempaa tutkimista.

Oosterlaken (2009, s. 97-98) mielestä toimintakyknäkemyksellä on arvokas lähestymistapa muotoilun tutkijoille ja harjoittajille, ja sen soveltamisen hyödyt teknologia-, insinööri- ja muotoilualalle ovat valtavat. Perusteluna toimintakyknäkemyksen tarjoaman näkökulman tärkeydelle Oosterlaken käyttää Buchananin lainauksia siitä, että muotoilijat keskustelevat mieluummin esimerkiksi muodon ja estetiikan periaatteista kuin siitä, minkälaisia eettisiä ja poliittisia merkityksiä muotoilulla on. Painottaakseen sitä, että tieto- ja viestintäteknologian alalla tarvitaan toisenlaista näkökulmaa, Oosterlaken siteeraa vielä toistamiseen Buchanania, jonka mielestä ihmiskeskeisen muotoilun (human-centered design) ydin unohtuu, kun huomio kohdistuu pelkästään käytettävyyteen ja puhutaan käyttäjäkeskeisestä muotoilusta.

Suomalaisessa muotoilukentässä näkemyksestä ei puhuta vielä kovin paljon. Yksi harvoista poikkeuksista on Turcka Keinonen, Aalto-yliopiston muotoilun laitoksen professori. Keinonen (2017, s. ix-x) sivuaa toimintakyknäkemyksestä kirjassaan *Designers, users and Justice*. Hänen mielestään muotoilu vaikuttaa oikeudenmukaisuuden jakautumiseen ja se ”pitäisi nähdä sosiaalisena toimintana, joka jakaa mielihyvää ja kipua, resursseja hyvään elämään ja toimintakykyä saavuttaa arvokkaita tavoitteita.” Keinosen mielestä käytettävyys ja käyttäjäkokemus eivät enää riitä ihmiskeskeisen muotoilun perusteiksi tai viitekehyksiksi, vaan tarvitaan jokin syvällisempi ja relevantimpi tulokulma. Keinonen on Buchanin ja Oosterlaken kanssa samoilla linjoilla sanoessaan, että käytettävyyden tavoitehakuisuuden ja käyttäjäkokemuksen itsekeskeisen mielihyvän tavoittelun ja estetiikkaan kiinnittymisen rinnalle tarvitaan näkökulma, joka keskittyy käyttäjien toimintakykyihin ja sitä kautta mahdollistuvien tarkoituksenmukaisten tavoitteiden saavuttamiseen. (Keinonen 2017, s. ix-x)

Muotoilusovelluksia etsiessäni törmäsin ilahduttavaan poikkeukseen toimintakyknäkemyksen käytännön sovellusten joukossa. Andy Dong, Kalifornian yliopiston professori, on soveltanut Nussbaumin kymmenen toimintakyvyn listaa, ja muotoillut oman kuusikohtaisen listan, johon on kirjattu muotoilemisen kannalta keskeisiä toimintakykyjä.

Dongin suunnittelun toimintakykyjen lista

Dongin (2008, s. 79-80) mielestä toimintakyknäkemyksellä nostaa etualalle ihmiset ja sen, mitä he tarvitsevat voidakseen saavuttaa itsemääräämisiä tavoitteita. Tämä ihmisten omiin tavoitteisiin liittyvä keskustelu on hänen mielestään tärkeää, sillä muotoilun käytänteisiin liittyvä oikeudenmukaisuuden

pulma on aina läsnä julkisten tilojen suunnittelussa. Pulma liittyy jännitteeseen, jossa julkinen osallistuminen nähdään toisaalta kansalaisten, toisaalta hallinnon asiana. Asukkaiden jääminen julkisen tilan suunnittelun ulkopuolelle on huoli, joka julkisten suunnittelukäytäntöjenkin näkökulmasta on ongelma.

Suunnitteluun osallistumiseen liittyy kuitenkin ongelma. Kansalaisten muotoilemiseen vaadittavien toimintakykyjen puute on Dongin (2008, s.80) mukaan ongelma, joka on jopa suurempi kuin osallistumiseen mahdollistavien tilaisuuksien puuttuminen. Se, että muotoilun sosiaalisen kehittämisen ja oikeudenmukaisuuden piirteet sivuutetaan usein, ei myöskään tue kansalaisten osallistumista.

Toimintakykynäkemyks tuo suunnittelukäytäntöihin tärkeän kysymyksen; se kysyy mitä tarvitaan, jotta kansalaiset voivat osallistua suunnitteluun (Dong 2008, s. 81). Dong on muovannut Martha Nussbaumin keskeisten toimintakykyjen listausta mukaellen oman listansa muotoilulle tärkeistä toimintakyvyistä, jotka luovat hänen mukaansa perustan suunnittelukäytäntöjen eettisille periaatteille. Lista perustuu muotoilututkimuksiin, arkkitehtuuriin ja tekniikan alan teoriaan ja menetelmiin, ja sitä on täydennetty Dongin muotoilijoiden ja ”ei-muotoilijoiden” kanssa käymien keskustelujen pohjalta. Dong huomauttaa, että listassa olevia suunnittelun toimintakykyjä ei pidä sekoittaa ”kykyyn olla muotoilija”. (Dong 2008, s. 82)

Dongin lista on kuvattu taulukossa 4. Olen suomentanut listan itse, ja lisännyt suomennoksiin Nussbaumin listassa toistuvan sanan ”mahdollisuus”. Lisäys on mielestäni tärkeä, koska sen avulla korostuu se, että pelkkä jonkin asian olemassaolo ei vielä välttämättä takaa sitä, että asian lähteille olisi vapaa pääsy. Sana suuntaa huomiota siihen, että jotta toimintakyky voisi toteutua, siihen täytyy olla ensin mahdollisuus. Dongin alkuperäinen englannin kielinen lista löytyy liitteestä 5.

Listan ensimmäinen toimintakyky liittyy tiedon saamiseen. Dongin mukaan pääsy suunnittelun kannalta oleelliseen tietoon ja mahdollisuus hyödyntää olemassa olevia kokemuksia on ensimmäinen muotoilun keskeisistä toimintakyvyistä. Toinen toimintakyky, ymmärryksen toimintakyky, liittyy myös tiedon ja kokemusten saamiseen, mutta on luonteeltaan laajempi – siinä konkreettisten ja teknisten asioiden ymmärtämien syntyy pidempikestoisen kouluttautumisen ja toistuvan harjoituksen kautta. Kolmas toimintakyky, abstraktioiden hahmottaminen liittyy ymmärryksen toimintakykyyn, mutta on luonteeltaan abstraktimpi. Abstraktioiden hahmottamiskyky koostuu analysoimisen, kontekstualisoimisen ja systeemisten kokonaisuuksien ymmärtämisen kyvyistä. Arvioimisen toimintakyky on Dongin listan neljäs toimintakyky. Tämä toimintakyky liittyy kriittisen ajattelun ja arviointikyvyn kehittämiseen joidenkin tiettyjen näkökulmien, kuten yhteisön hyvinvoinnin, perusteella. Viides toimintakyky on osallistuminen. Osallistumisen toimintakyky toteutuu, jos henkilöllä on mahdollisuus osallistumiseen ja yhteistyöhön muotoiluprosessin kaikissa vaiheissa. Yhteisen jaetun ymmärryksen syntymisellä on tässä vaiheessa tärkeä merkitys. Viimeinen eli kuudesta toimintakyky on oikeutuksen toimintakyky. Mielestäni sen voi tulkita tietyllä tapaa kaikkien edellisten toimintakykyjen edellytykseksi, sillä tämä toimintakyky liittyy oleellisesti esimerkiksi tietämisen tai osallistumisen toimintakykyjen toteutumiseen. Oikeutuksen toimintakyky muodostuu oikeudesta osallistua tekemiseen, oikeudesta päästä käsiksi tietoon sekä oikeudesta päättää muotoilutyön kriteereistä ja reunaehdoista.

Toimintakyky	Kuvaus
1. Tietäminen	Mahdollisuus päästä läpinäkyvästi käsiksi teknisiin, taloudellisiin, yhteiskunnallisiin ja poliittisiin tietoihin, jotka ovat oleellisia muotoilutyölle. Mahdollisuus olla yhteydessä yhteisöihin ja asiantuntijoihin, joilla on kokemusta vastaavista suunnitteluongelmista ja hyödyntää heidän tietojaan, ideoitaan ja ratkaisujaan.
2. Ymmärtäminen	Mahdollisuus saada tarpeellista numeraalista, matemaattista ja tieteellistä harjoitusta/koulutusta voidakseen ymmärtää muotoilutyön konseptuaalista ja teknistä luonnetta. Mahdollisuus saavuttaa ymmärrystä muotoilun teknisistä menetelmistä ja muotoiluun liittyvien teknisten standardien ja koodien tulkitsemisesta.
3. Abstraktioiden hahmottaminen	Mahdollisuus kehittää muotoilutyön analysoimisen ja kontekstualisoimisen kykyjä eri hahmottamisen tasoilla, alatasen toiminnallisuudesta, käytöksen ja rakenteellisten näkökulmien hahmottamisesta kuten systeemien integraatio, elinkaaren ylläpito, operaatiot ja hävittäminen
4. Arvioiminen	Mahdollisuus osallistua muotoilutyön kriittiseen arviointiin esim. yhteisön hyvinvoinnin, ympäristön terveellisyyden ja taloudellisen elinkelpoisuuden perusteella. Yhteisön hyvinvointi käsittää yksilön huomioisen mm. kognitiivisten, ergonomisten ja universaalien näkökulmien nojalla.
5. Osallistuminen	Mahdollisuus osallistua ja tehdä yhteistyötä muiden kanssa kaikissa muotoiluprosessin vaiheissa; aikaisessa hankkeen määrittelyssä, konseptimuotoilussa, konseptin testaamisessa, prototyypin kehittämisessä, prototyypin testaamisessa, prototyypin julkaisemisessa, kokonaistuotannossa ja hankkeen lopullisessa toteuttamisessa ja arvioinnissa. Yhteisen jaetun ymmärryksen muodostaminen kaikista muotoilutyön osista on tärkeintä.
6. Oikeus	Mahdollisuus ja oikeus osallistua muotoilutyöhön "paperien pyörittelyn" sijaan. Oikeus ja pääsy päättäjien (commission) raportteihin ja tietoon. Oikeus päättää muotoilutyön kriteereistä ja reunaehdoista.

Taulukko 4. Dongin toimintakykyjen listaus keskeisimmistä muotoilun mahdollistavista toimintakyvyistä. (Capability set for design) Lähde: Dong 2008, s. 82-83.

Miksi toimintakykynäkemykseni sopii työni teoreettiseksi viitekehyyksi ja miten aion sitä käytännössä soveltaa

Toimintakykynäkemykseni sopii OmaStadin ensimmäisen vuoden toteutumisen teoreettiseksi viitekehyyksi, sillä tutkin prosessiin osallistumista yksilön ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Näkemys tarjoaa minulle viitekehyyksen, joka kehottaa minua pitämään mielessä OmaStadin osallistujien yksilölliset erot toimintakykyjen toteuttamisessa ja siten auttaa minua pohtimaan prosessin toteutumista ja uuden mallin suunnittelua yhdenvertaisten toimintakykyjen mahdollistumisen näkökulmasta.

Toimintakykynäkemykseni tarjoaa minulle myös tavan katsoa toteutunutta prosessia pintaa syvemältä. Sen sijaan, että keskittyisin toteutuneiden vaiheiden käytännön toteuttamisen arvioimiseen ja niihin liittyviin osallistujien kokemuksiin ja toiveisiin, arvioin prosessia sen mahdollistaman toiminnan kautta. Toimintakykynäkemykseni tarjoaa työlleni lähestymistavan, jonka tavoitteena ei ole vain onnistunut ja osallistujia miellyttävä prosessi, vaan prosessi, joka tukee laajemmin osallistujien päätöksentekoon osallistumisen toimintakykyjen kehittymistä. Toimintakykynäkemykseni toimii työnsäni fokuksen suuntaajana, muotoilemisen lähtökohdaksi ja OmaStadin prosessin vaaranpaikkojen osoittajana.

Tutkimisen ja analysoimisen lisäksi sovellan toimintakykynäkemykseni konkreettisesti, ja hyödynnän Dongin listaa tähän mennessä toteutuneen OmaStadin prosessiin osallistumisen vaatimien toimintakykyjen listaamisessa. Lista sopii OmaStadin toimintakykyjen määrittämisen lähtökohdaksi, sillä OmaStadin prosessin aikana luotavien ehdotusten ja suunnitelmien tekeminen on myös muotoilutyötä. Prosessiin osallistumisen mahdollistuminen vaatii osallistujaltaan tietämisen, ymmärtämisen, arvioimisen, osallistumisen ja oikeutuksen toimintakykyjä.

Toinen konkreettinen teorian hyödyntäminen liittyy toimintakyknäkemyksen vapauden käsitteisiin. Kun arvioin OmaStadin toimintakykyjen toteutumista tai mahdollistumista, käytän arvion kriteereinä positiivisen ja negatiivisen vapauden käsitteitä. Toisin sanoen, kun määritän sitä, miten tietty vaihe on tukenut toimintakyvyn mahdollistumista, käytän arvioinnissa positiivisen tai negatiivisen vapauden käsitteitä.

Noudatan samaa vapaampaa teorian sovellustapaa kautta linjan, sillä teoria on hyvin monisyinen eikä esimerkiksi erilaisten toimintakykyjen (perustavat, sisäiset ja yhdistyneet) erottelu toisistaan ole mielestäni tärkeää OmaStadin kannalta. Tärkeintä on mielestäni se, että keskitän huomioni oleellisiin asioihin eli toimintakykyihin ja niiden mahdollistumiseen.

3. Tutkimusprosessi, -aineisto ja -menetelmät

3.1. Tutkimusprosessi ja aineiston kerääminen

Olen toteuttanut tämän opinnäytetyön sekä kenttä- että työpöytä tutkimuksena. Kenttätutkimus koostuu sekä etnografisesta tutkimuksesta että henkilöhaastatteluista. Etnografisen aineiston olen kerännyt osallistumalla OmaStadin prosessin vaiheisiin erilaisissa rooleissa: osallistujana, tarkkailijana ja fasilitoijana. Henkilöhaastattelut tein kahdeksan prosessiin osallistuneen kanssa. Työpöytä-tutkimus koostuu osallistuvan budjetoinnin taustoihin tutustumisesta, toimintakyknäkemykseen perehtymisestä, OmaStadiin liittyvien materiaalien läpikäymisestä ja Helsingin kaupungilta saatujen palautekyselyiden vastausten käsittelemisestä. Varsinainen muotoilullisen osuuden, eli uuden osallistuvan budjetoinnin konseptin suunnittelemisen olen tehnyt kenttä- ja työpöytä tutkimusten jälkeen.

Tutkimuksen kenttäosuus ulottuu keväästä 2018 kesään 2019, työpöytä tutkimukset lähinnä keväeseen 2018, omien haastatteluiden tekeminen kesään 2019 ja aineiston purku ja analysointivaihe kesään ja syksyyn 2019. Käyn seuraavaksi läpi tutkimusprosessia yksityiskohtaisemmin.

Kevät 2018

Kiinnostuin osallistuvan budjetoinnin käsitteestä keväällä 2018, kun huomasin, että Helsingin kaupunki oli käynnistämässä osallistuvan budjetoinnin OmaStadi-kokeilua ja etsi ihmisiä stadiluotsin työtehtäviin. Otin yhteyttä kaupungin vuorovaikutuspäällikköön Johanna Seppälään, ja tiedustelin, voisinko tehdä osallistuvan budjetoinnin toteuttamisesta opinnäytetyöni. Sopimus opinnäytetyön tekemisestä sinetöitiin tapaamisessa, jossa oli Johannan lisäksi paikalla alueosallisuuden päällikkö Titta Reunanen. Ensimmäiset havainnointikokemukset sain samana keväänä, kun osallistuin ”Potkua osallisuuteen” nimiseen seminaariin, jossa esiteltiin syksyllä aloitettavaa osallistuvan budjetoinnin mallia ja yhteiskehitettiin muun muassa ehdotusten tekemiseen tähtäävää peliä. Samalla juuri palikatut seitsemän alueosallisuuden tukemiseen palkattua stadiluotsia esittäytyivät kaupunkilaisille.

Kesä 2018

Kesällä 2018 aloin pohtia opinnäytetyön tarkempaa aihetta. Pyöritelyäni erilaisia vaihtoehtoja itsekseni, päädyimme Titta Reunanen ja Kirsi Verkan (molemmat oli juuri valittu uusiin OmaStadiin liittyviin työtehtäviin) kanssa siihen, että keskittyisin tutkimuksessani jonkin tietyn ”hiljaisen” tai ”vaikeasti tavoitettavan” ryhmän näkökulmaan eräällä tietyllä asuinalueella.

Loppukesästä 2018 alkoi tutkimukseni intensiivisin kenttätöväihe. OmaStadin ensimmäinen ideointi- ja ehdotusvaihe käynnistyi silloin. Olin havainnoimassa Lyhty ry:n tiloissa tehtyä pelikorttien testaussessiota, tarkkailin eräällä nuorisotalolla pidettyä pelitapahtumaa, järjestin itse yhden pelituokion muutamalle asuinalueeni kaupunginosayhdistyksen aktiiville ja olin auttamassa stadiluotsin järjestämisen peli-illan fasilitoimisessa. Olin lisäksi yhteyksissä aiheeseeni liittyvän asuinalueen stadiluotsiin, ja yhdyskuntatyöntekijään. Kävin myös tapaamassa alueen toimijoita stadiluotsin järjestämissä paikallisten yhteisöjen edustajien tapaamisessa. Syksyn kenttätöväihe huipentui Gloriassa järjestettyyn OmaStadin virallisesti käynnistävään avajaisjuhlaan lokakuun lopussa.

Syksy 2018

Osallistuin OmaStadin ensimmäiseen vaiheeseen myös ehdotuksen ja suunnitelman tekijänä. Päätimme eräässä yhdistyksen kokouksessa (jonka aktiivinen jäsen olen ollut useamman vuoden ajan), että tekisimme oman ehdotuksemme OmaStadin alustalle.

Tutkimustyöni ei edistynyt suunnittelemani tavalla. Yritykseni saada tutkimusalueeltani vapaaehtoisista koostuvaa 18-29-vuotiaista koostuvaa tiimiä kariutuivat. Samaa aikaan sain myös kokopäiväisen palvelumuotoilijan paikan valtion virastosta. Tein päätöksen siirtää opinnäytetyön tekemistä eteenpäin ja miettiä aihetta uudestaan.

Alkuvuosi ja kevät 2019

Vuoden vaihteessa päätin, että laajentaisin aihepiirin koskemaan koko OmaStadin prosessia enkä keskittyisi ainoastaan johonkin tiettyyn kaupunkilaisten ryhmään vaan kaupunkilaisnäkökulmaan ylipäätensä. Tässä vaiheessa oli vielä käsitys, että OmaStadin äänestykset tapahtuisivat keväällä 2019.

Kevät 2019 koitti, ja keskityin enimmäkseen toimintakykyäkemykseen perehtymiseen. Jatkoin myös

kenttätöiden tekemistä. Osallistuin Helsingin kaupungin työntekijöille tarkoitettuun OmaStadi Raksa fasilitaattorikoulutukseen ja kahteen Raksa-tilaisuuteen – toiseen kirjaamaani ehdotukseen liittyen osallistujana ja toiseen apufasilitaattorina.

Loppukevästä sain Kirsi Verkalta neljä OmaStadiin liittyvää palautekyselytiedostoa ja prosessin kehittämiseen liittyviä OmaStadin -projektitiimin omia materiaaleja. Raakamuodossa olevien palautekyselyvastausten purkamiseen meni useampi viikko. Tein aineiston järjestämistä ja analyysistä pienissä erissä työpäivien jälkeen ja viikonloppuisin.

Kesä 2019

OmaStadin aktiivisten vaiheiden päätyttyä aloitin oman tutkimusaineiston keräämisen. Tein verkkokyselyn, jossa kerroin etsiväni OmaStadiin osallistuneita kaupunkilaisia henkilökohtaiseen haastatteluun. Kerroin, että en voi valitettavasti palkita tutkimukseen osallistumista, mutta tarjoan syötävää ja juotavaa haastattelupaikassa, jonka haastateltava saa valita itse. Jaoin (13.5.2019) julkista kyselyä suomeksi Facebookissa omalla sivullani, *Lisää kaupunkia Helsinkiin* ja *Yhdessä parempaa kaupunkia* -ryhmissä sekä muotoilusta kiinnostuneiden julkisella sektorilla työtä tekevien ihmisten *Julkis-muotoilijat* -ryhmässä. Muutama stadiluotsi jakoi kyselyäni eteenpäin. Lisäksi julkaisin Twitterissä omalla tililläni saman tiedusteluviestin englanniksi. Somejakojen lisäksi lähetin kaksikielisen sähköpostin kahdelle Nice Hearts verkoston koordinaattorille, koska tiesin heidän verkostonsa olleen mukana OmaStadi prosessissa.

Toinen Nice Hearts verkoston koordinaattoreista vastasi pian, mutta useammasta kirjeenvaihdosta ja aikataulujen sovittelusta huolimatta kukaan kolmesta kiinnostuneesta maahanmuuttajataustaisesta naisesta ei päässyt haastateltavaksi. Sosiaalisessa mediassa jakamani kyselyt eivät tuottaneet tämänkään verran tulosta. Muutamaa tykkäystä ja jakoa lukuun ottamatta, kukaan ei ottanut minuun yhteyttä.

Kaivoin esiin omat verkostoni, ja otin yhteyttä kolmeen henkilöön, joiden tiesin osallistuneen OmaStadin prosessiin. Henkilökohtainen yhteydenotto tuotti tulosta, ja kaikki kolme suostuivat haastateltavaksi.

Otin yhteyttä myös Kirsi Verkkään ja kerroin etsiväni haastateltavia ja kysyin, voisivatko stadiluotsit ja muut ydintiimiin kuuluvat auttaa kyselyni jakamisessa ja löytyisikö heiltä sopivia ehdokkaita haastateltavaksi. Kerroin etsiväni erityisesti henkilöitä, joilla ei olisi kovin hyviä digitaitoja.

Yksi stadiluotseista välitti viestini muutamalle kontaktilleen ja antoi heille yhteystietoni ja kehotuksen olla minuun yhteyksissä, mikäli haastattelu kiinnostaa. Verkkä kehotti myös ottamaan yhteyttä Nice Heartsiin, jonka kerroinkin jo tehneeni.

Tämäkään yritys ei tuottanut tulosta – kukaan ei ottanut minuun yhteyttä. Näytti siltä, että ”anonyymi” kalastaminen ei tuottaisi tulosta.

Mikä neuvoksi? Haastatteluaineistoni ei olisi tarpeeksi kattava, jos minulla olisi vain kolme haastateltavaa. Menin omastadi.hel.fi sivustolle katsomaan ihmisten kirjaamia suunnitelmia, ja sain oivalluksen: voisin lähettää sivuston kautta suoraan henkilökohtaisen yksityisviestin suunnitelman kirjanneelle henkilölle! Kävin jokaisen suurpiirin sivuilla (myös koko Helsinkiä käsittävillä sivuilla), ja valikoin suomenkielisistä suunnitelmista sattuman varaisesti seitsemän henkilöä ja englannin kielisistä kaksi. Näiden lisäksi yritin lähettää viestejä kahdelle ruotsin kielisen ehdotuksen tehneelle henkilölle, mutta jostain syystä sivusto ei suostunut lähettämään kumpaakaan viestiä eteenpäin.

Vastauksia alkoi tulla jo samana iltana. Muutaman viikon sisällä olin saanut sovittua kuuden ihmisen kanssa haastatteluajan ja lähetettyä heille linkin ennakkokyselyyn. Olin hieman huolestunut siitä, että en tiennyt haastateltavien taustoista mitään heidän nimeään ja suunnitelmaan liittyvää suurpiiriä lukuun ottamatta. Nyt minulla oli kuitenkin kassassa kahdeksan haastateltavaa, seitsemän suomen kielistä henkilöä ja yksi englannin kielellä suunnitelman tehnyt henkilö.

Ryhdyin valmistelemaan haastatteluja. Tein sähköisen ennakkokyselyn sekä suomeksi että eng-

lanniksi. Koska tutkin OmaStadin prosessia erityisesti kaupunkilaisten osallistumiseen vaadittavien toimintakykyjen näkökulmasta, päätin keskittyä ennakkokyselyssä juuri tähän aiheeseen. Kysely löytyy kokonaisuudessaan liitteestä 1.

Laajalla ennakkokyselyllä pyrin saamaan selvemmän käsityksen haastateltavien kokonaistilanteesta, jotta osaisin esittää haastattelutilanteessa yksilöityjä ja tarkentavia lisäkysymyksiä. Lähetin kaikille haastateltaville linkin sähköiseen kyselyyn sähköpostilla ja kiitin ja varoitin jo ennalta, että kyselyn vastaamiseen voi mennä hetki. Pyysin heitä vastaamaan kyselyyn viimeistään paria päivää ennen haastattelua.

Seuraavaksi aloin valmistaa haastattelun tekemistä tukevia materiaaleja. Päätin, että teen haastattelut puolistrukturoituna, sillä jokaisen polku on ollut erilainen enkä voisi ennalta tietää, minkälaisia asioita haastateltava haluaisi kanssani jakaa. Sen sijaan, että olisin tehnyt haastattelua tukevien kysymysten listaa, tein nelikohtaisen prosessipolkupohjan, jossa on oma sivunsa neljälle vaiheelle: ennen prosessia vaiheelle, ideointivaiheelle, ehdotus- ja arviointivaiheelle ja (yhteis)suunnitteluvaiheelle. Pohjan oli tarkoitus ohjata haastattelutilannetta ja helpottaa minua muistamaan, mitkä kaikki asiat haastateltavan kanssa olisi tarkoitus käydä läpi. Prosessipolkupohja löytyy kokonaisuudessaan liitteestä 2.

Valmistin haastattelua varten myös kokemusarviointipohjan, jonka haastateltava täyttäisi polkukartoituksen jälkeen. Arviointipohjassa käydään läpi polkukartoituspohjissa käsiteltyjen neljän vaiheen yksityiskohtia, ja lopussa on vielä kohtia yleisemmistä OmaStadin toteuttamiseen liittyvistä asioista. Arviointiasteikkona käytin viittä hymiötä, joiden ilmeet vaihtelivat suuttumuksesta erittäin iloiseen. Olisin voinut käyttää myös numeroita, mutta päädyin hymiöihin, sillä ajattelin että ne tukisivat ehkä tunnetilojen ilmaisemista intuitiivisemmin kuin numerot. Kokemusarviointipohja löytyy liitteestä 3.

Pääsin testaamaan prosessipolku- ja kokemusarviointipohjien toimivuutta käytännössä eräässä työhöni liittyvässä projektissa. Koska pohjien logiikka tuntuivat toimivan, en tehnyt niihin enää muutoksia.

Toteutin haastattelut kesäkuussa. Tapasimme haastateltavien kanssa heidän valitsemissaan paikoissa heille sopivina ajankohtina. Haastattelun aluksi pyysin haastateltavaa lukemaan ja allekirjoittamaan tutkimussuostumus-kaavakkeeseen, jossa pyysin lupaa myös haastattelutilanteen nauhoittamiseen. Annoin toisen kappaleen kaavakkeista haastateltaville. Etenimme haastattelussa suurin piirtein etukäteen suunnittelemani järjestyksen mukaan, mutta haastateltava sai päättää tahdista. Haastattelut kestivät tunnista kahteen ja puoleen tuntiin.

Palasin tutkimuksen pariin heinäkuun lopussa. Otin töistä kaksi viikkoa opintovapaata, ja tein aineiston purkua ja osallistuvan budjetoinnin taustoihin liittyvää tutkimustyötä kokopäiväisesti. Litteroin ääninauhat ja koostin kokemusarvioinneista ja ennakkokyselyistä yhteisen excel-tiedoston. Kävin uudestaan läpi Helsingin kaupungin tekemien kyselyiden vastauksia.

Tein elokuun lopussa myös kaksi minikyselyä, joissa otin selvää, kuinka hyvin ihmiset tuntevat OmaStadia. Toisen kyselyn julkaisin Facebookissa omalla tililläni ja toisen tein asuinkorttelini pihamyymäläisissä.

Syksy 2019

Töiden alettua elokuussa, tutkimuksen teko jäi viikonlopuille ja arki-iltoihin. Aloitin opinnäytetyön järjestämällisen kirjoituksen syksyn oltua jo pitkällä.

Syksy oli pitkälti kirjoittamista ja faktojen tarkistamista. Olin muun muassa yhteyksissä Kirsi Verkaan, ja varmistin häneltä sellaisia OmaStadin toteutukseen liittyviä asioita, joihin en saanut vastauksia omista muistiinpanoistani tai internetistä. Työn löydösten kirjaaminen sekä toimintakyihin liittyvän listauksen ja konseptin työstäminen tapahtui myös tässä vaiheessa. Opinnäytetyö valmistui lokakuun lopussa.

3.2. Tutkimusaineisto

Tämän opinnäytetyön pääaineisto koostuu Helsingin kaupungin tekemien OmaStadin palautekyselyiden vastauksista ja tekemistäni haastatteluista ja niihin liittyvistä ennakkokyselyistä. Minulla on ollut käytettävissäni myös prosessiin osallistuneille kaupunkiorganisaation asiantuntijoille osoitettu kysely, mutta käytän sitä tutkimuksessa ainoastaan valottamaan prosessin arviointivaihetta. Kaupungin kyselyiden vastausmäärät vaihtelevat vajaasta 150:stä vajaaseen 50:een. Tarkemmat tiedot kyselyistä löydät alla olevasta taulukosta 5.

Kysely	Ajankohta	Sisältö	Vastausten määrä
Ideointi(peli)-iltojen kysely	loka-marraskuu 2018	Palautetta tapahtumista	146
Ehdotus-vaiheen kysely	joulukuu 2018	Palautetta ehdotusvaiheen toteutuksesta & sähköisen palvelun käyttämisestä	143
OmaStadi Raksa-kysely	helmikuu 2019	Palautetta Raksa tilaisuudesta	143
OmaStadi-kysely	huhti-toukokuu 2019	Palautetta OmaStadista	42
Kysely prosessiin osallistuneille kaupungin työntekijöille *	Huhti-toukokuu 2019	Palautetta OmaStadista	54

Taulukko 5. Kooste Helsingin kaupungin kyselyaineistosta.

*Kaupungin työntekijöille tehdyn kyselyn vastauksia käytetään ainoastaan OmaStadin arviointivaiheen kuvailun apuna.

Itse keräämäni aineisto koostuu kahdeksasta puolistrukturoidusta kaupunkilaishaastattelusta sekä pitkäköstä kyselystä, jonka lähetin kullekin haastateltavalle ennen haastatteluun saapumista. Näiden lisäksi aineistossani on tietoa haastateltavia antamista kokemusarvosanoista, joita haastateltavat antoivat sekä prosessin vaiheille että prosessin toteuttamistavoille.

Keräsin tutkimuksen aikana myös muuta aineistoa. Työpöytä tutkimuksen aikana tutkin teoreettisen viitekehyksen ja osallistuvan budjetoinnin taustojen lisäksi OmaStadin sähköistä omastadi.hel.fi -alustaa. Tämä sähköiseltä alustalta saatu aineisto täydentää palautekyselyistä ja haastatteluista keräämäni tietoa. Opinnäytetyöni teoreettinen osio rakentuu pelkästään työpöytä tutkimuksen ja kirjallisuuden varaan.

Työpöytä tutkimuksen lisäksi keräsin etnografista aineistoa, joka on tutkimuksessani vähäisessä roolissa. OmaStadi tapahtumissa kirjaamani aineisto koostuu muistiinpanoista ja piirroksista, jotka koskevat prosessiin osallistumiseen liittyviä huomioitani ja kokemuksiani. Tämän aineiston kerääminen on ollut tärkeää omakohtaisen ymmärryksen syntymisen näkökulmasta. Omakohtainen osallistuminen on auttanut minua saamaan paremman kokonaiskäsityksen tapahtuneesta prosessista, ja olen voinut hyödyntää osallistumiseen liittyviä kokemuksiani henkilökohtaisia kaupunkilaishaastatteluja valmistellessani.

Aineisto on sekä määrällistä että laadullista

Helsingin kaupungilta saamani aineisto koostuu lähinnä määrällisestä aineistosta. Monivalintakyselynä toteutetuissa kyselyissä on vain muutama laadulliseen aineistoon tähtäävää avointa kysymystä, joita ei käsitellä tässä tutkimuksessa. Haastattelujen aineisto kattaa tarvittavan laadullisen aineiston. Arviointiasteikkona kaupungin kyselyissä käytetään viisikohtaista vastausasteikkoa, josta vastaaja valitsee mieleisensä vaihtoehdon. Vaihtoehdot ovat: täysin samaa mieltä, osittain samaa mieltä, osittain erimieltä, täysin eri mieltä ja en osaa sanoa.

Oma aineistoni koostuu sekä määrällisestä että laadullisesta aineistosta. Haastateltavien täyttämä ennakkokyselyaineisto on muutamaa avointa vastausta lukuun ottamatta määrällistä aineistoa ja henkilökohtaiset haastattelut kokemusarviointeja lukuun ottamatta laadullista aineistoa. Kahdeksasta haastattelusta kertyi lopulta noin seitsemän ja puoli tuntia äänitallenteita ja 70 arkin verran näistä litteroitua tekstiä. Sekä ennakkokysely että haastatteluissa käytetyt apumateriaalit löytyvät liiteosioista.

Ennakkokyselyssä kysytään muun muassa vastaajien mediatottumuksista ja arvioita omien osallistuvaan budjetointiin liittyvien toimintakykyjen tasosta. Käytän ennakkokyselyssäni kaupungin mallinmukaista vastausasteikkoa ainoastaan kysymyksissä, jotka ovat identtisiä kaupungin kysymysten kanssa. Näin halusin varmistaa vastausten vertailtavuuden.

Ennakkokyselyssä on myös toisenlaisia vastausasteikkoja, sillä kaupungin käyttämässä asteikossa on mielestäni eräs oleellinen puute. Koen puutteeksi sen, että vaihtoehdoista puuttuu kokonaan neutraali vaihtoehto (ei samaa mieltä eikä eri mieltä). Valottaakseni kaupungin käyttämään kyselymenetelmään liittyvää haastetta, tarjoan esimerkin, joka löytyy kaikista tutkimuksessani tarkasteltavista OmaStadin kyselyistä. Kyselyissä esitetään seuraava väite: ”Osallistuminen [ideointivaiheen kyselyssä tämä sana on korvattu sanalla ”tapahtuma”] lisäsi kiinnostustani vaikuttaa päätöksentekoon”. Vastausvaihtoehto ”täysin samaa mieltä” on yksiselitteinen, vaihtoehdot ”osittain samaa mieltä” tai osittain eri mieltä” kutakuinkin selviä ja ”täysin eri mieltä” hyvin selkeä. Mutta mitä vastaan, jos en ole samaa enkä eri mieltä? Mitä jos kiinnostukseni ei ole kasvanut eikä vähentynyt vaan pysynyt ennallaan? Vastaako ainoa jäljelle jäänyt vaihtoehto ”en osaa sanoa” tilannettani?

Kaupungin ja oman aineistoni vertaileminen on tuottanut paljon pään vaivaa, sillä ne eroavat merkittävästi toisistaan. Kaikki kaupungin kyselyt ovat sisällöltään erilaisia ja esimerkiksi ikähaitareiden määrittäminen on epäloogista. Viimeisen kyselyn tapa tehdä ikäluokituksia on suoraan sanottuna kummallinen. Käsitelen näitä aineiston vertaamiseen liittyviä haasteita tarkemmin seuraavassa luvussa.

3.3. Aineiston käsittely

Kuvailen tässä luvussa tutkimukseni pääaineiston käsittelyä. Kerron siitä, mitä tein raakamateriaalille, miten ratkaisin aineistoissa olevat ikähaitareihin liittyvät ristiriitaisuudet ja miten teemoittelin kaiken aineiston sillä tavalla, että pystyin tekemään siitä johtopäätöksiä.

Muistin virkistämiseksi kerrottakoon, että pääaineisto koostuu neljästä kaupungin kyselystä ja omista haastatteluaineistoistani. Kaupungin kyselyissä on kolmessa noin 140 vastausta ja yhdessä 50, ja ne poikkeavat kaikki sisällöltään toisistaan. Oma aineistoni koostuu kahdeksan haastattelun tuloksena syntyneistä ennakkokyselyistä, haastattelu nauhoitteista, niiden litteroinneista sekä kokeusarvioinneista. Äänitallenteita on noin 7,5 tunnin verran ja litteroitua tekstiä noin 70 sivua.

Raaka-aineiston käsitteleminen

Kyselyt

Sain kaikki kaupungin toteuttamat kyselyt raakamuodossaan taulukkoina, joissa aineisto oli eritellämätöntä. Käytin huomattavan määrän aikaa siihen, että lisäsin kaikkialle tarvittavat sarakkeet ja sijoitin sarakkeisiin oikeat arvot. Kun olin tehnyt saman työn kaikille neljälle taulukolle sain vihdoin laskettua vastauksille vastausmäärät ja prosentit. Seuraava vaihe kyselyaineiston käsittelyssä oli yhteisten ja toisistaan eroavien materiaalien yhdistäminen ja kaiken tiedon liittäminen yhteen taulukkoon.

Haastatteluaineisto

Aloitin haastatteluaineiston purkamisen sillä, että tein kaikista ennakkokyselyn vastauksista yhteisen taulukon. Noudatin kaupungin taulukoista tuttua työtappaa: ensin lisäsin tarvittavat sarakkeet, liitin sarakkeisiin oikeat arvot ja laskin vastausten lukumäärät. Seuraavaksi litteroin kaikki haastattelu-tilanteessa tallennetut äänitiedostot. Litteroiminen oli hidasta, mutta se oli mielestäni tarpeellista. Sain käytyä kaikkien haastattelut syvällisesti läpi ja sitä kautta minulle alkoi muodostua jonkinlainen kokonaiskuva haastateltavien kokemuksista. Seuraavaksi kävin läpi kokemusarvioinnit ja poimin paperisista arviointipohjista kaikki tiedot yhteen taulukkoon.

Kun olin saanut kaiken tämän valmiiksi, poimin litteroinneista mielenkiintoisimmat ja oleellisimmat lainaukset yhteen tekstitiedostoon. Käytin koostamisessa prosessin etenemisen järjestystä, sillä alkuperäisenkin aineisto oli tässä järjestyksessä. Lisäisin vielä loppuun kokemusarvosanojen kirjaimistilanteessa ilmenneet kommentit.

Ristiriitaisuuksien ratkaiseminen

Kaupungin tekemien kyselyiden iän määrittämisessä oli ristiriitaisuutta ja epäloogisuutta. Kolmessa kaavakkeessa oli käytetty ikähaitareita alle 12-vuotiaat, 12-19-vuotiaat, 20-29-vuotiaat, 30-39-vuotiaat, 40-59-vuotiaat, 60-74-vuotiaat ja yli 75-vuotiaat. Yhdessä taulukossa taas ikähaitareita olivat 12-17-vuotiaat, 18-29-vuotiaat, 29-45-vuotiaat, 45-65-vuotiaat ja yli 65-vuotiaat. Koska tämän taulukon ikäluokat poikkeavat logiikaltaan merkittävästi aikaisemmista ja vastauksia oli vain 50, päätin jättää taulukon kokonaan vertailun ulkopuolelle.

Epäloogisuus oli kuitenkin vielä ilmi selvä. Jos katsotaan kolmen taulukon ikäluokitteluja, voidaan huomata, että luokittelu perustuu alussa noin kymmen vuoden haarukoihin, ja yhtäkkiä väli suurenee ensin 20 vuoteen, sitten 15 vuoteen ja lopulta yli 75 vuotiaisiin. Jotta osallistujien ikäjakaumia voitaisiin vertailla paremmin, muutin kaupungin kyselyiden ikähaitarit vastaamaan paremmin samaa logiikkaa. Muutin luokiksi alle 12-vuotiaat, 12-19-vuotiaat, 20-29-vuotiaat, 30-39-vuotiaat, 40-49-vuotiaat, 50-59-vuotiaat, 60-69-vuotiaat ja yli 70-vuotiaat. Saadakseni olemassa olevasta aineistosta uudet ikätiedot, jaoin ensin 40-59-vuotiaiden määrät kahdella, 60-74-vuotiaiden määrään 1,5:llä

ja lisäsin osan 60-74-vuotiaiden määrästä jäljelle jääneeseen yli 75-vuotiaiden määriin. Näin sain ikäaineistosta sellaisen, että luokittelut vaihtuvat pääsääntöisesti kymmenen vuoden välein. Käytin samaa luokittelua sitten omissa ennakkokyselyissäni.

Aineiston teemoitteleminen

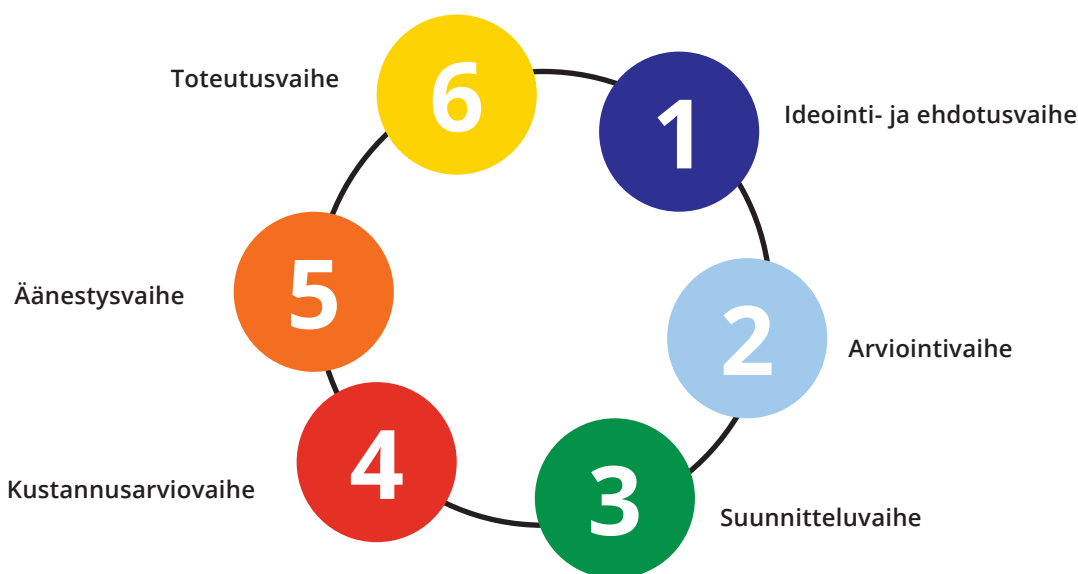
Minulla oli nyt yksi Helsingin kaupungin kyselyjen vastaukset kattava taulukko, ennakkokyselyistä ja kokemusarvioinneista tehdyt taulukot ja tekstitiedosto laadullista aineistoa sisältävistä haastateltavien lainauksista. Jotta voisin tehdä aineistosta yhtenäisen kokonaisuuden, päätin että en käsittele sitä OmaStadi prosessin etenemisjärjestyksessä vaan teemoittain. Aineistoja ristiin vertailemalla päädyin siihen tulokseen, että järkevin tapa olisi muodostaa teemat niiden sisältöjen mukaan. Päädyin lopulta seitsemään teemaan. Teemoja ovat osallistujien taustat, tiedottamiseen liittyvät asiat, tapahtumiin osallistuminen, ehdotusten ja suunnittelujen tekeminen, tukeen liittyvät asiat, prosessin vaikuttaminen päätöksentekoon osallistumiseen ja OmaStadin toteuttamistapaan liittyvät mielipiteet. Värikoodasin Helsingin kaupungin taulukkoaineiston näiden teemojen mukaan seitsemällä eri värillä. Omalle aineistolle en tehnyt värikoodausta, vaan poimin kuhunkin teemaan liittyvät löydökset, lainaukset ja kokemusarvosanat tutkimuksen löydöksiä kirjatessani.

4. Aineiston analyysi ja löydökset

Tämän luvun ensimmäinen alaluku koostuu toteutuneen OmaStadin mallin esittelystä. Käyn siinä läpi kaikki prosessin vaiheet kohta kohdalta, ja kuvaan vaiheita myös yksityiskohtien tasolla. Prosessin kuvaus pohjautuu sekä omiin kokemuksiini että internistä saamaani aineistoon. Toinen alaluku koostuu tutkimukseni pääaineistoon liittyvistä löydöksistä, OmaStadiin vaadittavien toimintakykyjen listauksesta ja toteutuneen mallin vaaranpaikoista. Toimintakykyjen listaus hyödyntää Andy Dongin muotoilulle tärkeimpien toimintakykyjen listaa. Vaaranpaikkojen määrittämisessä hyödynnän toimintakykynäkemyksestäkin tuttuja positiivisen ja negatiivisen vapauden käsitteitä.

4.1. Ensimmäisen vuoden OmaStadi-malli

Nykyisen mallin mukainen OmaStadin prosessi toteutetaan kuudessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa yksittäiset kaupunkilaiset ja kaupunkilaisista koostuvat ryhmät tekevät ehdotuksia joko suurpiirikohtaisesti tai koko Helsinkiä koskien. Toisessa vaiheessa kaupunkiorganisaation asiantuntijat karsivat stadiluotsien avustuksella ehdotuksista sellaiset, jotka eivät täytä osallistuvalla budjetoinnille asetettuja reunaehtoja. Kolmannessa vaiheessa jatkoon päässeet ehdotukset siirtyvät niin sanottuun yhteiskehittämävaiheeseen, jossa ehdotuksista hiotaan joko omatoimisesti tai yhdessä muiden kanssa toteuttamiskelpoisia suunnitelmia. Neljännessä vaiheessa suunnitelmat siirtyvät uudestaan kaupungin asiantuntijoiden työpöydille, ja jokaiselle suunnitelmalle tehdään budjettiarviointi. Kun asiantuntijoiden tekemä suunnitelmien budjetointi on valmis, pormestari päättää, mitkä suunnitelmat pääsevät äänestysvaiheeseen. Päätöksensä pormestari tekee ”yhteneväisin ja läpinäkyvin perustein”, ottaen huomioon kaupungin jo olemassa olevat suunnitelmat ja valmistelut ja perustelee myös, miksi jokin suunnitelma ei pääse äänestykseen. Äänestysvaiheessa kaupunkilaiset äänestävät mieluisimpia suunnitelmia, ja kuudennessa vaiheessa eniten kannatusta saaneet suunnitelmat siirtyvät toteutukseen (Helsingin kaupunki 2018). Käyn ensimmäisenä vuonna toteutuneita prosessin vaiheita läpi yksityiskohtaisemmin hieman myöhemmin. Esittelen tuolloin myös kaupunkiorganisaation asiantuntijoiden näkemyksiä toteutuneesta arviointivaiheista. Kaupunkilaisten kokemuksia käsittelem vasta luvussa 4.2.

Kuva 4. OmaStadin nykyinen malli etenee kuusivaiheisesti.

OmaStadin rahoitus ja reunaehdot

OmaStadin rahoitus tulee osallisuusrahastosta, jonka kaupunginvaltuusto perusti OmaStadia varten kesäkuussa 2018. Tästä osallisuusrahastosta ohjataan vuosittain kaupungin talousarvioissa määritelty summa rahaa OmaStadin osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin. Rahaston säännöt määrittävät osan OmaStadin reunaehdoista, ja loput on päätetty kaupunginhallituksen toimesta. (Helsingin kaupunki, 2018, s. 1)

Sääntöjen mukaan hankkeiden on kohdennettava julkisen ympäristön parantamiseen, investoinneiksi katsottaviin julkisen irtaimen omaisuuden hankintoihin ja kertaluontoisiin projekteihin – kuten erilaisiin tapahtumiin tai määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen. Koska osallistuvaa budjetointia

toteutetaan vuosittain, hankkeilla ei voi palkata vakituista henkilökuntaa. Koordinaatio- ja toimeenpanovastuu budjettiehdotusten toteutuksesta on kaupungilla, mutta "tuotannossa voidaan tehdä yhteistyötä niin yhteisöjen, yritysten kuin asukkaiden muodostamien vapaamuotoisten toimintaryhmien kanssa." (Helsingin kaupunki, 2018, s. 1)

Osallisuusrahaston säännöt määrittävät pitkälti sen, minkälaisiksi OmaStadin reunaehdot ovat muodostuneet. Ensimmäisen kierroksen osallistuvan budjetoinnin reunaehdot ovat seuraavat:

Ehdotuksen ja suunnitelman

- kustannukset eivät saa ylittää toteutuskustannuksiltaan suurpiirikohtaista määrärahaa
- kustannusten on oltava vähintään 35 000 euroa
- voi kohdentaa vain asiaan, joka on kaupungin toimivallassa (esim. yksityiselle maa-alueelle tai HSL:n toimintaan ei voi tehdä ehdotuksia)
- on oltava linjassa voimassa olevan kaavan tai kunnan toimivaltaisen toimielimen tekemien päätösten kanssa
- tulee noudattaa Suomen lakeja
- on oltava kaupungin arvojen tai strategian mukainen
- kautta ei voi palkata pysyvää henkilöstöä tai toteuttaa muuta pysyvää toimintaa

(Lähde: Helsingin kaupunki. Yleiset ohjeet. OmaStadin reunaehdot)

Kaupunki perustelee 35 000 euron minimisummaa sillä, että riittävän suurilla budjettiehdotuksilla voitaisiin varmistaa ehdotusten vaikuttavuus ja kohdentaa valmistelun resursseja suurempiin kokonaisuuksiin. Pienemmät ehdotukset soveltuvat kaupungin mukaan paremmin toimialojen normaalin budjetoinnin piiriin tai toteutettavaksi esimerkiksi avustuksin. (Helsingin kaupunki, 2018, s. 2)

OmaStadin puitteissa tehdyt ehdotukset ja suunnitelmat voivat siis keskittyä kertaluontoiseen rakennetun ympäristön kehittämiseen ja tilapäisen toiminnan toteuttamiseen. OmaStadissa ei voi tehdä ehdotuksia toimialojen budjetointiin ja toimintaan liittyviin asioihin, eikä kehittää jotain, joka jäisi pysyväksi toiminnaksi – sillä poikkeuksella, että esimerkiksi puiston perusparannustyö jää pysyväksi, ja kaupunki pitää jatkossakin huolta puistojen ylläpidosta.

Koko prosessi toteutettiin tapaamisia, työpajoja ja viestintään liittyviä osatoimia lukuun ottamatta sähköisesti. Kaikki ehdotukset ja suunnitelmat kirjattiin sähköiselle "osallistumispalveluksi" kutsutulle omastasdi.hel.fi -sivustolle, jonne kaupungin mukaan kuka tahansa ikään ja asuinpaikkaan katsomatta pystyy jättämään ehdotuksia ja kommentoimaan ja kannattamaan muiden ehdotuksia. Myös äänestäminen tapahtuu sähköisellä alustalla. (Helsingin kaupunki 2018; Helsingin kaupunki, OmaStadin prosessin vaiheet)

Yhdenvertaisuuden toteutumiseen liittyvät toimet

Yhdenvertaisen osallistumisen tukemiseksi Helsingin kaupunki (2018) on kirjannut osallistuvan budjetoinnin toteutusperiaatteisiin sitoutuvansa auttamaan asukkaita ja yhteisöjä digitaalisen palvelun käytössä. Periaatteissa määritellään myös sitoutuminen erilaisten väestöryhmien huomioimiseen niin mallia kehitettäessä kuin monikanavaista viestintää toteutettaessa. Kaupunki on sitoutunut lisäksi auttamaan asukkaita ja yhteisöjä ideoinnissa ja budjettiehdotusten laadinnassa, koordinoimaan ehdotuksia, järjestämään kaupunkilaisten ja kaupungin yhteisiä asukastilaisuuksien ja huolehtimaan tilaisuuksien ja prosessin etenemiseen liittyvästä tiedottamisesta.

Yhdenvertaisuutta huomioitiin käytännössä kohdentamalla tapaamisia ja perehdytystä tietyille kohderyhmille. Kohderyhmien joukossa oli maahanmuuttajataustaisia kaupunkilaisia, lapsia, nuoria ja lapsiperheitä, syrjäytymisvaarassa olevia nuoria, kehitysvammaisia sekä ikääntyneitä. Tämän lisäksi yhdenvertaisuutta huomioitiin kohdennetulla viestinnällä ja ideoiden, ehdotusten ja suunnitelmien tekemistä avustavilla työkaluilla, kuten ideointipelikorteilla ja suunnitelmapohjilla. Ideointipelikorteista tehtiin selkeäkielinen versio ja omat versionsa suomen kielen lisäksi ruotsiksi

ja englanniksi. Myös markkinointimateriaaleissa huomioitiin eri kieliset kaupunkilaiset tekemällä materiaaleista versiot suomen lisäksi ruotsiksi, englanniksi, venäjäksi, viroksi, somaliaksi ja arabiaksi. (Verkka 2019d; Verkka 2019e)

Yhdenvertaista osallistumista on tuettu myös sähköisen omastadi.hel.fi palvelun suunnittelussa, ja se täyttää EU:n saavutettavuuskriteerit, jolloin sitä voi käyttää esimerkiksi näkövammaisten apuvälineillä. Kielivaihtoehtoina sivustolla on suomi, ruotsi ja englanti, sekä äänestysvaiheeseen tuotettu selkosuomi. (Verkka 2019e) Huomion arvoista tosin mielestäni on se, että sivuston sisällöistä on käännetty ruotsiksi tai suomeksi vain murto-osa, ja esimerkiksi osallistujille lähetetyt Raksa tapahtuman kutsut olivat suomenkielisiä myös englanninkielisen ehdotuksen tehneille osallistujille. Kerron esimerkistä lisää, kun käsittelen tekemieni haastatteluiden löydöksiä.

OmaStadin viestinnästä ja markkinoinnista vastasi pääasiassa alueosallisuustiimi. He suunnittelivat, konseptoivat, tuottivat ja organisoivat suurimman osan tiedottamiseen liittyvistä asioista. Lisäapua tiimi sai jonkin verran kaupunginkanslian viestintäosastolta, ja materiaalien – niin markkinointi- kuin työpajamateriaalien – toteuttamisessa oli mukana ulkopuolisia muotoilutoimistoja. (Verkka 2019e)

Monikanavaisessa viestinnässä hyödynnettiin muun muassa kaupunginosalehtiä, Helsingin kaupungin omaa Helsinki-lehteä, julkisen liikenteen pysäkeillä olevia mainostauluja ja julkisissa tiloissa olevia ilmoitustauluja. Viestinnässä käytettiin myös digitaalisia kanavia. Pääasiallisen tiedostuskanavan, sähköisen palvelualustan lisäksi OmaStadista tiedotettiin Facebookissa ja Twitterissä, ja Instagramissa ja audiovisuaalisesti YouTubeissa. Prosessista viestittiin myös esimerkiksi kaupungin omilla kotisivuilla (www.hel.fi) ja Helsingin kaupunginosayhdistysten helka.net -sivustolla. (Verkka 2019e)

1. vaihe: ideointi- ja ehdotusvaihe (elokuu - joulukuu 2018)

Prosessin ensimmäinen vaihe koostui tiedottamisesta, perehdytyksestä, ideoimisesta ja ehdotusten kirjaamisesta. Kaupunki järjesti ensimmäisessä vaiheessa stadiluotsien avulla noin 250 erilaista tapahtumaa ja tapaamista: 27 ideointipeli-iltaa, 25 stadiluotsilainaa, noin 50 kohderyhmille kohdennettua tapahtumaa ja noin 100 pienempää yksittäistä tapaamista. (Verkka 2019b; Verkka 2019e)

Kaupunkilaisten ideat jalostuivat tässä vaiheessa ehdotuksiksi. Ehdotuksen sai tehdä kuka tahansa ikään ja asuinpaikkaan katsomatta. Aikaa ideoista jalostuneiden ehdotusten kirjaamiseen sähköiselle palvelualustalle oli reilut kolme viikkoa (15.11.-9.12.2018). Kirjaaminen edellytti henkilökohtaista kirjautumista, joko olemassa olevilla tunnuksilla (Facebook, Google, Yle ja Helsingin kaupunki) tai luomalla sähköpostis osoitteen ja salasanan avulla oman tunnuksen. Vaikka yhteisöt pystyivät ehdottamaan yhteisiä ehdotuksia, kirjaamisen pystyi tekemään ainoastaan yksittäinen henkilö. Joissain tapauksissa stadiluotsit kirjasivat ehdotuksen asukkaalle tai yhteisön puolesta. Ehdotuksen kirjaamiselle oli asetettu tiukat merkkimääräraajat ja liitteeksi saattoi lisätä yhden liitetiedoston, jonka koko oli rajoitettu. Ehdotus piti kirjata yhdeltä istumalta eikä sitä voinut enää muokata jälkeen päin. (Helsingin kaupunki 2018; Helsingin kaupunki, Omastadin prosessin vaiheet; Laulainen 2018)

2. vaihe: Arviointivaihe (joulukuu 2018 - tammikuu 2019)

OmaStadin toinen vaihe oli prosessiin osallistuneiden kaupunkilaisten kannalta kahdeksan viikkoa kestävä odottamisen vaihe. Kaupungin asiantuntijat lukivat kaikki lähes 1300 sähköiselle palvelualustalle kirjattua ehdotusta ja arvioivat täyttävätkö ehdotukset OmaStadin reunaehdot. Stadiluotsit olivat kiinteästi mukana tässä prosessissa.

Ehdotusten arviointi oli kaupunkiorganisaation asiantuntijoille suuri ponnistus, sillä he tekivät sen päätyönsä ohessa. Kaupungin asiantuntijoille tehdyn kyselyn vastauksista selviää, että vaikka lähes kaikki kokivat ehdotusten arvioimisen tärkeäksi vaiheeksi, se koettiin työlääksi ja hankalaksi. Asiantuntijoista noin puolet olisi kaivannut lisää tukea ja aikaa ehdotusten arvioimiseen. Myöskään vaiheen toimintaperiaatteet eivät olleet selvät kuin muutamalle. Seuraavat lainaukset, jotka poimin asiantuntijoiden vastauksista, kuvaavat vaiheen moninaisia haasteita.

”Ehdotusten arviointi oli tarpeellista, mutta tavassa on paljon parannettavaa. Ehdotukset kannattaisi koota vasta ehdotusten jättämisen jälkeen. Kanslia ja stadiluotsit voisivat katsoa ehdotukset ensin läpi, karsia joukosta selvästi hylättävät ja jaotella ehdotukset aiheittain/alueittain. Tällaisenaan ehdotusten läpikäyminen vei huomattavan osan työajastani. Yhdestä puistosta saattoi tulla monta ehdotusta, jotka menivät eri asiantuntijoille arvioitaviksi, minkä takia arvioinneissa ei ollut yhtenäistä linjaa ja osa ehdotuksista tuli yllätyksenä siinä vaiheessa, kun ne oli jo hyväksytyt.”

”Konseptin tavoitteet tuntuivat olevan hakusessa. Eri ihmisiltä sai eri vastauksia. Osa tavoitteli ihmisten kouluttamista päätöksentekoon, osa taas tuntui hakevan enemmän reaalisia tuloksia hankkeiden kautta. Edelleenkin kokonaisuus on hahmoton. Se näkyi vaikeutena arvioida hankkeita.”

”Itselleni tuli aika ”puskasta”, miten ehdotuksia voi arvioida. Vierastin myös asetelmaa, että toimisin vähän kuin ”tuomarina” asukkaiden ehdottamissa hankkeissa. En itse ole esimies tms. tehtävissä vaan työskentelen ruohonjuuritasolla.”

3. vaihe: Suunnitelmavaihe (Helmi-maaliskuu 2019)

Ehdotuksen kirjaamisen ja arvioimisen jälkeen koitti niin sanottu yhteiskehittämisvaihe. Tässä vaiheessa ehdotuksia tarkennettiin ja samankaltaisten ehdotusten tekijöitä kannustettiin ja autettiin ehdotusten yhdistämisessä. Vaiheen tavoitteeksi määriteltiin se, että tämän vaiheen jälkeen ehdotukset olisivat yhdenvertaisia niin toteuttamismahdollisuuksiltaan kuin vaikuttavuudeltaankin. (Helsingin kaupunki 2018 s. 2; Helsingin kaupunki, prosessin vaiheet)

Kaikille sähköiselle alustalle rekisteröityneille lähti joulukuun puolessa välissä kiitoskirje ehdotusvaiheeseen osallistumisesta ja kutsu Raksa-tapahtumaan. Raksa-tilaisuuteen ilmoitaututtiin sähköpostissa tulleen linkin kautta, joka ohjasi ilmoittautumiset omastadi.hel.fi alustalle. Tapahtumaan ilmoittautumisesta saapui automaattinen kuittaus ilmoittautuneen sähköpostiin, ja tapahtumaan saapumisesta muistutettiin kahdella erillisellä viestillä.

OmaStadi Raksoja järjestettiin helmikuussa 2019 kolmen viikon sisällä yhteensä kahdeksan – jokaisella suurpiirillä omansa ja lisäksi koko Helsinkiä koskevien ehdotusten Raksa. Vaikka tilaisuuteen piti ilmoittautua etukäteen, kaikki ilmoittautumattomatkin toivotettiin tervetulleeksi.

Suunnitteluvaiheen Raksa-tapahtumiin osallistui noin 1 000 ihmistä – 800 kaupunkilaista ja 200 kaupungin asiantuntijaa (Verkka 2019e). Asiantuntijoiden ja kaupunkilaisten yhteistyö tapahtui pöytäryhmissä, jotka oli jaoteltu stadiluotsien toimesta ehdotusten teemojen mukaan. Tapahtumapaikoilla oli tarjolla lastenhoitoapua, virvokkeita ja pikkunaposteltavaa, ja ympäristöä somistivat muun muassa Raksa-liikennemerkki ja työmaakypärät.

Esimerkki Keskisen suurpiirin Raksa-tapahtuman pöytäjaottelusta:

1. Alppilan ja Konepajan puistot (5)
2. Arabian rantapuisto ja Vanhankaupunginlahti (16)
3. Asukastilat (15)
4. Harrastuspaikat (9)
5. Hermannin-Vallilan puistot ja Hämeentien sillanalunen (12)
6. Kallion ja Hakaniemen puistot (13)
7. Kulttuuria ja taidetta (5)
8. Käpylän puistot (11)
9. Yksittäiset ehdotukset (9)
10. Liikenne- ja ratkaisut (5)
11. Pasilan viihtyisyys (8)

Lähde: Sarpo 2019.

Kolme tuntia kestäneet Raksa-tapahtumat etenivät seuraavalla tavalla. Tervetuloitovotusten jälkeen tapahtuman emäntä tai isäntä esitteli tapahtumaohjelman ja sen, miten OmaStadin prosessi etenee seuraavaksi. Tämän jälkeen paikalle saapuneet kymmenet asiantuntijat esittäytyivät vuorotellen. Sen jälkeen aloitettiin Raksa-tapahtuman tärkein osio eli niin sanottu yhteissuunnitteluosuus.

Yhteissuunnitteluosuus toteutettiin pöytäryhmittäin. Jokaiselle pöydälle oli jaettu etukäteen kaikki teemaan liittyvät ehdotukset noin A5 kokoon tulostettuina kortteina. Pöytäkohtainen fasilitaattori pyysi paikalle saapuneita esittelemään lyhyesti oman suunnitelmansa ja kehotti ihmisiä etsimään omaan ehdotukseensa sopivia kumppaneita ja asiantuntijoita. Pöytiin jäi useita kortteja, joiden tekijät eivät olleet saapuneet tapahtumaan.

Oman kokemukseni mukaan työskentely oli tässä vaiheessa itsenäisyyttä ja oma-aloitteisuutta vaativaa. Ehdotusten tekijät joutuivat itse selvittämään, kuka asiantuntija olisi oman suunnitelman kannalta tärkeä henkilö ja mistä hänet löytäisi. Myös ehdotusten yhdistäminen vaati oma-aloitteisuutta ja rohkeaa kanssa osallistujien lähestymistä.

Suunnitelmien tekeminen eteni seuraavaksi niiden kirjaamiseen. Tämän vaiheen pystyi tekemään myös Raksa-työpajalla. Suunnitelman kirjaaminen alkoi suunnitelman "avaamisella", joka vaati sähköisen palvelualustan hallinnoijalta hyväksyntää. Kun hyväksyntä oli saatu, suunnitelman tekijän piti yhdistää aiempi ehdotuksensa uuteen avattavaan suunnitelmaan. Sama yhdistäminen piti tehdä, jos suunnitelmaan yhdistettiin muita ehdotuksia. Koska tämä vaihe ei ollut aivan suoraviivainen ja yksinkertainen, oli hyvä, että Raksalla oli tarjolla tietokoneiden lisäksi teknistä apua. Itsenäisesti suunnitelmaa kirjanneet pystyivät lukemaan ohjeistuksen stadiluotsien lähettämästä sähköpostista tai palvelualustalta.

Toisin kuin ehdotusta, suunnitelmaa ei tarvinnut kirjata kerralla, vaan sen pystyi tallentamaan ja sitä pystyi muokkaamaan useita kertoja. Kaikesta muokkaamisesta jäi näkyviin julkinen muokkaushistoria. Suunnitelman avaajalla oli oikeus joko hyväksyä tai olla hyväksymättä suunnitelmaansa liitettäviä ehdotuksia ja kommentteja. Aikaa suunnitelmaa muokkaamiseen oli noin kuukausi.

Suunnitelmavaiheen loputtua OmaStadin prosessissa oli tehty 351 suunnitelmaa. Reilusta 800 ehdotuksesta oli karsiutunut tai yhdistynyt toisen ehdotuksen kanssa vajaat 60 prosenttia.

4. vaihe: Kustannusarvionvaihe (Huhtikuu – kesäkuu 2019) (10 vkoa, 15.6.2019)

Kun suunnitelmat olivat valmiit, ne ohjattiin uudemman kerran toimialojen asiantuntijoiden työpöydille. Osallistujille tämä vaihe tarkoitti edellisen arviointivaiheen tapaan odottamista. Kymmenen viikon aikana asiantuntijat tekivät kaikille suunnitelmille kokonaisarvion sekä kustannuksista että toteutuskelpoisuudesta eli sopivuudesta määrärahaan, toimivalta- ja vastuukysymyksiin, säännöksiin ja lainsäädäntöön. Kustannusarvioissa huomioitiin kaikki toteuttamiseen liittyvät kulut, kuten suunnittelukulut ja kertautuvat kustannukset, joita voisi aiheutua esimerkiksi puiston ylläpitokustannuksista, joista toimialat vastaisivat jatkossa. (Helsingin kaupunki, 2018; Helsingin kaupunki, prosessin vaiheet)

Tämä on OmaStadin prosessissa toinen kerta, jolloin kaupunkilaisten ehdotukset saattavat kariutua. Kustannuslaskelman sopivuuden lisäksi suunnitelman pitää saada pormestarin hyväksyntä. "Pormestari päättää yhteneväisin ja läpinäkyvin perustein äänestysvaiheeseen etenevät budjettiehdotukset yhteiskehittämisvaiheen, valmistelevan keskustelun ja toimialojen laatimien toteutusarviointien pohjalta." Tehdessään päätöstään, pormestari tarkastelee myös sitä, miten suunnitelma sopii yhteen jo olemassa olevien kaupungin suunnitelmien ja valmisteluiden kanssa. Mikäli pormestari hylkäsi suunnitelman äänestykseen kelpaamattomaksi, hän joutui perustelemaan päätöksensä syyt kyseisen suunnitelman tekijälle. (Helsinki 2018, s. 3)

5. vaihe: Äänestämisen (Lokakuu 2019)

Tämä vaihe oli opinnäytetyötä viimeistellessä meneillään, eikä tuloksia osallistujamäärästä tai voitaneista suunnitelmista vielä ole. Äänestysvaihe on siirtynyt OmaStadin prosessin alkamisen jälkeen ainakin kerran. Kun syksyllä aloitin tutkimuksen tekemisen, OmaStadin prosessia kuvaavissa esityksissä äänestämisen oli sijoitettu toukokuulle 2019. Prosessin edetessä kävi kuitenkin selväksi, että mallia toteuttavat ja kehittävät alueosallisuustiimi ja OmaStadin projektiryhmä joutuisivat lykkäämään äänestämistä syksylle. Äänestämisen alkoi lokakuussa 2019.

OmaStadin osallistuvan budjetoinnin suunnitelmista pääsevät äänestämään kaikki tänä vuonna 12 vuotta täyttävät ja sitä vanhemmat Helsingissä kirjoilla olevat kaupunkilaiset. Äänestys tapahtuu 1.-31.10. välisenä aikana. Toisin kuin ehdotuksen tekemiseen, tähän vaiheeseen saavat osallistua ainostaan kaupungin omat asukkaat. Äänestämisen tapahtuu digitaalisesti omastadi.hel.fi palvelussa kolmella tavalla: joko omatoimisesti pankkitunnuksilla tai mobiilivarmenteen avulla, yläkouluissa ja lukioissa Wilma-tunnuksilla tai äänestypisteissä kuvallisen henkilökortin, passin tai ajokortin avulla tai kuvattoman KELA-kortin avulla, mikäli henkilö on alle 18-vuotias. Äänestypisteitä on ympäri kaupunkia. Kymmenessä eri kirjastossa voi äänestää kerran viikossa klo 15-18 välisenä aikana, Helsinki-infon pisteellä kirjasto Oodissa voi äänestää muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta jokaisena päivänä klo 9-18 ja monipuolisissa palvelukeskuksissa ja asukastaloissa voi äänestää tietyinä päivinä muutaman tunnin ajan. (Helsingin kaupunki, Äänestämisen. Tunnistautuminen; Helsingin kaupunki, Äänestämisen tuki- ja tapahtumat)

Helsingiläiset voivat äänestää kahdenlaisia suunnitelmia: jotakin tiettyä suurpiiriä koskevia ja koko Helsinkiä koskevia. Äänestyslogiikka toimii siten, että äänestäjällä on käytettävissään valitseman suurpiirialueen koko budjetoitu summa, ja hän valitsee niin monta mieleistään suunnitelmaa kuin summaan mahtuu. Sama tapahtuu koko Helsinkiä koskevien suunnitelmien kanssa. Määrärahaa ei voi ylittää, mutta alittaa voi. (Helsingin kaupunki, Ohjeet nettiäänestykseen) Kaupunki uskoo, että tämä ostoskorimainen malli "kannustaa äänestäjää vertailemaan eri vaihtoehtoja taloudellisesta näkökulmasta, eli valitsemaan hintalaatusuhteeltaan hyviä hankkeita" ja että näin "[m]yös pienet, kustannustehokkaat hankkeet saavat mahdollisuuden menestyä äänestyksessä." Lisäetuna uskotaan, että hintojen vertailemisella on "pedagogisia vaikutuksia". (Helsingin kaupunki 2018, s. 3-4;)

Äänten lasku tapahtuu siten, että jokaisen äänestäjän "ostoskorivalinta" lasketaan yhdeksi ääneksi. Äänestetyt suunnitelmat järjestetään lopulta saatujen äänien mukaiseen järjestykseen. Kustakin alueellisesta määrärahasummasta suunnataan rahaa ensin suosituimmalle suunnitelmalle, sen jälkeen toiseksi suosituimmalle ja niin edelleen. Kun tulee vastaan tilanne, että määrärahaa ei olekaan enää jäljellä yhtä paljon kuin listalla seuraavana olevaan suunnitelmaan tarvitaan, listaa ryhdytään käymään läpi niin kauan, kunnes löytyy ehdotus, joka mahtuu määrärahan piiriin. (Helsinki 2018, s. 4) Näin saadaan selville kaikille suurpiireille ja koko Helsingille suunnitelmat, jotka pääsevät eteenpäin kohti toteutusta.

6.vaihe: Toteutusvaihe

Kun äänestystulos on selvillä, pormestari vahvistaa tuloksen ja valtuuttaa kaupungin palvelut toteuttamaan voittaneet suunnitelmat. Tässä vaiheessa vastuu siirtyy toimialoille, jotka vastaavat suunnitelmien toteuttamisesta. Toteuttaminen pyörähtää käyntiin. Toimialat kilpailuttavat ja valitsevat toteuttajatahot omien säädöstensä mukaisesti, ja kutsuvat kaupunkilaisia mukaan toteutukseen. OmaStadi tiimi kutsuu asukkaat juhlimaan "yhteisten unelmien toteutumista". (Helsinki 2018, s.4; Helsingin kaupunki, OmaStadin prosessin vaiheet)

Osallistuva budjetoinnin "osallistuvuus" ei pääty siihen, että kaupunkiorganisaatio ottaa ohjat käsiin. Kaupungin on oltava tämän jälkeenkin avoimesti yhteyksissä kuntalaisiin. Kaupungin tehtävänä on pitää asukkaat ajan tasalla toteutuksen etenemisestä ja tarjota heille mahdollisuuksia osallistua myös toteuttamiseen. Kaupunkilaisten osallistuminen on tärkeää, sillä alkuperäiset ideat ovat heidän, ja he ovat itse oman elämänsä parhaita asiantuntijoita. Kuten kaupunki (2018, s. 4) toteaa, "[o]sallistuvan budjetoinnin toimeenpanon kehittäminen on jatkuva prosessi, jota tehdään yhdessä kaupunkilaisten kanssa. Kehittämisen kohteena on kaupungin ja kaupunkilaisten yhteistyö ja dialogi budjettiehdotusten kehittämisessä ja toimeenpanossa sekä niistä tiedottamisessa."

Prosessin lukuja

Tarkkaa kuvaa prosessiin osallistuneiden määrästä ei ole olemassa, mutta Kirsi Verkka (2019a) arvioi, että äänestyksen alkaessa prosessiin oli osallistunut noin 10 000 ihmistä. Raksa-tilaisuuteen kaupunkilaisia osallistui noin 800 ja kaupungin asiantuntijoita noin 200. Kun kokonaisluku suhteutetaan Helsingissä vakituisesti asuvien lukumäärään (asukasmäärä vuodenvaihteessa 2018/2019 oli noin 648 000 asukasta, lähde Mäki & Vuorio 2019) se vastaa noin 1,5 prosenttia helsinkiläisten määrästä.

Tällä hetkellä, kun äänestys on käynnissä, osallistujamäärä on moninkertaistunut. Omastadi.hel.fi palvelualustan etusivulla olevia lukuja seuraamalla voi todeta, että alustalle kirjautuneiden määrä on noussut elokuun vajaan viidestä tuhannesta käyttäjästä äänestyksen ensimmäisellä viikolla lähes 15 000:een, siitä reilun viikon päästä jo lähelle 28 000 ja nyt, kun äänestyksen päättymiseen on enää muutama päivä, alustalle kirjautuneiden lukumäärä on jo lähellä 40 000.

Ehdotuksia tehtiin ensimmäisellä kierroksella 1273, ja jatkoon pääsi noin 65 %, eli 839 ehdotusta. Ehdotuksista tehtiin 351 suunnitelmaa ja äänestykseen siirtyi lopulta 296 hyväksyttyä suunnitelmaa. Jatkoon päässeiden ehdotusten lukumäärästä ja suunnitelmien määrästä ei voi suoraan tehdä johtopäätöksiä, sillä useat ehdotukset yhdistyivät suunnitelmavaiheessa. Myös suunnitelmien ja ”hyväksyttyjen suunnitelmien” ero johtuu samaisesta syystä. Hyväksyttyjen suunnitelmien lukumäärä on pienempi, koska useat suunnitelmat yhdistyivät toisiinsa.

Kun vertaillaan ehdotusten ja suunnitelmien määriä suurpiireittäin, voidaan todeta, että ehdotuksia ja suunnitelmia on ollut selkeästi eniten koko Helsinkiä koskien. Suurpiirien väliset erot ovat kohtuullisen tasaisia Pohjoista suurpiiriä lukuun ottamatta, jossa ehdotusten osuus on noin 6 % ja suunnitelmien osuus vain 5 %. Olen pyöristänyt prosenttiluvut lähimpänä olevaan kokonaiseen prosenttiin (taulukko 6).

	Eteläinen	Keskinen	Koillinen	Kaakkoinen	Läntinen	Pohjoinen	Itäinen	”koko Hki
Ehdotukset yht. 1273	12 %	13 %	12 %	9 %	13 %	6, %	14 %	21 %
Suunnitelmat yht. 296	14 %	10 %	11 %	11 %	13 %	5 %	12 %	27 %

Taulukko 6. Kaikki OmaStadin alustalle tulleet ehdotukset ja suunnitelmat suurpiireittäin. Ehdotusten ja suunnitelmien lukumäärät on poimittu suoraan sähköiseltä palvelualustalta jokaisen suurpiirin omalta sivulta 28.4.2019.

Tämä tutkimus ei tarjoa vastausta siihen, miksi Pohjoisen alueen ehdotusten ja suunnitelmien määrä on jäänyt muita pienemmäksi. Myöskään stadiluotsien järjestämien tapahtumien määrät eivät tarjoa suoraa selitystä, sillä kun tarkastellaan suurpiireissä toteutettuja ideointi- ja suunnitelmavaiheen tapahtumien määriä, lukumäärät eivät korreloi lainkaan tehtyjen ehdotusten ja suunnitelmien määrään. Jos näin olisi, Eteläisen suurpiirin ja koko Helsingin ehdotuksia ja suunnitelmia olisi kaikista vähiten. Olen pyöristänyt taulukon 7 prosenttiluvut lähimpään prosenttiin (taulukko 7).

	Eteläinen	Keskinen	Koillinen	Kaakkoinen	Läntinen	Pohjoinen	Itäinen	"koko Hki"
Peli-illat & stadilotsilainaamot yht. 52	2 %	23 %	28 %	15%	4 %	7 %	21 %	0 %
Raksat & stadiluotsipäivystykset yht. 22	14 %	14 %	4 %	9 %	23 %	14 %	18 %	4 %

Taulukko 7. OmaStadin sähköisellä alustalla ilmoitetut tapahtumat suurpiireittäin. Tapahtumien lukumäärät on poimittu sähköiseltä palvelualustalta.

Sähköistä alustaa tarkastelemalla selviää, että muiden kuin suomenkielisten ehdotusten ja suunnitelmien määrät ovat hyvin pieniä (taulukko 8). Suhteutettuna luvut kaikkiin ehdotuksiin ja hyväksytyihin suunnitelmiin muun kielisten osuus kaikista ehdotuksista ja suunnitelmista on 2,3 - 2,7 %. Verrattuna Helsingissä vuoden vaihteessa 2018 – 2019 vakituisesti asuvien muun kielisten määrään, edustus ei vastaa Helsingin keskiarvoja. Helsingin asukkaista vuoden vaihteessa ruotsinkielisiä oli 5,6 % ja muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvia 15,7%. (Mäki & Vuorio 2019)

	Eteläinen	Keskinen	Koillinen	Kaakkoinen	Läntinen	Pohjoinen	Itäinen	"koko Hki"
Ruotsinkieliset ehdotukset & suunnitelmat	1	0	0	0	5	0	1	4
Englanninkieliset ehdotukset & suunnitelmat	1	0	2	0	4	0	2	33
Muunkieliset ehdotukset & suunnitelmat	0	0	0	0	0	0	0	0

Taulukko 8. Muiden kuin suomenkielisten ehdotusten ja suunnitelmien lukumäärät. Lähde omastadi.hel.fi 28.4.2019

4.2. Aineiston keskeiset löydökset

Tutkimuksessani lähdetään siitä oletuksesta, että kyselyiden ja haastatteluiden aineisto edustaa OmaStadiin osallistuneita riittäväällä laajuudella. Tämän oletuksen perusteella löydöksistä voidaan vetää johtopäätöksiä siitä, minkälaisia ihmisiä OmaStadin ensimmäiseen toteutuneeseen prosessiin on osallistunut.

Esittelen seuraavassa ensin kyselyihin ja haastatteluihin osallistuneiden taustoja (ikä, sukupuoli, koulutus ja ammatti) ja sen jälkeen käsittelen OmaStadin prosessiin liittyviä kokemuksia. Lopulta määritän Dongin toimintakykylistaa hyödyntäen OmaStadin osallistumiseen tarvittavat toimintakyvyt ja hahmotan toteutuneen mallin vaaranpaikkoja toimintakykyjen näkökulmasta.

Aineistojen vertailtavuudesta

Helsingin kaupungin tekemissä kyselyissä on käytetty pääasiallisena vastausmittaristona yleisesti käytettyä väitteen arvioimistapaa. Kyselyyn vastannut on voinut valita väitteeseen joko ”täysin samaa mieltä”, ”osittain samaa mieltä”, ”osittain eri mieltä”, ”täysin eri mieltä” tai ”en osaa sanoa” vaihtoehdon. Omassa aineistossani olen käyttänyt samaa mittaristoa kysymyksissä, jotka ovat identtisiä kaupungin tekemien kysymysten kanssa. Vertailu on näiden kysymysten kohdalla helppoa.

Vertailtavuutta ei kuitenkaan ole prosessin vaiheiden kokemusrvioinnissa, sillä kaupungin aineistossa arvosanoja ei ole voinut antaa itse, vaan ne perustuvat johonkin väitteeseen, jonka kanssa on voinut olla samaa mieltä tai eri mieltä. Tämän vuoksi olen lisännyt kokemusrvosanat erikseen kunkin vaiheen loppuun. Haastatteluaineistojen kokemusrvosanat koostuvat seuraavista arvoista: 2= erittäin positiivinen, 1 = positiivinen, 0 = neutraali, -1 = hieman negatiivinen, -2 = erittäin negatiivinen. Arvioita sai antaa myös arvojen puoleen väliin, eli antaa esimerkiksi arvon 1,5.

Aineiston yhteen sovitettavuudessa on haasteita sen vuoksi, että kaupungin kyselyiden aineistot poikkeavat kaikki toisistaan. Näiden lisäksi myös minun haastatteluni, sitä varten tehty ennakkokysely ja kokemusrviointit poikkeavat muutamaa kohtaa lukuun ottamatta kaupungin aineistosta. Tämän vuoksi – ja myös sen vuoksi että aineisto on hyvin laaja – en käy aineistojen löydöksiä läpi yksityiskohtaisesti, vaan keskityn yleisiin linjoihin. Esittelen löydöksissä pääasiassa ”täysin samaa mieltä” ja ”osittain samaa mieltä” prosenttilukuja, sillä niiden vastausten osuus on selkeästi suurin kohdassa kuin kohdassa. Mikäli vastauksista ilmenee kiinnostavia poikkeamia, kuten täysin eri mieltä olevien määrä onkin tavallista suurempi tai heidän mielipiteidensä osuus on mielestäni kiinnostavaa kyseisen kohdan kannalta, esittelen myös niitä. Koska kaikissa neljässä kyselyssä on eroavia kysymyksiä ja niiden vastausten määrät eroavat myös toisistaan, olen päättänyt esittämään isommat hajonnat alimman ja ylimmän prosenttiluvun avulla. Olen myös pyöristänyt luvut lähimpään kokonaiseen prosenttilukuun.

Esimerkki esitystavasta: ”Aion osallistua OmaStadi Helsingin osallistuvaan budjetointiin jatkosakin” väitteen kohdalla ehdotusvaiheen kyselyssä täysin samaa mieltä olevien osuus oli 61 % ja suunnitteluvaiheen kyselyssä 42 %. Koska vastaukset käsittelevät samaa kysymystä, eikä työni kannalta ole oleellista eritellä kyselyiden eroavia vastauksia, esittelen löydöksen siten, että kerron täysin samaa mieltä olevien osuuden olevan 42-61 %. Kokonaiskuva täysin samaa mieltä olevien määrästä säilyy, mutta vastauksissa ollut hajonta tulee myös esille.

Poikkeuksen muodostavat kokemusrvosanat, joissa arvosana on hyvinkin tarkkaan määritelty. Tämä arvosana on muodostettu kahdeksan haastateltavan antamien arvosanojen keskiarvosta. Arvosanat ja haastateltavien kommentit täydentävät yleislinjauksia, ja tuovat analyysiin yksityiskoh-
tia, joiden avulla on helpompi ymmärtää yleisesti varsin positiivisena koettuja OmaStadin nurjakiin puolia.

En käy vaiheita prosessin mukaisessa järjestyksessä vaan teemoittain. Käsittelen teemat seuraavassa järjestyksessä: 1. taustat, 2. tiedottamiseen liittyvät kokemukset, 3. tapahtumiin liittyvät kokemukset, 4. ehdotusten ja suunnitelmien laatimiseen ja kirjaamiseen liittyvät asiat, 5. tuen saamiseen liittyvät kokemukset ja 6. prosessin vaikutukset osallistujien kiinnostumiseen ja päätöksentekoprosessien ymmärtämiseen.

1. Vastanneiden taustat

Ikä

Kyselyihin vastanneiden ikä vaihtelee alle 12 vuodesta yli 70 vuoteen. Viimeinen suunnitteluvaiheen kysely puuttuu tästä yhteenvedosta, sillä ikähaitarit oli määritelty aivan eri tavalla kuin kolmessa aiemmassa kyselyssä (katso liite 6). Koska vastausmäärä on vain 50, näiden tietojen puuttuminen ei vaikuta tuloksiin kovin merkittävästi.

Aineisto voi päätellä, että OmaStadiin on osallistunut eniten keski-ikässä olevia ja sen ylittäneitä kaupunkilaisia. 40-49-vuotiaiden ja 50-59-vuotiaiden aikuisten osuus on kaikissa kyselyissä noin 20 %:n luokkaa, 60-69-vuotiaiden osuus noin 25 %:a ja yli 70-vuotiaiden 17 %:n luokkaa. Kyselyihin on vastannut hyvin vähän alle 30-vuotiaita – korkein vastausprosentti oli ideointivaiheen kyselyssä, jossa 20-29-vuotiaita vastaajia oli 6 %.

Haastatteluaineiston vastaajien ikä on saman suuntainen kuin kyselyissä. Haastatteluun osallistui yksi 30-39-vuotias ja kaikki muut olivat sitä vanhempia: 40-49-vuotiaiden ja 60-69-vuotiaiden ryhmä edusti yli 70 %:a koko ryhmästä. Ikäjakauman puolesta haastateltavat vastaavat hyvin OmaStadin prosessiin osallistuneita.

Sukupuolijakauma

Aineiston mukaan OmaStadin prosessiin on osallistunut enemmän naisia kuin miehiä. Kun vertaillaan kaikkia kyselyyn vastanneiden sukupuolia, naisten vastausprosentti on selkeästi suurempi kuin miesten. Naisten osuus kyselyyn vastanneista 60-69 %.

Haastatteluaineisto ei edusta tässä mielessä osallistujien keskiarvoa, sillä naisia haastatteluihin osallistuneista kahdeksasta on vain kolme.

Äidinkieli

OmaStadin prosessiin on osallistunut muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta ainoastaan suomen kielisiä kaupunkilaisia. Kyselyissä suomenkielisten osuus vaihtelee 90 ja 97 %:n välillä ja ruotsin kielisten 3 ja 6 %:n välillä. Muun kielisten osuudet vaihtelevat kahdesta nolnaan prosenttiin. Kyselyihin on osallistunut yhteensä 14 ruotsinkielistä, 4 venäjänkielistä, 3 somalinkielistä, 2 arabiankielistä ja 1 vironkielinen osallistuja.

Haastatteluaineisto poikkeaa tässäkin kyselyaineistosta, sillä kahdeksasta haastateltavasta yksi on muun kielinen. Prosentteiksi muutettuna suhteellinen määrä vastaa 12,5 %.

Koulutustausta

OmaStadiin on osallistunut paljon korkeasti koulutettuja ihmisiä. Kyselyiden vastaajista korkeakoulututkinnon suorittaneita on 58-66 %, toisen asteen tutkinnon suorittaneita 25-35 % ja perusasteen tutkinnon suorittaneita 1-8 %.

Haastatteluun osallistuneiden koulutustaustat täsmäävät hyvin kyselyn tuloksiin sillä erolla, että toisen asteen koulutuksen suorittaneiden ja korkeakoulutettujen osuudet ovat yhtä suuret eli 50 %.

Elämäntilanne

OmaStadiin on osallistunut paljon kokopäivätyötä tekeviä ja eläkkeellä olevia ihmisiä. Määrä ei ole yllätys, kun sitä tarkastelee vastanneiden ikää vasten. Osuudet ovat hyvin saman tapaisia kaikissa kyselyissä. Työssä olevien osuus on 39-44 % ja eläkkeellä olevien noin 37 %. Ero on merkittävä ainoastaan Raksavaiheen kyselyssä, jossa eläkkeellä olevien osuus on vain 9 %.

Haastatteluihin osallistuneet edustavat tässä mielessä hyvin prosessiin osallistuneiden keskiarvoa, sillä puolet haastateltavissa oli kokopäivä töissä ja puolet eläkkeellä.

Poliittinen ja muu aktiivisuus

OmaStadiin osallistuneet kaupunkilaiset ovat hyvin aktiivisia osallistumaan oman asuinalueensa toimintaan, äänestämään, vastaamaan kaupungin kyselyihin ja antamaan kaupungille palautetta. He eivät ole kuitenkaan aktiivisia puoluetoiminnassa tai muussa poliittisessa toiminnassa. 81-91 % kyselyihin vastanneista äänestää kunnallisvaaleissa, 57-62 % vastaa kaupungin toimintaa koskeviin kyselyihin, 59-75 % antaa palautetta Helsingin kaupungin palveluista tai muusta toiminnasta ja 49-72 % osallistuu kaupunginosa-, alue- tai asukastoimintaan. Poliittisissa puolueissa toimii vain 6-12 %, kunnallisissa luottamustoimissa 6-10 %, yhdistyksessä tai ryhmässä, joka vaikuttaa kaupungin päätöksentekoon 25-28 %, tekemässä virallista kuntalaisaloitetta 2-8 % ja kaupungin toimintaa koskevaan mielenosoitukseen on osallistunut noin 13-20 %.

Haastatellut sopivat hyvin osallistuneiden keskiarvoon aktiivisuutensa puolesta. Kuusi haastateltua on aktiivinen asuinalueensa järjestössä tai muussa toiminnassa, kaksi osallistuu näiden lisäksi myös puoluetoimintaa ja kaksi ei ole millään kyselyssä esiintyneellä saralla aktiivinen.

Syyt osallistumiseen

OmaStadiin osallistuneista suurimmalla osalla on ollut valmis idea, mitä he ovat halunneet lähteä edistämään. Kyselyyn vastanneista yli 50 %:lla oli prosessiin osallistuessaan valmis idea. Kyselyistä ei valitettavasti selviä, oliko idea oma vai esimerkiksi jonkin yhteisön kanssa luotu. Vajaa kymmenen prosenttia kirjasi ideansa yksin, mutta pyysi siihen apua ystäviltään ja kaksi prosenttia kirjasi idean jonkun toisen puolesta.

Haastatellut edustavat tässäkin suhteessa hyvin osallistujien keskiarvoa. Valmis idea oli kuudella, kolmen ideoita oli kehitelty jo pitempään jossain yhteisössä, kolmen idea tuli omista tarpeista ja kaksi kehitti ideansa prosessin aikana.

”Meillä oli valmis projekti ja pohdittu niinku joka puolelta. Me nähtiin tämä mahdollisuus vaan taloudellisena toteuttamisvälineenä.”

”Mulla lähinnä heräs kiinnostus siihen, että – katsoin miten se [OmaStadi] niinku toimii – mä oon ollu IT-alalla itse, itse asiassa jäin tyttömäksi viime kesäkuussa ja oikeastaan sit mul jäi aikaa tehdä kaiken näköstä ja tutkii asioita, ni ihan kiinnostuksesta miten tää prosessi toimii ja mitä siellä voi tehdä – siitä se lähti.”

”Mä oon oikeastaan joskus aikasemmin lähety kaupunkin virkamiehille erilaisii ehdotuksia ni mä aattelin et koklataampa sit tätä.”

”Meil on ollu semmonen projekti mihin me ollaan eri tein järjestetty muitaki rahankeräyksiä tai ainaki yksi – lähinnä tää [OmaStadi] oli yks vaihtoehto päästä kommunikoimaan kaupungin kanssa.”

Taustojen yksityiskohtaisemmat tiedot löytyvät liitteestä 7.

2. Tiedottaminen

Tutustuminen OmaStadin prosessin & mediatottumukset

OmaStadiin osallistujat ovat kokeneet osallistuvaan budjetointiin tutustumisen positiivisena asiana. Suurin osa on tutustunut prosessiin ensimmäisen kerran sosiaalisessa mediassa. Toive ensisijaisesta viestintäkanavasta on kuitenkin ristiriidassa tämän havainnon kanssa.

Suurin osa kaupungin kyselyihin vastanneista oli törmännyt osallistuvan budjetoinnin prosessiin ensimmäistä kertaa sosiaalisessa mediassa (22 %), seuraavaksi eniten kuulleet asiasta kaverilta tai tuttavalta (14 %) tai lukeneet siitä Helsingin kaupungin kotisivuilta (14%). Paikallislehdissä asiaan oli törmännyt 13 % vastaajista.

Haastatelluista suurin osa oli tutustunut osallistuvan budjetoinnin prosessiin ensimmäistä kertaa joko Facebookissa tai painetuissa sanomalehdissä. Haastatelluista viidellä oli tili Facebookissa, Twitterissä ja LinkedInissä, mutta aktiivisesti näitä kanavia seurasi vain kaksi henkilöä. Painettuja ja säh-

köisiä sanomalehtiä, radiota ja televisiota haastatelluista seurasi päivittäin noin puolet. OmaStadin mainoksia oli nähnyt yli puolet painetuissa ja sähköisissä julkaisuissa ja Helsingin kaupungin omissa julkaisuissa. Julkisissa kulkuneuvoissa mainoksia ei ollut nähnyt kukaan ja pysäkkien mainostauluilla vain kaksi henkilöä. Puolet ilmaisi painettujen, sähköisten ja Helsingin kaupungin omien julkaisujen olevan itselleen tärkein kanava OmaStadista viestittämisessä. Sosiaalisen median tärkeimmäksi kanavakseen ilmoitti vai yksi haastateltu.

Ensikontakti:

"se oli ihan positiivinen mut ei se kuitenkaan naurattanu"

"kiinnitin kyllä heti huomiota että se aikataulu vaikutti vähän turhan optimistiselta noin isolle jutulle ja niinhän siinä sitten kävi että se rupes venymään se aikataulu"

"must se oli tosi positiivinen se ensi kontakti"

"oli kiva nähdä websivusto joka toimii"

Kokemus ensitiedosta:

"sanotaan näin, et se ensimmäinen tiedottaminen ei ollut kovinkaan tarkkaa mutta kuitenkin siinä tuli heti selville että kyseessä on tällänen varsin laaja äänestysjuttu liittyy tähän, kyl se vähän vaikutti sekavalta mutta vähitellen se kokonaiskuva tarkentu"

Mediatottumukset:

"mä en lue mitään noita, ei mulla oo aikaa seurata noita somekanavia vaan mä oon saanu ihan näistä Helsingin sanomista ja alueen paikallislehdistä"

Kokemusarvosanat:

OmaStadin ensikontakti 1,3

Tiedon riittävyys ja löydettävyys

OmaStadin osallistujat ovat pääosin tyytyväisiä OmaStadin tiedottamiseen, tiedon riittävyyteen ja sen löydettävyyteen. 22-25 %:a kyselyihin vastanneista oli täysin samaa mieltä ja 48-52 %:a osittain samaa mieltä siitä, että palvelualustalta sai riittävästi tietoa. 2% oli tästä täysin eri mieltä. 61 % ideointipeli-iltaan osallistuneista oli täysin samaa mieltä, että tilaisuudessa sai riittävästi tietoa. 14-23 % oli täysin samaa mieltä ja 30-39 % osittain samaa mieltä siitä, että tieto on helposti löydettävissä. 5-20 % oli väitteestä täysin eri mieltä.

Haastatelluista 3 oli täysin samaa mieltä ja 2 täysin eri mieltä siitä, että tietoa sai riittävästi ennen prosessin alkamista. 3 oli täysin samaa mieltä ja 2 osittain samaa mieltä siitä, että tietoa sai riittävästi prosessin aikana. Täysin eri mieltä ei ollut kukaan. 5 oli täysin samaa mieltä ja 3 osittain eri mieltä siitä, että tieto tapahtumista tuli riittävän ajoissa. 3 oli täysin samaa mieltä ja 4 osittain samaa mieltä siitä, että tieto löytyi heille itselleen sopivista ja tutuista tietolähteistä.

"täällähän oli esim [...] asukastaloraadissa ni puolet ei mihinkään nettiin pääse - että sillai siinä, oikeesti oli se ongelma, että oli joku lappunen olemassa, mutta eihän sitä mihinkään jaettu - siis sillai et ihmiset ois laajasti nähny - et kyllä tää oli niinku verkkoihmisten prosessi"

"muistaakseni saatoin myös googlata mut ei siitä [OmaStadista] ihan hirveesti löytyny muuta, tais kaikki linkit ohjata sinne [palvelualustalle]"

Kokemusarvosana:

Tiedon löytäminen tai saaminen 1,5.

Tiedon selkeys ja ymmärrettävyys

OmaStadin osallistujien mielestä OmaStadissa esitetty tieto on selkeää ja ymmärrettävää. 14-25 % oli täysin samaa mieltä ja 52-54 % osittain samaa mieltä siitä, että tieto oli selkeää ja ymmärrettävää. Täysin eri mieltä oli 1-6 % vastaajista.

Tiedon ymmärrettävyys:

"more or less I understood what it was about but not much details - there was some material bank - I did not understand, I dont know what it was about"

"oli tietoa, mutta ihan kaikkea sitä kokonaisuutta - tai yksityiskohtasta kokonaisuutta ei saanu"

"mä ymmärsin kyllä pääpiirteet, mutta - en ihan täysin mitä se tarkoittaa, en tiedä tiesikö sitä kukaan"

Reunaehtojen ymmärrettävyys:

"toihan on nyt eri kysymys, kyl mä ymmärsin sen tiedon mut se oli suppeampi kuin mitä mä halusin, et se ei ollu mun mielestä tiedottajan ongelma vaan se oli sen päätöksen ongelma - ku mä odotin että nyt alkaa demokratia ja sitten kun mä ymmärsin ettei se nyt vielä alkanutkaan - sehän ei johtunut siitä että se tiedote siellä netissä ois ollu väärin kirjoitettu tai vaikea ymmärtää"

Termien ja kielen ymmärrettävyys:

"termien ymmärrettävyys on jo vähän parempi, ei se ihan selkeätä suomea ollu, mutta sanotaan nyt et ymmärrettävää"

"terms and language was quite clear because this was easily translatable - or it was even in English I think, if I remember right"

OmaStadin ohjeistuksen ylipäätään:

"ohjeistukset ei ihan ollu kohdallaan"

"kyl mä luulen et on ihan hyvin tullu ohjeita mitä on tarvinnu - et aika vähän mä oon sinänsä kaivannu, on ollu hyvin selkeä tekotapa musta"

"basic instruction were clear - its not very complicated, you just have to put your idea and ideas would come around day to day living in city"

Tiedottaminen ylipäätään:

"tiedottaminen on ollu hyvää, must sielt on tullu sähköposteja riittävästi"

"toi on aina hankalaa toi tiedottaminen et mitä siitä"

"mun mielestä sekin on itseasiassa ihan hyvä koska mä oon saanu sähköpostii kaikesta ja ei mul oo semmosta ongelmaa"

"tiedottaminen sitten, jos puhutaan yleensä eikä minusta ni mä oon aika kriittinen koska se ei suurinta osaa tavota ollenkaan"

"that I cant comment on a greater level, but yes for me it felt like communication could have been more focused"

Kokemusarvosana:

Tiedon ymmärrettävyys	1
Reunaehtojen ymmärrettävyys	1,4
Käytettyjen termien ja kielen ymmärrettävyys	1,4
OmaStadin ohjeistukset ylipäätään	0,9
OmaStadista tiedottaminen ylipäätään	0,9

3. Tapahtumat: Ideointipeli-ilta ja Raksa-tapahtuma

Tapahtumien järjestelyt ja organisointi ja asiantuntijoiden rooli

Suurin osa OmaStadiin osallistujista on tyytyväisiä OmaStadin tapahtumien järjestelyihin. Raksa-tapahtuman organisoinnissa nähdään kuitenkin haasteita. Haasteeksi osoittautuivat niin tilaan kuin fasilitointiin ja yhteistyön ohjaamiseen liittyvät asiat. Myös asiantuntijoiden rooli ihmetytti muutamia. Ideointipelin pelaamiseen suhtauduttiin enemmän positiivisesti kuin negatiivisesti, mutta kritiikkiäkin löytyy.

Kyselyyn vastanneista 67 % oli täysin samaa mieltä siitä, että ideointipeli-ilta oli hyvin järjestetty. Täysin eri mieltä oli alle prosentti vastanneista. 51 % oli täysin samaa mieltä siitä, että Raksa-tapahtuma oli hyvin järjestetty. Täysin eri mieltä oli edelleen prosentti, mutta osittain samaa mieltä olevien määrä oli noussut ideointipeli-illan 25 %:sta 35 %:iin. 67 % oli täysin samaa mieltä ja 0,7 % täysin eri mieltä siitä, että Raksa-tapahtuman ilmapiiri oli rakentava. Vastanneista 35 % oli täysin samaa mieltä siitä, että ideointipeli tuki ehdotusten laadintaa. Osittain eri mieltä oli 10 % ja täysin eri mieltä 2 %, 20 % ei osannut sanoa mitä mieltä oli. 12 % vastanneista oli järjestänyt itse oman pelin.

Haastateltavista kaksi oli osallistunut stadiluotsien järjestämään peli-iltaan. Peli-iltaan osallistuminen oli toiselle merkittävä vaihe, sillä idea syntyi pelaamisen johdosta. Toinen osallistuneista koki peli-illan ja pelaamisen turhauttavaksi. Haastateltavista kuusi osallistui Raksa-tapahtumaan, ja sen järjestelyt koettiin kohtuullisen positiivisiksi. Kolme mainitsi kuitenkin metelin ja epäjärjestelmällisyyden haasteeksi: paikalla oli niin kova meteli, että samassa pöydässä istuville joutui huutamaan ja oli hankalaa tietää, mihin suunnitelmaan olisi oman suunnitelmansa voinut yhdistää. Myöskään tapahtuman fasilitointi ja yhteistyöhön ohjaus ei sujunut kahden mielestä lainkaan. Molemmat kokivat, että fasilitoijat eivät tukeneet yhteistyön käynnistämistä ja toinen koki, että yhteistyön syntyminen oli täysin itsestä kiinni. Ehdotusten teemoittelu pöytäryhmittäin tuntui kaikkien haastateltujen mielestä järkevältä, vaikkakin eräs esitti toiveen siitä, että ryhmittely olisi ollut mieluummin asuinpaikkasidonainen kuin teemoihin sidottu. Tapahtumassa tarjottu lastenhoitoapu oli merkittävä syy siihen, että eräs haastatelluista pystyi osallistumaan tapahtumaan.

Kyselyyn vastanneista 36 % oli täysin samaa mieltä, 12 % oli osittain eri mieltä ja 6 % täysin eri mieltä siitä, että asiantuntijat olivat kiinnostuneita kehittämään osallistujan suunnitelmaa. 12 % oli täysin samaa mieltä, 24 % osittain samaa mieltä ja 16 % täysin eri mieltä siitä, että asiantuntijoiden kommentit olivat ajoittain ristiriitaisia. 31 % oli täysin samaa mieltä, 22 % osittain samaa mieltä ja 6 % täysin eri mieltä siitä, että asiantuntijat toivat esille tietoja ja ratkaisumalleja. 8 % oli täysin samaa mieltä, 24 % osittain samaa mieltä ja 26 % täysin eri mieltä siitä, että asiantuntijan kommentit eivät auttaneet suunnitelmien kehittämisessä.

Kaksi haastatelluista oli ilahtuneita asiantuntijoiden suureen määrään, mutta yksi koki, että asiantuntijoita oli aivan liikaa, ja että heidän roolinsa oli vähintäänkin kyseenalainen. Yhden haastateltavan mielestä asiantuntijoiden esittely vei aivan liikaa aikaa, ja erään mielestä oli vaikea erottaa osallistujia ja asiantuntijoita toisistaan sekä työlästä yrittää löytää paikan päältä itselleen sopivaa asiantuntijaa.

Ideointipelin pelaaminen:

”no siinä oli – se oli leikkiä suurin osa”

”no se on tää sama, mä en ymmärtäny sitä et minkä takia täs pelataan, että ku se ei mun mielestä pelaamalla ratkea ne asiat – että tottakai siinä rooleja joutuu miettimään mutta – jotenkin mä koin sen semmoseks että – siin oli just vähän tää että eiks me olla aikuisii”

Oman peli-illan järjestäminen:

”Tää oli hauska – ku meillä oli työ tehty jo ”

”meil oli innostunu porukka - kyl me pärjättiin, siin oli sopiva meillä aika ja aika napakasti siinä meni sitten”

Ideointipohjan käyttäminen:

"niis [ideointipohjissa] on se ongelma että – nyt mä puhun tästä prosessista – se ideointipohja ja ne ihmisten odotukset ei oikeestaan täsmänny – että tää oli semmonen vaihe vielä jolloin ihmiset vielä - osallistujista monikaan ei ollu perehtyny siihen mihin mä olin perehtyny ja pettyny et mitä saa esittää - ja mitä ei saa esittää – tai ne odotukset oli melkein kaikki tän pelisääntöjen ulkopuolella tai raamin ulkopuolella – jolloin tämmöset ideointipohjat, se ei niinku toiminu sellasille ihmisille jonka odotukset oli aivan eri"

Raksa-tapahtuma:

"siis metelihän oli ihan kauhee – oli ilahduttavaa et siel oli paljon väkeä, se oli niinku positiivista mut - meteli oli kamala, se oli niinku kuormittavaa – mut tosiaan oli se lastenhoito koska en olis pystyny muuten olemaan siinä"

"alku oli epäorganisoitua eikä tiennyt mitä tehdä – olisi joutunut itse olemaan aktiivinen tutustumisessa ja keskusteluun johdattamisessa – siis tokihan itsekin voi ottaa tilannetta haltuun, mutku siinä ei tienny yhtään mitä ois tarkoitus tehdä tai onks tässä joku tarkka struktuuri jonka mukaan edetään ni ei myöskään sen takii halunnu kauheesti lähteä sitä asiaa viemään itse eteenpäin kun ei tienny jos siihen tulee joku ohje miten tässä mennään"

"kun siellä oli niinkin paljon ainakin lapsia ja tais olla muutama koirakin ni se teki kyllä siitä tilaisuudesta aika sekavan – täytyyhän näitä lapsiperheporukkaakin ymmärtää mutta se ei niinku työskentelyilma- piirinä ollu kovin hyvä"

"siel oli niinku mun mielestä huonoa ajankäyttöä paljon siinä Raksassa – noin iso porukka kutsutaan koolle ni silloin se aika pitäs käyttää jotenkin järkevästi"

Yhteistyö:

"meni aika paljon sillee et ne löytyy ne yhteistyökumppanit niistä omista pöydistä – oisko sitä pitäny ite niinku jaksaa lukea ne kaikki, mä en lukenu niitä kaikkia ehdotuksia etukäteen, mut siel ois voinu, luulen et tulla emmän semmosta poikkietellessä taiteellista yhteistyötä"

"se [asiantuntijan etsiminen] fragmentoi sitä tavallaan sitä idean työstämistä ja sitte tuli semmosia taukoja et sun pitää etsiä toi veikko tuolta et missähän veikko, ei veikko oookaan tuolla, se on yleensä tuolla pöydässä, mut nyt se ei oo siellä"

"se [fasilitaattori] alotti sen sillä et meil on tässä yks ehdotuksen tekijä et aletaan käsittelee hänen ehdotusta – siel oli niitä lappuja jaettu, jossa näki että ehdotuksia tähän pöytään oli jätetty lukuisia, siihen aihepiiriin liittyvää – mä sitten kysyin, että miten niin että mut on ainakin kutsuttu tänne paikalle käsittelee näit ehdotuksii ja näitähän on enemmänki ku yks, et mä ymmärrän tottakai että se joka on paikalle tullu ja tehny ehdotuksen ni sitä ehdotusta pitää kunnolla käsitellä mutta, mitäs me näille lopuille sitten tapahtuu et kukas niiden kohtalon päättää – no se oli tälle vetäjälle ihan outo kysymys koska hän oli totaalisesti orientoitunu et hän vaan niinku sparraa niitä jotkon tehny ehdotuksen – se vaan sano et ku muut ei oo tullu paikalle ni eihän niille voi tehdä mitään täällä "

Asiantuntijat:

"mä olin hemmetin yllättyny et kaupunki oli satsannu sinne niin paljo – siel oli varmaa jo puolet siitä porukasta, ku sali oli täynnä, ni puolet oli kaupungi ihmisiä"

"mun kokemus oli se että virkamiehii oli enemmän kun tarpeeksi, niit oli liikaa ja sit ne otti outoi roolei [...].jettä opetusviraston, tai mikä se on, kasvatuksen ja opetuksen toimiala, ni sieltä oli niiden tilavastaava joka yritti koko sen pari tuntii myydä meille koulujen tiloja [...] sitten ku me sanottiin et onko ne maksuttomia ja onko siellä vahtimestari, ei oo mut eiks vois kuitenkin jollain pienellä maksulla [nauraa] – se oli oikein tullu myymään sinne, että eiks nää asukkaat vois maksaa pikkusen et he sais näitä tiloja paremmin käyttöön [...] tää teki sen kiusalliseks että virkamiehistä osa otti, ei ne ollu mitään että kysyttäessä vastattais, vaan niillä oli oma agenda"

"ni sitte se [tilanne] jossain kohtaa kävi vähä häiritseväks koska – se et siel on muutamia niitä kaupungin työntekijöitä oli tosi kätevää – mut se ongelma oli vähän se, että mulle ei aina ollu selvää et puhunko mä jonkun aktiivin kanssa jolla oli vaa hyvä verkosto vai puhunko mä kaupungin työntekijän kanssa"

Kokemusarvosanat:

Ideointipelin pelaaminen	0,5
Ideointi-pohjan käyttäminen	-0,5
Raksa-tapahtuman järjestelyt	0,8
Raksan ohjaus ja organisointi	0,3
Ehdotukset oli teemoiteltu ryhmiin	0,9

Tapahtumiin osallistuminen ja keskusteleminen

OmaStadiin osallistuneet ovat kokeneet tapahtumiin osallistumisen ja yhteistyön tekemisen pääosin positiiviseksi. Aineistosta käy kuitenkin ilmi, että keskustelun laadussa on vielä parannettavaa.

Kyselyihin vastanneista 68-76 % oli täysin samaa mieltä ja 0,7-1,4 % täysin eri mieltä siitä, että tapahtumissa oli luontevaa esittää kysymyksiin ja osallistua keskusteluun. 80 % oli täysin samaa mieltä ja 0,7 % täysin eri mieltä siitä, että Raksan järjestäjät kannustivat kaikkia ilmaisemaan mielipiteensä. 80 % oli täysin samaa mieltä ja 0,7% täysin eri mieltä siitä, että Raksa-tapahtumassa kunnioitettiin kaikkien mielipiteitä. 60 % oli täysin samaa mieltä, 8 % osittain eri mieltä ja 2 % täysin eri mieltä siitä, että Raksan keskusteluissa pyrittiin yhteiseen hyvään eikä vain edistämään tietyn intressiryhmän tavoitteita. Raksan kanssaosallistujista oli 47 % täysin samaa mieltä ja 0,7 % täysin eri mieltä siitä, että osallistujat perustelivat näkemyksiään. 4 % oli täysin samaa mieltä ja 40 % täysin eri mieltä siitä, että eräs tai eräät osallistujat dominoivat keskustelua. 30 % oli täysin samaa mieltä ja 47 % osittain samaa mieltä siitä, että he oppivat muiden esittämistä näkemyksistä.

Raksa-kutsun saaminen oli haastateltavien mielestä positiivinen kokemus, ja Raksaan ilmoittautuminenkin sujui muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta hyvin. Eräällä haastateltavista oli erittäin negatiivinen kokemus Raksa-tapahtuman keskustelukuluttuurista. Hän yritti lähestyä muita osallistujia yhteistyön merkeissä, mutta hänelle ilmaistiin selkein sanoin, että toinen saman aiheinen ryhmä oli tullut tekemään sinne vain omaa suunnitelmaansa.

Raksa-kutsun saaminen:

"tännehän mä sain kutsun, kaksikin kertaa ja olin siitä muotoilusta vähän tyytymätön"

"I got invitation but I was – as I said the email was not clear – some intermittent emails were flying in about, sort of summary of whole process"

Raksaan ilmoittautuminen:

"olisko se ollu niin että se linkki oli erikoinen – se oli suunnilleen suljettu tai jotain – siis ei mitään ongelmaa, semmonen joku et se ei ollut täydellistä"

Keskusteleminen:

"siin oli tietenkin kun oli pari vahvaa puhujaa siellä [nauraa] pöydässä ni tuli ihan semmonen, että ku ite yritti et voitaisko me löytää jotain yhteistä säveltä, ni sit sanottiin ihan suoraan et me emme teidän asioista aja että – me ajetaan tätä omaa juttua vain – niin siin tuli semmonen hyvin toivoton olo – sa-notaanko näin, että jos en olisi semmonen jästipää ja äänekäs niin en ois jääny siihen – mut ehkä mul oli myös semmonen että ois epäreilua taas niille jotka oli ollu mukana suunnittelemassa sitä ideaa, et mä jotenkin jättäisin sen – et mulle tuli sit semmonen vastuuntunto siinä et mun täytyy viedä sitä ajatusta eteenpäin"

Kokemusarvosanat:

Ideointipeli-iltaan osallistuminen	0
Raksa-kutsun saaminen	0,8
Raksaan ilmoittautuminen	0,8
Oman ehdotuksen yhdistäminen muihin	0,5

4. Ehdotuksen ja suunnitelman laatiminen ja kirjaaminen alustalle

OmaStadiin osallistujien mielestä suunnitelmien laatiminen ja alustalle kirjaaminen on ollut kohtuullisen helppoa. Kyselyyn vastaajista 46 % oli täysin samaa mieltä, 32 % osittain samaa mieltä, 11 % osittain eri mieltä ja 1 % täysin eri mieltä siitä, että ehdotuksen kirjaaminen oli helppoa. Suunnitelman kirjaamisesta ei ole vastaava kysymystä.

Haastatellut suhtautuivat vaiheeseen myös positiivisesti. Erään mielestä ehdotusten kirjaamisessa merkkimäärät kylläkin rajoittivat merkittävästi jo valmiin idean kirjaamista. Puolet haastatelluista oli täysin samaa mieltä ja kolme osittain samaa mieltä siitä, että suunnitelman kirjaaminen oli helppoa. Kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, että ehdotuksen ja suunnitelman kirjaaminen ovat saman työn toisintoa. Molemmat kokivat, että olisivat voineet jättää erillisen ehdotusvaiheen kokonaan välistä. Reunaehtoien noudattaminen oli pääsääntöisesti helppoa, mutta erään osallistujan mielestä reunaehdot olivat vääränlaiset. Tämä selittää sen, minkä takia kokemusarvosanan keskiarvo on ehdotusten kohdalla huonompi suunnitelmien.

Ehdotuksen ja suunnitelman muotoileminen reunaehtoien mukaiseksi:

"mullahan jäi - tähän mä laitan kyllä synkkä käsitys - ja se johtui nimenomaan niistä reunaehdoista"

"budgetary constraints I understood but not much about other things cause in any case my idea was quite generic - so I did not really bother about it - it was sort of neutral to me"

"kyl mä mielestäni muotoilin ne - kyl se luotsi ois varmaan auttanu jos ois ollu tarvetta"

"täs ei ollu mitään mun mielestä ongelmaa"

Suunnitelman kirjaaminen alustalle:

"se oli niinku sanoin hyvä, muttei ihan täydellinen [naurahtaa]"

"sen mä laittasin ehkä tohon - siinä ehkä se pulma oli se et se alustan tekstikentät, niihin tuli vähän toistoa - se oli ehkä semmonen - no vaikeehan niitä on saada yhtään paremmaks, ei se ois ollu yhtään helpompaa, jos ois ollu täysin avoin, et kirjoita ny tähän"

"I did not understand why you had to first open a plan and then one mail will come - probably for some security or some other purpose - I do not understand but - it could have been same way as proposal was put into the system - there could have been another part in the webpage where could have upload your plan - few boxes that would open plan - but why that additional step was there [...] that part i did not understand, what was the purpose"

Kokemusarvosanat:

Muotoilin ehdotuksen reunaehtoien mukaiseksi	0,9
Muotoilin suunnitelman reunaehtoien mukaiseksi	1,7
Kirjasin ehdotuksen alustalle	1,7
Kirjasin suunnitelman alustalle	1,3

Alustan käytettävyys

OmaStadin osallistujat eivät ole aivan yhtä tyytyväisiä sähköisen omastadi.hel.fi alustan käytettävyyteen. Tyytyväisyysluvut ovat edelleen reilusti positiivisen puolelle, mutta täysin eri mieltä olevien osuus on korkeampi kuin aikaisemmin käsiteltyjen kokonaisuuksien kohdalla. Huomion arvoista on myös se, että suunnitelmavaiheen kyselyissä sivuston käytettävyyteen liittyvä tyytyväisyys on pääsääntöisesti laskenut. Seuraavissa prosenttiluvun vaihteluissa alempi luku onkin useimmiten suunnitelmavaiheen kyselyn tulos. Palveluun oltiin kuitenkin kokonaisuudessaan varsin tyytyväisiä. Sivuston parhaana kokemuksena niin kyselyyn vastanneiden kuin haastatteluun osallistuneiden mielestä oli tunnuksen luominen ja kirjautuminen.

Kyselyyn vastanneista 22 % oli täysin, 44 % osittain ja 4 % ei lainkaan, että tyytyväisiä OmaSta-

di-palveluun. Sivuston helppokäyttöisyydestä täysin samaa mieltä oli 12-19 %, osittain samaa mieltä noin 40 % ja täysin eri mieltä 6-14 %. Tunnuksen luomiseen ja kirjautumiseen oltiin aika tyytyväisiä, vaikkakin täysin eri mieltä olevien osuus on melko korkea. 34 % oli täysin samaa mieltä, 34 % osittain samaa mieltä ja 14 % täysin eri mieltä siitä, että vaihe oli helppo. Ehdotusten ja suunnitelmien selaamisen, kommentoinnin, suosittelun ja peukuttamisen helppoudesta oli täysin samaa mieltä 16-32 %, osittain samaa mieltä 30-48 % ja täysin eri mieltä 8-14 %. Selaaminen koettiin näistä vaiheista helpoimmaksi. 36 % vastanneista oli sitä mieltä, että muiden kaupunkilaisten kommentit eivät juuri auttaneet kehittämään suunnitelmaa eteenpäin.

Haastateltavien näkemykset alustan käytettävyydestä ovat linjassa kyselyyn vastanneiden kanssa. Eräs haastateltava esitti kuitenkin kritiikkiä sitä kohtaan, että alustalla olevia yksittäisiä ehdotuksia ja suunnitelmia kannatetaan sen sijaan, että ideoista keskusteltaisiin laajemmin avoimesti. Tämä järjestelmä tukee hänen mielestään ennestään aktiivisten ja hyvin verkostoituneiden ihmisten ideoita. Erään haastateltavan mielestä kaupungin kommentointiin liittyi myös ongelmia. Hän koki kommentoinnin turhauttavana, sillä siitä ilmeni, että aikaisemmat keskustelut ja jo käsitellyt ongelmat samasta aiheesta nousivat taas kerran pöydälle. Saman keskustelun käyminen uudestaan ja uudestaan ei tuntunut hänen mielestään kannustavalta.

Tilin luominen ja kirjautuminen:

"siin ei mun mielestä ollu suurempaa valittamista – siin ei ollu niinku mitään semmosta isoo ongelmaa"

"signin in was easy cause I used google account – it didnt ask any additional passwords or any – I did not phase any hickops while signing in multiple – this was quite good"

Kommentoiminen ja peukuttaminen:

"mä vähän niinku vierastan sitä [kommentointia ja peukuttamista], kyllä mä siellä merkkasin ihan kannattani kun aattelin et sillä tavalla voi edistää näiden nousemista huomion kohteeks – mutta eihän niiden tavallaan painoarvo pitäis ratketa sen mukaan pelkästään et onko joku mobilisoinu jonkun verkostonsa peukuttamaan – ja tää oli se minkä mä vähän koin vieraaks – koska siinä ei keskustella ollenkaan, siin ei kukaan argumentoi mitään – joku lukee tietysti ne kaikki ehdotukset mutten usko että semmosta asukasta oli joka ois siltä pohjalta ruvennu miettimään mitä pitää näistä tärkeimpänä – vaan sehän oli tämmönen joka tavallaan nostaa vahvat vahvoiksi – se oli se mun fiilis silloin – mut mä päättin, et kun mä olen ollut näitä kannattamassa niissä kansalaisliikkeissä ni kyllä mä sit yritän edesauttaa sitä että ne menee eteenpäin, vaikkei tää välttämättä reiluu oookkaa tää systeemi"

Kaupungin kommentoiti:

"no sille mä kyllä valitettavasti joudun antamaan nyt [naurahtaa] kaikkein huonoimman, että – ei se ollu kuitenkaan sillai tilytystä, se oli lähinnä vaan – se turhauttava asia oli et niit asioita on käsitelty jo ja se pettymys et sieltä tulee taas uus ihminen ja aloittaa sitä ikään kuin alusta – joka on se kaikkein ikävin kansalaiselle – ku sul on idea ja sä kerrot sen seittemänsataa kertaa eri ihmisille, ne esittää sulle aina samat kysymykset ja – sit sust tuntuu et kukaan oikeesti sitä kuuntele vaan saa vaan juosta oravan pyörässä – se oli se mikä täst valitettavasti tuli fiilis [...] ehkä kaupunkiki vois olla tässä proaktiivinen ja oikeesti kattoo et – en mä tiedä onks se tää organisaatio muutoksen seurausta et siellä ei oo sit tieto kulkenu – tai sit on ihan tavallaan vaan, et onko siel ollu väärät ihmiset pois töistä, lomalla – just sillan ku näit on käsitelty"

Kokemusarvosanat:

Loin tilin & kirjauduin alustalle	1,4
Kommentoiti tai sain kommentteja	0,8
Kaupunki kommentoi ehdotuksia & suunnitelmia	0,8

5. Tuen saaminen

OmaStadin osallistujat ovat pääsääntöisesti sitä mieltä, että he ovat saaneet riittävästi tukea prosessin aikana. Toisaalta kuitenkin osa olisi kaivannut lisää yhteissuunnittelu tilaisuuksia, joissa he olisivat voineet saada vertaisapua oman suunnitelmansa kehittämiseen. 43 % oli täysin samaa mieltä ja 40 % osittain samaa mieltä, että tietoa ja tukea ehdotuksen kirjaamiseen sai riittävästi. 59 % oli täysin samaa mieltä ja 25 % osittain samaa mieltä siitä, että asiantuntijoilta sai riittävästi apua suunnitelmien laatimiseen. Tyytyväisyys luvut ovat hieman matalammat teknisessä tuessa. 20 % oli täysin samaa mieltä, 22 % osittain samaa mieltä ja 6 % täysin eri mieltä siitä, että oli saanut tarvitsemaansa teknistä tukea sivuston käyttöön. Tapahtumien suhteen osallistujat olivat enimmäkseen tyytyväisiä, mutta kuitenkin 30 % olisi kaivannut lisää tilaisuuksia, joissa suunnitelmia olisi voinut kehittää yhdessä.

Haastatelluista yhdellä oli ollut ongelmia suunnitelman avaamisen kanssa, mutta hän selvisi tilanteesta ilman apua. Kahden mielestä Raksa-tapahtumassa ei ollut apua helposti saatavilla. Haastateltavien tietotekniset ja ideoiden kirjalliseen muotoon saattamisen kyvyt olivat suurimmalla osalla niin hyvät, että he eivät kaivanneet teknistä tai muutakaan apua. Kaksi henkilöä kuitenkin hyödynsi Raksa-tapahtumassa tarjottua teknistä apua suunnitelman avaamiseen.

Stadiluotsien ja asiantuntijoiden apu Raksa-tapahtumassa:

"tuo on ilman muuta ykkönen, X [stadiluotsi] oli niin pätevä poika"

"mä laitan sen tohon väliin, koska mun mielestä siin oli just se että, vaikka sitä apuu – kaikki oli tieteenkin kohteliaita ja muuta – mut ehkä sitä organisointii myös – oli niinku hankalasti saatavilla välillä"

"kaupunginedustajien apu oli – no kyllähän siellä oli varmaan jossain pöydässä ihan hyödyllisiä apulaisia, mutta mulla ei sattunu niitä kohdalle"

Kokemusarvosana:

Stadiluotsien ja asiantuntijoiden apu 0,8

6. Ymmärrys vaikuttamisesta, kiinnostus päätöksentekoon ja usko omiin vaikuttamismahdollisuuksiin

Ymmärryksen kasvu

OmaStadin osallistujien ymmärrys yhteisiin asioihin vaikuttamisesta näyttää kasvaneen OmaStadin prosessin myötä. Vastauksissa kuitenkin ilmeni, että jopa viidesosa ei ole osannut ottaa kantaa asiaan. Täysin samaa mieltä oli noin 27 %, osittain samaa mieltä 24-42 %, täysin eri mieltä 6 % ja kantaansa ei osannut sanoa 9-26 %. Haastatteluja varten tehty ennakkokysely tukee täysin tätä tulosta.

Kiinnostus päätöksentekoon

OmaStadiin osallistuminen näyttää myös lisänneen osallistujien kiinnostusta vaikuttaa omaan asuinalueeseensa ja kaupungin päätöksentekoon. Sekä kysely- että haastatteluaineisto tukevat tätä päätelmää. Kyselyihin vastanneista 49 % oli täysin samaa mieltä, 31 % osittain samaa mieltä ja 4 % täysin eri mieltä siitä, että osallistuminen prosessiin lisäsi kiinnostusta vaikuttaa asuinalueella. 32-40 % oli täysin samaa mieltä ja 32-39 % osittain samaa mieltä siitä, että prosessi oli lisännyt kiinnostusta vaikuttaa kaupungin päätöksentekoon. Huomioitavaa kuitenkin on, että 6-20 % ei osannut sanoa oliko kiinnostus lisääntynyt.

Usko omaan vaikuttamiseen

OmaStadiin osallistuneet uskovat, että heidän äänellään ja osallistumisella on merkitystä. Kyselyihin vastanneet ja haastateltavat olivat näistä asioista samaa mieltä. Kyselyihin vastanneista 24-32 % oli täysin samaa mieltä, 37-42 % osittain samaa mieltä ja 4-6 % täysin eri mieltä siitä, että he pystyvät vaikuttamaan osallistuvan budjetoinnin kautta kaupunkiin. Haastateltavista viisi uskoi, että heidän OmaStadissa antamallaan äänillä oli merkitystä, kaksi uskoi, että äänellä on ehkä merkitystä ja yksi ei uskonut sillä olevan merkitystä.

7. Mielenpitoet prosessista

OmaStadiin osallistuneet ovat kokeneet prosessin pääsääntöisesti positiivisesti ja suurin osa heistä aikoo osallistua prosessiin jatkossakin. Suurimman osan mielestä OmaStadi on tervetullut osallistumisen ja vaikuttamisen keino. Osallistujista suurin osa hyväksyy prosessin osallistumistavan ja he ovat esimerkiksi kokeneet suunnitelmien yhdistämisen järkeväksi asiaksi. Kyselyyn vastanneiden ja haastateltavien näkökulmat ovat hyvin lähellä toisiaan.

70-76 % kyselyihin vastanneista oli täysin samaa mieltä ja 0-1,4 % täysin eri mieltä siitä, että osallistuva budjetointi on tervetullut uusi osallistumisen ja vaikuttamisen keino. 42-60 % oli täysin samaa mieltä ja 0,7-2 % täysin erimielistä siitä, että hän aikoo osallistua OmaStadiin jatkossakin. 74 % kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että suunnitelmien yhdistäminen on järkevää. Haastateluista kuitenkin ilmenee, että suunnitelmien yhdistäminen ei ollut kuitenkaan käytännössä aina helppoa tai mielekäästä.

OmaStadin prosessin toteuttamistapaan esitettiin kuitenkin myös kritiikkiä. Haastatelluista kaksi olisi voinut yhdistää ehdotus- ja suunnitelmavaiheen tai ainakin jotenkin karsia toistuvaa työtä, yksi olisi toivonut suunnitteluvaiheeseen pienempiä tapahtumia ja eräs haastateltava laittaisi prosessin aika lailla uusiksi. Eräs haastateltava myös toivoi, että äänestysvaihe olisi tehty jo aiemmin, ja tämän jälkeen asiantuntijat olisivat karsineet ehdotuksista toteuttamiskelpoiset. Samaan hengen vetoon haastateltava kuitenkin toteaa, että mikäli asiantuntijat tekisivät valinnan ja eivät esimerkiksi valitsisi kaupunkilaisilta paljon ääniä saanutta ehdotusta, ihmiset saattaisivat pettyä.

Suunnitelmien yhdistäminen:

"oon horoskoopissa härkä ja se on äärimmäisen joustava – sillo ku kaikki menee hänen tahonsa mukaa elikä [...] tää sisältää sen ajatuksen että meidän ajatus täytyy olla kuitenkin se ykkönen"

"no siit mä oisin voinu yhdistää sen [suunnitelman] mut sitku se meni niin kankeesti siin verkossa ni jotkut sano mulle et tää sopis sinneki mut se et sitä ois oikeesti työstetty ni ei se sillä alustalla kyllä onnistu – en kyl tiedä oisko se onnistu tuollakaa [viittaa Raksaan] [...] sit voi mieltii, paljonko haluaa kuluttaa energiaa tähän hommaan"

"niin siis, sitä ideaahan [suunnitelmien yhdistämistä] mä en paheksu, mutta tää toteuttamistapa on se ongelma"

"I think it is quite good, but there needs to be someone who is orchestrating this"

Ajatuksia prosessin toteutustavasta:

"perusteellinen käsittely on ihan hyvä asia – monivaiheinen"

"must se on hyvä vähä niinku karsia siinä välissä nimenomaa ehdotusvaiheen jälkeen et kaupunki katsoo et ne on järkeviä ja niitten reunaehtojen mukasii – tai ettei siihe suunnitteluvaiheeseen jää turhia mitkä ei missään nimessä tuu toteutumaan – must tää on ollu hyvä toteutustapa kaiken kaikkiaan"

"mä oisin suoraan voinu tehdä suunnitelman mut jos tässä haluttiin karsii sitä turhaa työtä eri tahoilta ni ehkä se on sitte näin – ehkä se tavallaan – oli siellä joku jossa oli yhdistetty suoraan pari suunnitelmaa, varmaan tuttuja ennestää tai sitten tavannu tommosessa paikassa – mutta ehkä vähän raskassoutune – vähä samaa toistoo"

"mun mielestä se on ihan järkevä koska se pakottaa sen tavallaan etenemään – se on aika konkreettinen myös ja se on hyödyllistä – sit siin niinku kuitenkin ihmisille tulee varmaan se olo et he pääsee kertaan ideoita jotka voidaan sit todeta et tää ei oo mahdollista – et se on kuitenkin jonkunnäkön kanava [...] no varmaan meidän tapauksessa [olisi voinut mennään suoraan suunnitelman tekoon] joo, koska oltiin tehty aika paljon sitä työtä jo etukäteen – ei se nyt mikään ongelma ollu – siin oli ihan mielenkiintosta kuulla ja samalla käydä tietty vielä ite läpi"

"laitan siihen aika synkän arvioin – tässä on nyt sekun, niinkun mä alussa sanoin, että mä en ymmärrä tätä et asukas saa vaan vaikuttaa johonkin joka katoaa tai pitää loppua ja joka ei saa koskee mitään tärkeitä – sitte se toinen minkä takii mä oon hyvin kriittinen tähän on se, että nyt tavallaan – vaikka tähän käytetään hirveen paljon aikaa ja resursseja niin oikeestaan tää ei oo kauheen keskustelevalle demokratia vaan tää on enemmän äänestysdemokratia – siis saat tehdä ehdotuksen, saat sille paikan systeemissä, mut sen jälkeen alkaa tämmönen sattuman varanen homma – mähän esimerkiksi luulin et se Raksa oli paikka jossa asukastaloja ja tiloja koskevat useat ehdotukset on ikäänkuin yhteisessä pohdinnassa, jossa päädytään johonkin, että okei vaikka Vuosaari on nyt tärkein ekana ku se on niin iso tai joku nuorisotalo on tärkeä kun siellä ei oo – ois käyty keskustelua paitsi siitä miten ne on teknisesti hyvin muotoiltu niin ikäänku ollu semmonen pohjustava keskustelu, jossa eri ihmiset voi sanoo mielipiteitään siitä mitä pitää painottaa – ilman että siinä siis äänestetään, päätetään tai hylätään jotain – mut tää dialogisuushan tästä prosessista oikeestaan puuttuu – jokainen saa käydä omaa dialogiaan omassa porukassa omasta ehdotuksestaan – mutta sitte ku niitä vertaillaan ni ei oo mitään dialogia vaan on äänestys [...] nyt se mitä mä pelkään tästä – itte asiassa täs pahimmillaan mennään niinku taaksepäin siitä osallistumisen mahdollisuuksista joita oli nousemassa – et jos mä ajattelen esim nuorten ruutia tai Maunula-talon demokratiaa tai niitä keskusteluita joita on käyty, vaikkei ookaan johtanu tuloksiin, vuokralaisdemokratiasta, ni nyt on päädytty tämmöseen malliin joka on näitä kaikkia heikompi juuri sen takia että siinä ei saa puuttua mihinkään mitä kaupunki tekee vaan kerrotaan et teille on varattu promille meidän budjetista ja te saatte jakaa sitä keskenänne kilpaillen kunhan ette sotkeudu siihen mitä kaupunki tekee – et vuokralaisdemokratiassa tai jossain nuorten ruudissa, kaikkine vajavaisuuksineen, siinä käsitellään sitä vuokratalon tai nuorisotalon budjettia ja puhutaan siitä asiasta eikä olla sen ulkopuolella miettimässä pelkästään, että meille on nyt annettu satanen että ostetaanko makkaraa vai limonaadia"

"hmm – no siihen väliin [suunnitelmavaiheeseen] kaipais sen jonkun semmosen jossa vähän pienemmällä porukalla tulis muikin näkökulma kun arkkitehti ja insinööri lyömässä päitä yhteen"

"I think its good, cause in the first step they are really validating the feasibility of the proposals – so even if it is really good proposal and [...] it's rejected, then the citizens can vote only those ideas which might not be very attractive but are feasible – and then the voting is – it really influences – I think this process model is quite scientific – it could have been another around also so that like all ideas are putting in a pot, then the votings are done and then the experts come and select that okei this is feasible and this is not but then probably an idea that has been voted by many people would have rejected cause it's not feasible and then it would call disappointment - I think this process is quite good - provided confident people behind selecting ideas"

Kokemusarvosanat:

Kaupunki arvioi reunaehtojen täyttymisen	0,9
OmaStadin toteutustapa	0,9
Yleisarvio koko prosessista	0,8

Yhteenveto löydöksistä

Aineiston perusteella näyttää siltä, että OmaStadin ensimmäisen vuoden prosessiin on osallistunut lähes pelkästään suomenkielisiä, korkeasti koulutettuja joko kokopäivätoissa tai eläkkeellä olevia ennestään aktiivisia ihmisiä. He eivät kuitenkaan ole kovin aktiivisia poliittiseen toimintaan osallistumisessa. Naisia näyttää osallistuneen jonkin verran enemmän kuin miehiä. Muun kielisten ja alle 30-vuotiaiden edustus on jäänyt aineiston perusteella vähäiseksi.

Aineiston perusteella suurin osa osallistuneista on pääsääntöisesti tyytyväisiä prosessin aikana

järjestettyihin tapahtumiin, sähköiseen palvelualustaan, saamaansa tukeen ja OmaStadista tiedottamiseen. OmaStadin prosessiin osallistuminen näyttää myös lisänneen osallistujien ymmärrystä ja kiinnostusta päätöksenteosta. Aineiston perusteella suurin osa osallistujista on tyytyväisiä OmaStadin toteutustapaan ja he kokivat prosessin olevan tervetullut uusi osallistumisen ja vaikuttamisen keino. Suurin osa heistä aikoo myös osallistua OmaStadin prosessiin jatkossakin.

Reilu 3/4 oli tyytyväisiä ideontipeli-iltojen ja Raksa-tapahtumien järjestelyihin. Reilu 3/4 oli tyytyväisiä myös asiantuntijoilta saamaansa tietoon ja apuun. Yli 3/4 oli sitä mieltä, että tapahtumissa oli kannustava ilmapiiri, kaikkien mielipiteitä kunnioitettiin, tapahtumassa pyrittiin yhteiseen hyvään oman edun tavoittelun sijaan ja osallistujat oppivat toistensa mielipiteistä.

Sähköiseen omastadi.hel.fi palvelualustaan oltiin myös melko tyytyväisiä. Noin 3/4 oli sitä mieltä, että alustalle kirjautuminen oli helppoa, alusta oli kokonaisuudessaan helppokäyttöinen ja ehdotusten kirjaaminen alustalle oli helppoa. Reilut puolet osallistujista olisi kuitenkin halunnut saada lisää tukea sivuston käyttämiseen.

Noin 3/4 osallistujista oli tyytyväinen ehdotuksen tekemiseen ja suunnitelman laatimiseen saamaansa tuesta. Kuitenkin noin 1/3 olisi halunnut lisää tilaisuuksia, joissa olisi voinut hioa suunnitelmaa yhdessä muiden kaupunkilaisten ja asiantuntijoiden kanssa.

OmaStadin tiedottaminen koettiin yleisesti kohtuullisen hyväksi. Noin 3/4 oli sitä mieltä, että tietoa löytyi riittävästi ja se oli ymmärrettävää, ja noin 2/3 oli sitä mieltä, että tieto löytyy helposti.

Aineiston pohjalta näyttää siltä, että OmaStadiin osallistuminen on lisännyt päätöksenteon ymmärtämistä ja kiinnostusta osallistua siihen. Noin 3/4 oli sitä mieltä, että OmaStadi oli lisännyt ymmärrystä yhteisiin asioihin vaikuttamisesta ja kiinnostusta vaikuttaa asuinalueensa ja kaupungin päätöksentekoon. 3/4 uskoi myös, että osallistuminen OmaStadin prosessiin vaikuttaa kaupunkiin.

OmaStadiin osallistuneista yli 3/4 on sitä mieltä, että mallin tavoite yhdistää suunnitelmia on järkevää ja että osallistuva budjetointi on tervetullut uusi osallistumisen ja vaikuttamisen keino. Yli 3/4 osallistujista aikoo osallistua OmaStadin prosessiin jatkossakin.

Haasteita ja poikkeavia mielipiteitä

Vaikka aineiston perusteella suurin osa osallistuneista on kohtuullisen tyytyväisiä OmaStadiin, aineistosta nousee esille myös haasteita. Haasteet liittyvät Raksa-tapahtuman organisoimiseen, suunnitelmavaiheessa tavoiteltuun yhteissuunnittelun toteutumiseen, OmaStadin tiedottamiseen ja toteutustapaan.

Raksa-tapahtumissa nähtiin haasteena se, että monessa tilaisuudessa oli kova meteli, tilaisuuksien ajankäyttö oli tehotonta eikä fasilitointi tukenut yhteissuunnittelua. Noin 30 % osallistuneista olisi kaivannut yhteiskehittämiseen lisää tilaisuuksia.

Vaikka tiedottaminen koettiin pääsääntöisesti riittäväksi ja selkeäksi, aineistosta ilmenee se, että kokonaisuuden ymmärtämisessä oli haasteita. Alkuvaiheen tiedottamisen puutteiden puolustamiseksi todettakoon, että prosessista ei voitukaan tiedottaa selkeästi, sillä kenelläkään ei ollut siinä vaiheessa vielä selkeää tai tarkkaa käsitystä siitä, miten prosessi tulee etenemään. OmaStadia toteuttanut ja kehittänyt alueosallisuustiimi joutui tekemään päätöksiä toteuttamisesta ja mallin kehittämisestä lennossa konkreettisen toteuttamisen aikana. (Verkka2019e).

Vaikka toteutustavan perusteellinen eteneminen nähtiin hyvänä asiana, koettiin, että erillisen ehdotuksen ja suunnitelman tekeminen olivat osittain toistensa uusintoa, ja se teki prosessista hieman raskaan. Kriittisiä ääniä toimintatavan kehittämisen suhteen oli vähän, ja haastatteluaineisto osoittaa, että kriittiset äänet tulivat henkilöiltä, joilla on ennestään kokemusta, tietoa ja ymmärrystä vaihtoehtoisista demokraattisen päätöksenteon malleista. Näissä kommentteissa korostui se, että mallin toteutustapa ei tue osallistuvan budjetoinnin alkuperäistä tavoitetta tarkastella hankkeita solidaarisesta ja yhteisöllisestä näkökulmasta, vaan malli enemmänkin pakottaa yksittäiset suunnitelmat kilpailemaan keskenään. Kommentteista ilmenee myös se, että nykyinen malli säilyttää isoista ja tärkeistä asioista päättämisen edelleen kaupungin virkamiehillä, sillä mallin reunaehdot koskevat lähinnä kertaluonteisten hankkeiden suunnittelua ja päättämistä.

4.3. Toimintakykyistä osallistuvalla budjetoinnille

OmaStadille keskeisten toimintakykyjen listan määrittäminen ei ole yksinkertaista. Monet toimintakyvyt, joiden toteutumista osallistuvan budjetoinnin prosessiin osallistuminen edellyttää, liittyvät enemmän tai vähemmän toisiinsa, ja niitä on vaikea erottaa erillisiksi toimintakyyiksi. Määrittäminen on kuitenkin hyödyllistä, sillä se auttaa kokemukseni mukaan ymmärtämään, minkälaisista ihmisten toimintaan vaikuttavista osista osallistuvaan budjetointiin osallistuminen koostuu ja miten nämä osat liittyvät toisiinsa.

Oheinen listaukseni pohjautuu Dongin (2008, s. 82-83) tekemään muotoilulle tarvittavien toimintakykyjen listaan. Olen käyttänyt sitä oman listaukseni perustuksina ja muokannut sisältöä osallistuvan budjetoinnin kontekstiin sopivaksi. Olen lisännyt listaan suunnittelemisen, keskustelemisen, yhteistyön ja unelmoimisen toimintakyyt, ja jättänyt alkuperäisessä listassa olevan abstraktioiden hahmottamisen toimintakyyyn pois. Olen tehnyt näin siitä syystä, että abstraktioiden ymmärtäminen ei ole mielestäni osallistuvaan budjetointiin osallistumisen kannalta keskeinen toimintakyky.

Analysoituani sitä, miten OmaStadin ensimmäisen vuoden prosessi eteni ja millä tavalla kaupunkilaiset saivat siihen osallistua, päädyin yhdeksänkohtaiseen keskeisten toimintakykyjen listaan. Toimintakyyt ovat toinen toisistaan riippuvaisia ja osallistuvaan budjetoinnin osallistumisen mahdollistumisen vaatii niiden kaikkien ainakin minimitasoista mahdollistumista. Toimintakyyt, joihin päädyin ovat: 1. tietäminen, 2. ymmärtäminen, 3. suunnitteleminen, 4. keskusteleminen, 5. arviointi, 6. yhteistyö, 7. osallistuminen, 8. oikeutus ja 9. unelmoiminen/uskominen (katso taulukko 9). Pyrin seuraavassa tiivistämään valitsemieni toimintakyyjen ytimen. Käytän tulkintojeni pohjana omaa ymmärrystäni toimintakyynekemyksestä.

Tietämisen toimintakyky pitää sisällään ajatuksen siitä, että tietäminen pohjautuu tietoon ja toimintakyyyn toteutuminen edellyttää mahdollisuutta eli todellista (positiivista) vapautta päästä tietoon käsiksi. Oleellista on se, että tietoa on saatavilla, ei niinkään se, päättääkö ihminen hyödyntää sitä vai ei. Tämä tarkoittaa käytännön tasolla esimerkiksi sitä, että jotta kaupunkilainen voisi osallistua osallistuvan budjetoinnin prosessiin, hänen pitää ensin tietää, että sellainen on ylipäätään olemassa. Mikäli prosessista viestitään lähinnä digitaalisilla kanavilla, eikä henkilöllä ole pääsyä näihin kanaviin, hänen positiivinen vapautensa ei toteudu. Keskeinen ratkaisu olisi tällaisessa tapauksessa tarjota tietoa mahdollisimman monipuolisilla tavoilla siten, että muillakin kuin digitaalisten lähteiden äärellä olevilla olisi mahdollisuus toteuttaa tietämisen toimintakyyään.

Ymmärtämisen toimintakyky on seuraava askel, ja se linkittyy tietämisen toimintakyyyn. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tietämisen toimintakyyyn toteutuminen takaisi ymmärtämisen toimintakyyyn toteutumista. Konkretisoin asiaa osallistuvan budjetoinnin kontekstiin sopivalla esimerkillä. Kunta X viestii ja markkinoi uutta osallistuvan budjetoinnin mallia kaupunkilaisilleen esimerkillisen monikanavaisesti ja useilla kielillä. Materiaalit on tuottanut pitkään kuntaviestintää toteuttanut viestintäosasto, joka on tottunut viestimään asioista virkamiehille. Materiaaleissa on paljon pitkiä, hankalia lauseita ja vaikeita termejä, ja ne perustuvat lähinnä sanalliseen viestintään. Vaikka tietoa tarjotaankin monipuolisesti ja kaupunkilaisella on todellinen vapaus päästä tiedon äärelle, ymmärtämisen toimintakyyyn toteutuminen jää negatiivisen vapauden tasolle, mikäli kaupunkilaisella ei ole edellytyksiä ymmärtää tiedon sisältöä. Ymmärtämisen toimintakyyyn mahdollistuminen tarkoittaa käytännössä sitä, että osallistuvassa budjetoinnissa tarjottavan tiedon sisällön pitää olla sellaista ja sellaisessa muodossa, että vastaanottoja pystyy sen ymmärtämään.

Suunnittelemisen toimintakyyyn mahdollistuminen on osallistuvaan budjetointiin osallistumisen kannalta tärkeä toimintakyky. Se linkittyy läheisesti tietämisen ja ymmärtämisen toimintakyyihin, mutta siinä on erityispiirteitä, jotka vaativat erityistarkastelua. Tämän vuoksi olen määritellyt sen omaksi toimintakyykseen. Osallistuvaan budjetointiin osallistumiseen liittyvä suunnittelemisen toimintakyky on tietyllä tapaa erityiskyky, joka vaatii mahdollistukseen ohjausta ja harjoittamista. Ideoiden esittäminen siten, että ne ovat ratkaisuiltaan loogisia, sopivat osallistuvan budjetoinnin reunaehtoihin ja vastaavat esimerkiksi mahdollisimman suuren joukon tarpeisiin ja toiveisiin, on seurausta harjoituksesta ja toistosta ja esimerkiksi suunnittelutyötä tukevien ohjaavien välineiden

käyttämistä. Mikäli tämä toimintakyky ei toteudu, osallistuvan budjetoinnin ehdotusten ja suunnitelmien tekoon osallistuminen on hankalaa.

Keskustelemisen toimintakyky on tärkeä osallistuvan budjetoinnin luonteen vuoksi. Mikäli osallistuvaa budjetointia halutaan toteuttaa siten, että se tukee kaupunkilaisten, yhteisöjen ja hallinnon välistä yhteistyötä, keskustelemisen toimintakyvyn toteutuminen on kriittinen prosessin deliberatiivisen luonteen toteutumisen kannalta. Toimintakyvyn mahdollistumista on vaikea taata, sillä siinä on yhtä monta muuttujaa kuin on keskustelussa osallistujia. Toimintakyvylle voidaan kuitenkin luoda ympäristö, joka pyrkii tukemaan toimintakyvyn mahdollistumista. Tätä ympäristöä voidaan rakentaa esimerkiksi yhteisesti kirjatulla pelisäännöllä, ohjaamalla keskustelua puolueettomasti ja tasavertaisesti sekä mahdollistamalla keskustelulle tila ja tapa, jossa kaikki tulevat kuulluksi ja kunnioitetuiksi. Keskustelemisen toimintakyvyn mahdollistuminen on keskeinen asia etenkin osallistuvan budjetoinnin yhteissuunnitteluvaiheeseen onnistumiselle.

Arvioimisen toimintakyky linkittyy läheisesti ymmärtämisen toimintakykyyn. Se on kaupunkilaisen näkökulmasta erityisen tärkeä etenkin osallistuvan budjetoinnin äänestämävaiheessa. Jotta toimintakyky voisi mahdollistua, arvioitavat asiat pitää tarjota sillä tavalla ja sellaisessa muodossa, että ensinnäkin asian ymmärtäminen mahdollistuu ja toiseksi vertailtaville asioille muodostuu jonkinlainen vertailupinta. Arvioimisen toimintakyvyn mahdollistuminen on hankalaa esimerkiksi tilanteessa, jossa vertailtavia asioita on runsaasti eikä kaikkien asioiden ymmärtämisen omaksuminen niiden vaatimalla syvyydellä ole mahdollista tavalla, jota arvioiminen ja vertaileminen vaatisi. Konkreettinen esimerkki vastaavasta tilanteesta on osallistuvan budjetoinnin äänestystilanne, jossa tarjolla olevia vaihtoehtoja on paljon ja suunnitelmien laatu vaihtelee. Äänestäjän on tällöin vaikeaa, ellei mahdollonta yrittää muodostaa vaihtoehtoista kokonaiskuvaa, johon voisi arviointinsa perustaa.

Yhteistyön toimintakyky linkittyy läheisesti keskustelemisen toimintakykyyn. Kuten keskustelussa, tämänkin toimintakyvyn toteutuminen vaatii sekä sopivaa ympäristöä että osallistuvan budjetoinnin tapauksessa siihen sopivien mahdollisuuksien tarjoamista. Yhteistyön toimintakyvyn mahdollistuminen on yhteissuunnittelun oleellinen edellytys. Yhteistyön mahdollistumiseen tarvitaan yhdenvertaisia osallistumisen tapoja ja vaihtoehtoja ja kunnioittavaa ja tasa-arvoista toimijuutta. Jokaisen pitää pystyä osallistumaan hänelle itselleen sopivalla tavalla ja laajuudessa ilman pelkoa nöyryytyksestä tai hänen toimintakykyihinsä liittyvästä arvostelusta. OmaStadin kontekstissa tämä toimintakyky liittyy erityisesti Raksa-tapahtumiin ja niissä tavoiteltuun suunnitelmien yhdessä kehittämiseen.

Osallistumisen toimintakyky liittyy läheisesti tätä seuraavaan oikeutuksen toimintakykyyn. Osallistuvan budjetoinnin malli, joka haluaa viedä osallistumisen äärimmilleen, tarjoaa kaupunkilaisille mahdollisuuden osallistua sekä kaikkiin prosessin vaiheisiin että prosessin ja sen reunaehtojen kehittämiseen ja määrittelemiseen. Jotta osallistumisen toimintakyky voisi mahdollistua, tarvitaan ensinnäkin malli, joka tarjoaa tilaisuuksia ja tapoja osallistumiselle ja toisekseen tahtotilaa luovuttaa päätöksentekoa entisestään kaupunkilaisille.

Oikeutuksen toimintakykyä voidaan mielestäni määrittellä tietyllä tavalla osallistuvan budjetoinnin ideologiseksi perustuskiveksi. Tämän toimintakyvyn mahdollistuminen vaatii osallistuvaa budjetointia toteuttavalta taholta poliittista tahtoa, päätöksiä ja käytännön tekoja. Jotta toimintakyky voisi toteutua, kaupunkilaisille täytyy tarjota laillinen ja käytännöllinen mahdollisuus osallistua päätöksentekoon tasaveroisina toimijoina ja tarjota mielellään myös oikeus osallistua budjetoinnin periaatteellisiin, kuten budjetoinnin reunaehtojen määrittämistä koskeviin päätöksiin.

Listani viimeinen toimintakyky, unelmoimisen ja uskomisen toimintakyky, liittyy osallistuvan budjetoinnin ja päätöksentekoon osallistumisen isompiin vaikutuksiin. Onnistunut osallistuvan budjetoinnin prosessi tukee tämän toimintakyvyn mahdollistumista esimerkiksi siten, että toteutettavat hankkeet toteutetaan niin kuin ne on alun perin suunniteltukin toteutettavaksi. Unelmoimisen toimintakyvyn tukeminen vaatii prosessia toteuttavalta taholta lupausta kunnioittaa tehtyjä suunnitelmia ja käytännön tekoja, joilla se lunastaa lupauksensa. Tämän toimintakyvyn mahdollistuminen ja vahvistuminen synnyttää positiivista uskoa siihen, että omalla osallistumisella on merkitystä ja että päätöksentekoon osallistumisella voi vaikuttaa asioihin. Tämä toimintakyky on keskeinen yhteiskunnallisen muutoksen ja kehityksen kannalta.

Toimintakyky	Kuvaus
1. Tietäminen	Mahdollisuus päästä helposti, läpinäkyvästi ja itselleen sopivalla tavalla ajantasaiseen tietoon, joka on osallistuvan budjetoinnin kannalta oleellista. Mahdollisuus saada tietoa myös yhteisöiltä ja asiantuntijoilta, joilla on kokemusta, tietoa, ideoita ja ratkaisuja vastaavanlaisista prosesseista ja niihin liittyvistä toteutuksista.
2. Ymmärtäminen	Mahdollisuus saada tietoa sillä tavalla, että se on ymmärrettävissä: useilla kielellä, ilman vaikeita hallintoon liittyviä termejä, yksinkertaistamista ja konkretisointia hyödyntäen ja saavutettavuuden kriteerit täyttäen. Mahdollisuus saavuttaa ymmärrys siitä, miten osallistuvan budjetoinnin prosessi etenee, miten siihen voi itse osallistua ja mitä siihen liittyvät reunaehdot tarkoittavat.
3. Suunnitteleminen	Mahdollisuus saada harjoitusta / koulutusta hankesuunnitelman muotoilemiseen. Mahdollisuus käyttää tarvittaessa avustavia ja ohjaavia apukeinoja idean synnyttämiseen, idean kehittämiseen, ydinajatuksen kiteyttämiseen ja konseptin (=suunnitelman) muotoilemiseen. Mahdollisuus oppia arvioimaan, miten reunaehdot vaikuttavat suunnitelmaan ja miten ideasta voi muokata niiden mukaisen. Mahdollisuus oppia tunnistamaan hyvän suunnitelman elementit ja soveltamaan niitä käytännössä.
4. Keskusteleminen	Mahdollisuus kehittää osallistuvan budjetoinnin deliberatiiviseen keskusteluun vaadittavia kykyjä; mahdollisuus oppia pohtimaan asioita muistakin kuin omasta näkökulmasta, kunnioittamaan muiden mielipiteitä, tunnistamaan eriävistä näkemyksistä hyviä puolia ja muuttamaan myös omaa mielipidettään. Mahdollisuus saada harjoitusta / koulutusta kiteyttää omia ajatuksiaan, muodostaa perusteluja ja tiivistää ydinasiat. Mahdollisuus oppia tekemään kompromisseja ja muodostamaan yhteinen näkemys asioista.
5. Arvioiminen	Mahdollisuus kehittää suunnitelmien ideoiden ja toteuttamisen arvioimiseen liittyviä kykyjään. Mahdollisuus arvioida edellä mainittujen asioiden merkitystä esimerkiksi yhteisön hyvinvoinnin, ympäristön terveellisyys ja taloudellisen elinkelpoisuuden perusteella. Mahdollisuus saada tukea ja avustavia keinoja suunnitelmien analysoimiseen ja vertailemiseen.
6. Yhteistyö	Mahdollisuus tehdä yhteistyötä kaikissa osallistuvan budjetoinnin vaiheissa aina suunnitelmien ideomisesta ja kehittämiseen hankkeiden toteuttamiseen. Mahdollisuus osallistua yhteistyöhön yhdenvertaisesti omalla tavallaan nauttien muiden kunnioitusta ja ihmisarvoista kohtelua. Mahdollisuus saada omakohtainen kokemus yhteisöllisyydestä, solidaarisuudesta ja yhteiseen hyvään pyrkimisestä.
7. Osallistuminen	Mahdollisuus osallistua osallistuvan budjetoinnin kaikkiin vaiheisiin. Mahdollisuus olla mukana aikaisessa ideoiden määrittelyssä, suunnitelmien muotoilussa, suunnitelmien argumentoinnissa, suunnitelmista äänestämässä, suunnitelmien toteutuksessa ja niiden toteutuksen arvioinnissa.
8. Oikeutus	Oikeus osallistua koko osallistuvan budjetoinnin kaikkiin vaiheisiin. Oikeus ja pääsy osallistuvan budjetoinnin raportteihin ja tietoon. Oikeus osallistua osallistuvan budjetoinnin prosessin kehittämiseen ja sen reunaehtojen määrittämiseen. Oikeus tasa-arvoiseen asemaan päätöksenteossa.
9. Unelmoiminen / uskominen	Mahdollisuus saada positiivisia kokemuksia siitä, että omalla osallistumisella on merkitystä. Mahdollisuus vahvistaa uskoaan positiiviseen ja merkitykselliseen yhteiskunnalliseen muutokseen ja siihen, että muutos on mahdollinen. Mahdollisuus kokea itsensä kykenevänä ja osana tätä muutosta.

Taulukko 9. Lista osallistuvaan budjetointiin vaadittavista keskeisistä toimintakyvyistä. Lista pohjautuu Andy Dongin (2008, s. 82-83) muotoilemisen toimintakykyjen listaan ja soveltaa toimintakykynäkemyksen tulkintoja.

4.4. OmaStadin vaaranpaikat toimintakykyjen näkökulmasta

Väitän, että aiemmassa luvussa esittelemäni keskeiset toimintakyvyt liittyvät jokaiseen OmaStadin vaiheeseen. Vaiheesta riippuen jotkin toimintakyvyt ovat kuitenkin keskeisempiä kuin toiset. Olen merkinnyt nämä toimintakyvyt sinisillä palloilla (taulukko 10). Analysoituani OmaStadin osallistumisessa ilmenneitä haasteita, olen merkinnyt taulukkoon myös niin sanottuja vaaranpaikkoja, joissa toimintakyvyn mahdollistumisessa on ollut haasteita tai toimintakyky ei ole toteutunut lainkaan. Olen merkinnyt nämä vaaranpaikat punaisilla ympyröillä. Äänestys- ja toteutusvaiheen potentiaaliset vaaranpaikat olen määrittänyt puhtaasti loogisen päättelyn avulla, sillä tutkimusaineisto ei kata enää näitä vaiheita.

Vaihe	Tietäminen	Ymmärtäminen	Suunnittelu	Keskusteleminen	Arviointi	Yhteistyö	Osallistuminen	Oikeutus	Unelmoiminen / uskominen
1. Ideointi- ja ehdotus	●	●							
2. Arviointi				●	●	●	○	○	
3. Suunnittelu	●	●	●	●	●	●			
4. Kustannusarviointi				●	●	●	○	○	
5. Äänestys	●	●			●				
6. Toteutus	●			●	●	●	○	○	

Taulukko 10. OmaStadin vaiheisiin kuuluvat toimintakyvyt. Siniset pallot kuvaavat prosessivaiheen kannalta keskeisiä toimintakykyjä. Punaiset ympyrät OmaStadin nykyisessä mallissa ilmeneviä vaaranpaikkoja.

Tutkimusaineisto viittaa siihen, että ideointi- ja ehdotusvaiheen vaaranpaikka liittyy lähinnä tiedottamiseen. Tietoa on ollut kyllä tarjolla monikanavaisesti ja riittävästi, mutta kokonaisvaltaisen kuvan saaminen ja ymmärtäminen ei ole toteutunut kunnolla. Tietämisen ja ymmärtämisen osalta tässä kohtaa toteutuu negatiivinen vapaus (osattava koostaa itse eri tietolähteistä kokonaiskuva) tai ei vapautta lainkaan (selkeää tietoa ei ole tarjolla). Näiden toimintakykyjen heikko mahdollistuminen voi heikentää myös muiden, kuten suunnittelemisen toimintakyvyn toteutumista, sillä ehdotuksen muotoileminen voi olla vaikeampaa, kun ei ymmärrä osallistuvan budjetoinnin ydintavoitteita. Jotta tämä vaihe voisi tukea paremmin osallistujien tietämisen ja ymmärtämisen toimintakykyjä, pitäisi kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, että prosessin alussa kerrotaan selkeästi ja havainnollistaen siitä, mistä mallissa on kyse ja miten prosessi kokonaisuudessaan etenee.

Arviointivaiheen vaaranpaikat liittyvät osallistumisen ja oikeutuksen toimintakykyihin. Tämä johtuu siitä, että Helsingin kaupungin eri toimialojen työntekijät tekevät arvioinnit ehdotusten jatkokon pääsemisestä ilman kaupunkilaisia. Nykyinen malli ei tue näiden toimintakykyjen toteutumista lainkaan eikä kaupunkilaisilla ole siis minkäänlaista vapautta toteuttaa toimintakykyjään. Koska osallistumisen ja oikeutuksen toimintakyvyt eivät toteudu tässä vaiheessa, eivät toteudu muutenkaan toimintakyvyt. Tarjoan MeidänStadi-konseptissa ratkaisun tähän haasteeseen.

Suunnitteluvaiheen vaaranpaikka liittyy mielestäni selkeimmin yhteistyön toimintakykyyn. Mahdollistumisen haasteet liittyvät siihen, että toimintakyvyn toteutumiseen ei tarjottu riittävästi yhteistyön mahdollistavia tapahtumia eikä nyt toteutuneissa Raksoissa pystytty parhaalla mahdollisella tavalla tukemaan paikalla olevien ihmisten yhteistyötä. Vaiheen yhteistyön toimintakyvyn mahdollistamiseen liittyy siis negatiivinen vapaus, sillä yhteistyölle ei ole varsinaisesti ollut esteitä, mutta vaihe ei ole kuitenkaan käytännössä tukenut toimintakyvyn yhdenvertaista toteutumista. Jotta osallistuvan budjetoinnin malli kehittyisi yhteisöllisempään suuntaan, kaupunkilaisille pitäisi tarjota enemmän

todellisia vapauksia osallistua yhteissuunnittelutapahtumiin. Tämä tarkoittaisi useampia ja kooltaan pienempiä Raksan kaltaisia tilaisuuksia, joissa yhteistyötä ohjattaisiin osallistujien tarvitsemalla tavalla ja laajuudessa.

Kustannusarviointi vaiheen vaaranpaikan liittyvät osallistumisen ja oikeutuksen toimintakykyihin. Kuten arvointivaiheessa, tässäkin vaiheessa kaupunkilaiset eivät ole voineet osallistua vaiheeseen lainkaan. Toimintakyvyn mahdollistumiseen ei ole minkäänlaista vapautta.

Äänestysvaiheen vaaranpaikka liittyy mielestäni arvioimisen toimintakykyyn. Oman kokemuksen, ja tuttaviltani kuultujen kokemusten mukaan, äänestystilanteessa on hyvin vaikeaa saada kokonaiskäsitystä siitä, minkälaisia suunnitelmia on tarjolla, koska niitä on niin paljon (katso taulukko 11). Määrän lisäksi arvioimisen toimituskyvyn mahdollistuminen on hankalaa siksi, että palvelualusta ei tue suunnitelmien arvioimista. Kerron esimerkin omasta kokemuksestani. Kaikki tiettyyn suurpiiriin liittyvät suunnitelmat on koostettu niin sanotulle äänestämisen etusivulle. Siellä suunnitelmista näkee otsikon ja lyhyen esittelytekstin. Kun halusin tietää suunnitelmasta lisää ennen päätöksen tekemistä, klikkasin kyseistä suunnitelmaa ja tutustuin suunnitelmaan tarkemmin. Kun palasin takaisin niin sanotulle koostesivulle, suunnitelmat olivat vaihtaneet paikkaa. Jouduin käymään listaa uudestaan läpi, jotta minulle selviäisi, mitkä suunnitelmat olin jo vilkaissut. Toisen kerran syväskelluksen jälkeen annoin periksi, enkä tarkistanut enää suunnitelmien yksityiskohtia. Sivulla oli kyllä mahdollisuus valita suunnitelmat aihepiiriin mukaiseen järjestykseen, mutta huomasin tämän vasta kun olin jo ehtinyt suorittaa äänestämisen. Sivuston tekniseen toteutukseen liittyy myös toinen haaste. Koska äänestäminen perustuu rahamäärään eikä esimerkiksi RuutiBudjetin tapaan äänen määrään, jouduin tekemään viimeiset valinnat puhtaasti rahamäärään perusteella. Sivuston toteutustapa nostatti veronpainetta rahamäärävalintaan liittyvällä seikalla. Näin kyllä hyvin selkeästi sivuston yläosassa montako prosenttia olen käyttänyt käytettävissäni olevasta summasta, mutta siinä ei näkynyt lainkaan mitä nämä prosentit tarkoittavat euroina. Summan sai näkyviin ainoastaan, jos sivu oli ”yläasennossa”. Arvioimisen toimintakykyyn liittyy äänestysvaiheessa negatiivinen vapaus. Toimintakyvyn toteuttamiseen ei ole periaatteessa estettä, mutta käytännössä sivuston toimiminen ja se seikka, että äänestäminen tapahtuu ainoastaan sähköisesti, ei tue toimintakyvyn yhdenvertaista toteuttamista.

Eteläinen	Keskinen	Koillinen	Kaakkoinen	Läntinen	Pohjoinen	Itäinen	”koko Hki
42	32	33	34	38	17	36	66

Taulukko 11. OmaStadin sähköisellä palvelualustalla olevien suunnitelmien määrä. Luvut poimittu alustalta 26.10.2019.

OmaStadiin liittyvän toteutusvaiheen vaaranpaikkoja ei voi vielä tietää, sillä vaihe ei ole vielä toteutunut. Teen kuitenkin mielestäni yleispätevän ehdotuksen toimintakyvyistä, joiden toteutumisen mahdollistuminen on tämän vaiheen onnistumiselle tärkeää. Osallistumisen ja oikeutuksen toimintakykyjen mahdollistuminen määrittävät toteutusvaiheen onnistumisen lisäksi koko prosessin uskottavuuden ja vaikuttavuuden. Mikäli oikeutuksen toimintakyky ei toteudu, ei toteudu myöskään osallistumisen toimintakyky, joka taas voi johtaa siihen, että suunnitelmien toteuttaminen ei johdakaan tuloksiin, joita kaupunkilaiset ovat toivoneet. Tämä saattaa johtaa siihen, että koko prosessin uskottavuus ja houkuttavuus kärsii, ja pahimmillaan luottamus ja usko koko demokraattista järjestelmää kohtaan kärsii.

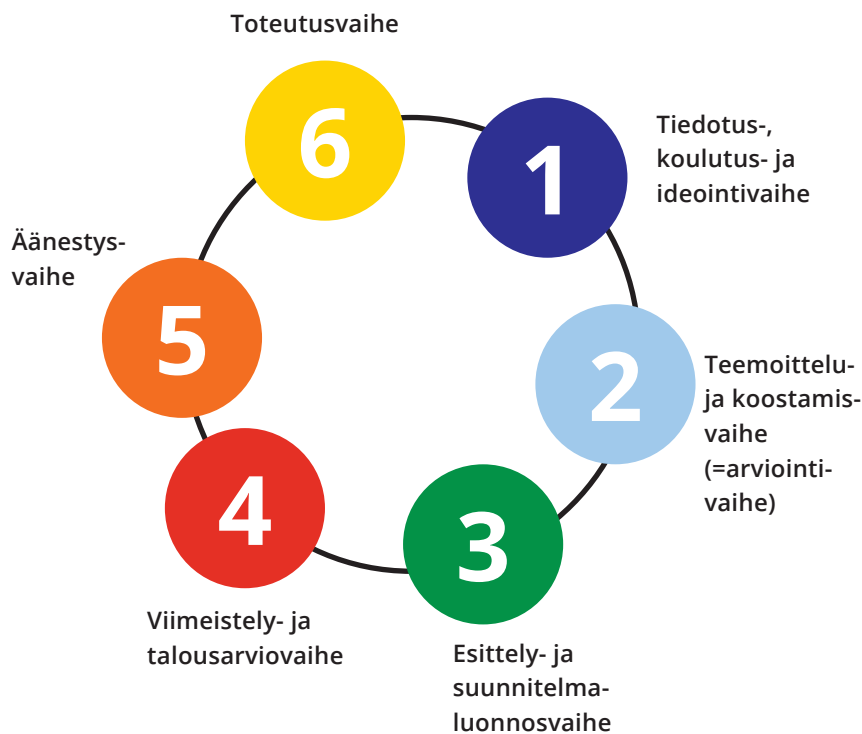
5. OmaStadista MeidänStadiin

Tämä on tutkimukseni toiseksi viimeinen luku. Esittelen tässä luvussa vaihtoehdoisen mallin nykyiselle OmaStadille. Konseptitasoinen MeidänStadi-malli pyrkii tarjoamaan ratkaisuja nykyisessä mallissa ilmeneviin toimintakykyjen mahdollistumiseen liittyviin vaaranpaikkoihin. Malli pohjautuu nykyiseen OmaStadi malliin, ensimmäiseen toteuttamiskierrokseen osallistuneiden kaupunkilaisten toiveisiin ja osallistuvan budjetoinnin alkuperäiseen ideaan, jonka mukaan osallistuvalla budjetoinnilla voidaan vaikuttaa positiivisesti yhteiskunnalliseen kehitykseen niin yksilöiden, yhteisöjen kuin hallinnonkin tasolla. Toivon, että konsepti herättää ajatuksia ja keskustelua, ja voi avata näköaloja mallin jatkokehittämiselle.

MeidänStadi-nimeen tiivistyy koko konseptin keskeisin sanoma. Nykyisestä OmaStadi-nimestä poiketen, siinä korostuu osallistuvan budjetoinnin yhteisöllinen ja solidaarinen luonne. Nimensä mukaisesti tässä mallissa ei suunnitella omia vaan yhteisiä suunnitelmia. Malli muistuttaa RuutiBudjettia ja alkuperäistä Porto Alegren mallia, sillä prosessiin on tuotu mukaan edustuksellisen demokratian elementtejä. MeidänStadi-mallissa on mukana MeidänStadi-kaupunkilaisraati ja MeidänStadi-asiantuntijaraati. Kaupunkilaisraatiin kuuluu ihmisiä kaikilta suurpiireiltä ja lisäksi edustajia erityisryhmistä (kuten maahanmuuttajat, vammaiset ja syrjäytyneet nuoret). Asiantuntijaraatiin kuuluu kaupungin toimialojen työntekijöitä ja ulkopuolisia osallistuvan budjetoinnin kontekstiin sopivien alojensa asiantuntijoita. Yhdessä nämä kaksi raatia muodostavat MeidänStadi-raadin.

MeidänStadia toteutetaan OmaStadin tapaan kuudessa vaiheessa (kuva 9). **Ensimmäinen vaihe** koostuu tiedottamisesta, kouluttamisesta ja ideoinnista. Kaupunki tuottaa selkeäkielisiä ja visuaalisointia hyödyntäviä materiaaleja, joiden ymmärrettävyys on testattu erilaisilla kaupunkilaisilla. Viestintää toteutetaan monikanavaisesti ja monikielisesti, ja markkinoinnissa hyödynnetään myös muita kuin kaupungin omia tai maksettuja kanavia. Olemassa olevat järjestöt ja yhteisöt jakavat tietoa omilla kanavillaan ja prosessia mainostetaan paikoissa, joissa ihmiset liikkuvat – kuten kauppojen ilmoitustauluilla. Kaupungin stadiluotsit ja MeidänStadi-raadin jäsenet järjestävät osallistuvaan budjetointiin liittyviä vapaamuotoisia tapaamisia, joissa kaupunkilaisille kerrotaan MeidänStadin edellisen vuoden tuloksista ja tulevan prosessin sisällöstä ja etenemisestä. MeidänStadi-raadilta voi tilata myös ideointityöpajojen vetämistä tai materiaaleja oman tilaisuuden pitämiseen. Ensimmäisen vaiheen tavoitteena on mahdollistaa kaupunkilaisten tietämisen ja ymmärtämisen toimintakykyjen toteutuminen ja luoda pohja sille, että he osaavat ja pystyvät kirjaamaan tai ilmaisemaan itselleen tärkeän kehitysideoita joko itse suoraan tai välikäden kautta MeidänStadi-palvelualustalle. Idea ”kiinnitetään” joko tiettyyn suurpiiriin liittyväksi tai koko Helsinkiä koskevaksi ja kaupunkilainen valitsee idealleen esimääritellystä visualisoidusta listasta asiansanoja, jotka kuvastavat ideaa. Luomisessa ei tarvitse vielä pohtia reunaehtoja ja sen voi kirjata anonyymisti.

Kuva 5. MeidänStadi malli etenee kuudessa vaiheessa, ja mallin toimintatapoja kehitetään samaan aikaan.

Teemoittelu- ja koostamisvaiheessa kaikki ideat koostetaan, teemoitellaan ja priorisoidaan. Prosessi alkaa sillä, että stadiluotsit koostavat palvelualustan esiteemoittelemat ideat ja tekevät niistä tilastollisen visuaalisuutta hyödyntävän koosteen. Kooste julkaistaan MeidänStadi alustalla, jolloin se on avoimesti kaikkien nähtävillä. Seuraavassa vaiheessa MeidänStadi-kaupunkilaisraati ja stadiluotsit istuvat saman pöydän ääreen ja alkavat käydä suurpiirikohtaisia ideoita läpi. Stadiluotsien rooli on toimia keskustelun fasilitoijana ja puolueettomana tarkkailijana. Paikalle voidaan kutsua asiantuntijaraadin jäseniä kertomaan, mitä teemoihin liittyviä hankkeita on meneillään tai suunnitteilla. Tavoitteena on analysoida, minkälaisia tarpeita kaupunkilaisilla on, minkälaisia hankkeita kaupungilla on muutoinkin meneillään ja priorisoida näiden tietojen pohjalta tietty määrä teemoja jatkokehittelyyn. Tapaamisia järjestetään niin paljon kuin on tarpeellista. Kun priorisointi on tehty, kaupunkilaisraati tekee priorisoinneista koosteet, jossa se perustelee selkeäsanaisesti sen, miksi tietyt teemat priorisoitiin. Stadiluotsit ja asiantuntijaraati auttavat tarvittaessa koosteiden tekemisessä ja tarjoavat perusteluun vaadittavat lähdetiedot. Stadiluotsit julkaisevat nämä koosteet palvelualustalla. Asiantuntijaraati ei osallistu avustavaa roolia lukuun ottamatta tähän vaiheeseen, sillä kaupunkilaisia edustava raati kykenee tekemään päätökset osallistuvan budjetoinnin teemojen priorisoinnista itsenäisesti. Vaikka tämä vaihe ei tuekaan suoraan yksittäisen kaupunkilaisen osallistumista, mallissa kuullaan aikaisempaa paremmin kaupunkilaisten mielipiteitä ja jaetaan kaupungin asiantuntijoilla ollutta valtaa kaupunkilaisia edustavalle raadille.

Esittely- ja suunnitelmaluonnosvaiheessa, priorisoidut teemat esitellään kaupunkilaisille. Kaikki teemat esitellään selkeiden perustelujen kanssa avoimissa tilaisuuksissa, joihin voi osallistua myös etänä. Tilaisuudet tallennetaan jollekin avoimelle ja tarkoituksenmukaiselle alustalle. Tilaisuuksia järjestetään suurpiireittäin ja koko Helsinkiä koskien tarvittava määrä. Jos tässä vaiheessa ilmenee, että kaupunkilaiset eivät ole tyytyväisiä teemojen valintaan, teemoja voidaan vielä tarkistaa ja niihin voidaan tehdä muutoksia. Stadiluotsit ja kaupunkilaisraati järjestävät nämä niin sanotut priorisointikeskustelut alueellisten yhteisöjen avulla.

Kun priorisointikeskustelu on käyty, priorisoidut teemat lyödään lukkoon. Tiedot julkaistaan MeidänStadi-alustalla, ja kolmas vaihe etenee yhteissuunnitteluvaiheeseen. MeidänStadi-raati ja stadiluotsit järjestävät kaupunkilaisten ja yhteisöjen yhteistyönä useita alueellisia Raksa-tapahtumia, joiden aikana ideoidaan ja kehitetään priorisoituihin teemoihin sopivia suunnitelmaluonnoksia. Tapahtumat organisoidaan siten, että ne tukevat keskustelemisen ja yhteistyön toimintakyvyn mahdollistumista. Tapahtumia on useita, ne ovat tarpeeksi pieniä, tiloissa on hyvä akustiikkaa ja ne tukevat ryhmäkeskusteluja ja sopivat myös liikuntarajoitteisille. Tapahtumien rakenne on selkeä ja ajankäyttö tarkoituksenmukainen. Tapahtumissa tarjotaan lastenhoitoapua ja ainakin kahvia ja teetä. Asiantuntijoilla ja osallistujilla on tunnisteet, joilla heidät erottaa toisistaan, ja jokaisessa pöydässä on pöydän teeman tuntevaa ja ohjaamisen osaava fasilitoija. Raksa-tapahtumia ja niissä käytettäviä työkaluja on testattu ja kehitetty kaupunkilaisten kanssa ennen tapahtumien toteuttamista. Tapahtumissa voidaan luoda uusia suunnitelmia, mutta myös hyödyntää edellisissä tapahtumissa tehtyjä luonnoksia. Kaupunkilaiset määrittävät itse ne kriteerit, jotka ovat suunnitelmassa tärkeitä. Vaiheen tavoitteena on pohtia alueiden kehittämistä laajemmasta yhteisön ja yhteiskunnan kehittämisen näkökulmasta ja tuottaa rajoitettu määrä suunnitelmaluonnoksia, jotka perustuvat yhteiseen ymmärrykseen ja useisiin näkökulmiin. Syntyneillä luonnoksilla ei ole yksittäistä omistajaa, vaan omistajia ovat kaikki kulloisenkin alueen kaupunkilaiset. Kaikki suunnitelmaluonnokset kirjataan joko osallistujien tai tapahtumaa organisoivien henkilöiden toimesta MeidänStadi-alustalle.

Viimeistely- ja talousarviovaiheessa MeidänStadi-raati hioo suunnitelmia eteenpäin. Hiominen tapahtuu kahdessa vaiheessa. Kun ensimmäiset suunnitelmaluonnokset ovat valmiita, ne julkaistaan MeidänStadi-alustalla. Suunnitelmia voi kommentoida alustalla tai sitä varten järjestetyissä Hiomo-tapahtumissa. Tapahtumat noudattavat Raksa-tapahtumien mallia, mutta ovat luonteeltaan kevyempiä ja keskittyvät suunnittelemisen sijaan vapaaseen keskusteluun ja argumentointiin. Keskustelemiseen voi osallistua myös digitaalisen kommentointikanavan tai paperilapuille kirjoitettujen kommenttien muodossa. Etäosallistuminen on myös mahdollista.

Suunnitelmia muokataan Hiomo-tapahtumien pohjalta ja niille tehdään talousarvio. Kaupunkilaisraati voi kommentoida ja pyytää selvennyksiä ja muutoksia talousarvioon. Kun talousarvio on tehty ja suunnitelmat on tehty valmiiksi, ne julkaistaan MeidänStadi-alustalla. Tästä käynnistyy MeidänStadin viides vaihe.

Ennen äänestämistä kaikkiin koteihin lähtee Helsinki-lehden välissä liite. Liitteessä esitellään lyhyesti MeidänStadia, edellisellä kierroksella valittujen hankkeiden toteuttamista sekä tällä kierroksella äänestettävissä olevat suunnitelmat. Liitteessä kerrotaan myös missä ja milloin voi äänestää myös fyysisesti. Äänestää voi ennakkoon verkossa sekä tiettyinä aikoina kaupungin kirjastoissa, asukastiloissa ja muissa kaupungin julkisissa paikoissa. Varsinaisena äänestyspäivänä voi äänestää myös paperilla alueellisissa äänestyspisteissä samaan tapaan kuin kunnallisvaaleissa. Henkilöllisyys todennetaan pääsääntöisesti pankkitunnuksilla tai mobiilivarmenteella, mutta kuten OmaStadissa, tunnisteeksi käyvät wilma-tunnukset, kuvallinen henkilötodistus ja alle 18-vuotiailla KELA-kortti. Jokainen helsinkiläinen voi antaa äänensä kolmelle alueelliselle ja kolmelle koko Helsinkiä koskevalle suunnitelmalle. Suunnitelmalle annetaan äänen lisäksi sijoitusnumero sen mukaan, onko suunnitelma äänestäjän mielestä tärkein, toiseksi tärkein vai kolmanneksi tärkein. Äänestetty suunnitelma saa näin äänen lisäksi lisäpisteitä riippuen siitä monenneksi se valittu. Äänestämässä tarvittavaa arvioimisen toimintakyvyn toteutumista tukee se, että suunnitelmien määrä on rajattu, palvelualusta tukee suunnitelmiin tutustumista teknisesti ja äänestäminen perustuu tarkeysjärjestykseen rahan sijaan.

Toteutusvaiheessa aloitetaan äänestyksessä eniten pisteitä saaneiden suunnitelmien toteuttaminen. MeidänStadi-kaupunkilaisraati valvoo toteuttamista ja vahtii sitä, että toteuttamisen etenemisestä tiedotetaan kaupunkilaisille säännöllisesti ja ajantasaisesti. Kaupunkilaisraadilla on pääsy kaikkiin toteuttamiseen liittyviin tietoihin, kuten mahdollisiin kilpailutuksiin ja toteutuneisiin kuluihin. Toteutusvaiheeseen kuuluu myös kuluneesta kierroksesta raportointi ja sen vahvuuksien ja heikkouksien arvioiminen. Jotta raportointi perustuu puolueettomaan mielipiteeseen, sen toteuttaa jokin kaupunkiorganisaation ulkopuolinen taho.

6. Johtopäätökset ja pohdinta

6.1. Tutkimuskysymyksiin vastaaminen

Tutkimuksellani oli neljä tavoitetta. Ensinnäkin ymmärtää, miten kaupunkilaiset ovat kokeneet toteutuneen prosessin ja minkälaisia tarpeita ja toiveita heillä on mallin kehittämiseksi, toiseksi selvittää, minkälaisia toimintakykyjä osallistuvaan budjetointiin osallistuminen edellyttää kaupunkilaisilta, ja kolmanneksi miten nykyinen prosessi on niiden toteuttamista tukenut tai heikentänyt. Neljäs tavoite on muotoillinen: pyrin luomaan tutkimusaineiston pohjalta ehdotuksen uudistuneesta osallistuvan budjetoinnin mallista, jossa kaupunkilaisten osallistumisen toimintakykyjen mahdollistuminen otetaan huomioon.

Loin näiden tavoitteiden toteuttamista varten kolme toisiinsa liittyvää tutkimuskysymystä: 1. Miten ensimmäisen vuoden prosessi toteutui, miten kaupunkilaiset kokivat prosessin ja mitä toiveita ja tarpeita heillä on mallin kehittämiseksi? 2. Minkälaisia toimintakykyjä osallistuvaan budjetointiin osallistuminen edellyttää ja minkälaisia vaaranpaikkoja toteutuneessa prosessissa oli toimintakykyjen näkökulmasta? 3. Minkälainen malli ottaisi vaaranpaikoissa mainittujen toimintakykyjen mahdollistumisen huomioon? Miltä tämä malli voisi näyttää?

Onnistuin mielestäni vastaamaan kaikkiin kysymyksiin. Selvitin ensimmäisen tutkimuskysymyksen alkuosan osallistumalla itse OmaStadin prosessiin ja perehtymällä prosessiin liittyviin Helsingin kaupungin dokumentteihin. Kirjasin toteutuneesta mallista yksityiskohtaisen kuvauksen, jossa käyn prosessin läpi vaihe vaiheelta. Ensimmäisen kysymyksen jälkiosaan vastasin selvittämällä Helsingin kaupungin tekemien palautekyselyjen vastausten ja omien haastatteluiden avulla, että OmaStadiin osallistuneet kokivat prosessiin osallistumisen ja siihen liittyneet vaiheet pääsääntöisesti positiivisesti. Aineistosta selviää, että tarpeet ja toiveet liittyvät lähinnä prosessin alkuvaiheen tiedottamiseen, Raksa-tapahtumaan liittyviin järjestelyihin, suunnitteluvaiheelle asetetun yhteissuunnittelutavoitteen kehittämiseen ja sähköisen alustan teknisentuen lisäämiseen. Haastatteluista ilmeni lisäksi toiveita muuttaa prosessia yhteisöllisyyttä tukevammaksi ja yksittäisten ehdotusten kilpailua vähentäväksi.

Toisen kysymyksen ensimmäiseen osaan vastasin aiempaan kysymykseen löytyneiden vastausten ja Andy Dongin kuusikohtaisen muotoilun toimintakykyjen listan avulla. Määritin näiden tietojen pohjalta yhdeksänkohtaisen listan toimintakyvyistä, joiden toteutumisen mahdollistuminen on edellytys osallistuvaan budjetointiin osallistumiselle. Listan toimintakykyjä ovat 1. tietäminen, 2. ymmärtäminen, 3. suunnitteleminen, 4. keskusteleminen, 5. arvioiminen, 6. yhteistyö, 7. osallistuminen, 8. oikeutus ja 9. unelmoiminen/uskomisen. Kysymyksen loppuosaan vastasin yhdistämällä osallistuvaan budjetointiin liittyvät toimintakyvyt OmaStadin prosessin vaiheisiin, ja määrittämällä sieltä kunkin vaiheen vaarapaikan/t. Ideointivaiheen vaaranpaikat liittyvät tietämisen ja ymmärtämisen toimintakykyihin, arviointivaiheen osallistumisen ja oikeutuksen toimintakykyihin, suunnitteluvaiheen yhteistyön toimintakykyyn, kustannusarviointivaiheen osallistumisen ja oikeutuksen toimintakykyihin, äänestyvaiheen arvioimisen toimintakykyyn ja toteutusvaiheen osallistumisen ja oikeutuksen toimintakykyihin.

Kolmanteen kysymykseen vastasin muotoilemalla nykyiselle mallille vaihtoehdoisen MeidänStadi-mallin. Konseptissa huomioidaan erityisesti keskusteluun, yhteistyöhön ja arvioimiseen liittyvien toimintakykyjen mahdollistuminen.

6.2 Pohdinta

Tutkimukseni vahvuus liittyy mielestäni sen näkökulmiin. Osallistuvan budjetoinnin suomalaisia tutkimuksia ei ole vielä tehty osallistujan eli kaupunkilaisen näkökulmasta montaa eikä aihetta ole tietämäni mukaan tutkittu koskaan aiemmin toimintakykyjen mahdollistumisen näkökulmasta. Heikkoutena koen sen, että tutkimusaineistoni laajuus ja vaikea vertailtavuus teki työni löydösten kirkastamisesta vaikeaa. Laajan kyselyaineiston määrällisten tulosten ja haastatteluista saatujen laadullisten kommenttien kytkeminen toisiinsa ei ollut helppoa ja onkin oikeutettua kritisoida sitä, että ne eivät välttämättä edusta parhaalla tavalla prosessiin osallistuneiden ihmisten haasteiden kuvaamista.

Toimintakykynäkemyksen käyttäminen työni teoreettisena viitekehyksenä teki tutkimuksen tekemisestä haastavampaa kuin olin etukäteen ajatellut. Teorian ymmärtämiseen meni paljon aikaa ja konkreettisten suoraan sovellettavien muotoilusovellusten puuttuminen pakotti minut haastamaan itseni ja kehittämään teorialle omia sovellustapoja. Olen kuitenkin erittäin tyytyväinen, että valitsin toimintakykynäkemyksen tutkimuksen viitekehykseksi, sillä sen ymmärtäminen ja soveltaminen ovat avanneet silmäni katsomaan muotoilemista uudesta näkökulmasta. Teoria on suunnannut pohtimaan muotoilemisen sijaan sitä, mitä varten jotain muotoillaan.

Vaikka tutkimuksessani osoitetaankin, että OmaStadin ensimmäisen kierroksen toteuttamiseen on liittynyt useita haasteita ja pelko ennestään aktiivisten ihmisten osallistumisen dominoivuudesta näyttääkin toteutuneen, mallissa on paljon hyvää. Malli on ensimmäinen tässä laajuudessa toteutettu suomalainen osallistuvan budjetoinnin sovellus, ja prosessiin osallistuneet kaupunkilaiset ovat lähes yksimielisiä siitä, että malli on tervetullut uusi osallistumisen ja vaikuttamisen tapa. Aineisto myös osoittaa, että kaupungin prosessille asettamat tavoitteet ovat toteutuneet ainakin osittain. Suurin osa prosessiin osallistuneista kaupunkilaisista on sitä mieltä, että heidän ymmärryksensä ja kiinnostuksensa yhteiseen ja kaupunkiin liittyvään päätöksentekoon on lisääntynyt prosessiin osallistumisen ansiosta.

OmaStadin osallistuvan budjetoinnin toteuttaminen on vasta aluillaan, ja olisi suorastaan ihme, jos mallissa ei olisi kehitettävää. Helsingin kaupungin alueosallisuustiimi on tästä itsekkin tietoinen ja onkin kutsunut kaupunkilaiset kehittämään OmaStadista 2.0 versiota (Verkka 2019c).

Jotta malli voisi kehittyä vielä paremmin kaupunkilaisten tarpeita ja toimintakykyjä mahdollistavaksi, olisi syytä tehdä lisätutkimusta. Olisi järkevää tutkia esimerkiksi sitä, miten hyvin helsinkiläiset tietävät OmaStadin olemassaolosta, miten tiedottaminen tavoittaisi kaupunkilaiset mahdollisimman hyvin ja minkälaiset osallistumisen tavat ja aiheet kiinnostavat heitä. Näiden asioiden tutkiminen voisi ehkä myös tarjota vastauksia siihen, minkä takia OmaStadiin osallistui ensimmäisellä kierroksella lähinnä suomenkielisiä, korkeasti koulutettuja ja ennestään aktiivisia ihmisiä. Näiden taustasyiden ymmärtäminen tarjoaisi tärkeää tausta-aineistoa sille, mihin suuntaan mallia kannattaisi kehittää, jotta osallistuminen olisi tulevaisuudessa laajempaa. Ehdotan myös, että kun mallia ja siihen liittyviä tapoja, työkaluja ja viestintää kehitetään, testaamisesta tehtäisiin kehittämisprosessin luonteva ja oleellinen osa. Testaaminen on tärkeä vaihe, jota ei pitäisi unohtaa kiireeseen vedoten. Sen avulla voidaan muun muassa vähentää harha-askeleiden määrää, säästää sitä kautta aikaa ja rahaa ja olla kohtuullisen luottavainen siitä, että kehitettävät asiat toimivat myös käytännössä niiden suunnitteleman tavalla. Mallin tulevaisuutta ja kehittämistä ajatellen on myös tärkeää, että kaupunki luo prosessin arvioimiselle tarkoituksenmukaisia mittaristoja. Mallin toteuttamista on tärkeää arvioida kaupungin sisäisen toiminnan näkökulman lisäksi kaupunkilaisten näkökulmasta. Arvioinnissa voidaan tarkkailla esimerkiksi osallistujien sosioekonomisia taustoja, prosessin käytännönvaiheiden ja työkalujen toimivuutta, osallistumisen kokemuksia ja sitä, miten malli tuki osallistuvan budjetoinnin toimintakykylistassa mainittujen toimintakykyjen mahdollistumista. Ehdotan myös, että arviointitavat ja -mittaristot sekä kaupunkilaisille tehtävät palautekyselyt toteutetaan jatkossa johdonmukaisesti ja siten, että aineistojen vertaaminen olisi helppoa.

Kiitokset

Minulla on monta syytä olla kiitollinen. Haluan kiittää ensimmäiseksi opinnäytetyöni ohjaajaa Sampsa Hyysaloa. Hänen ammattitaitonsa ja selkeäsanaisuutensa auttoivat minua luovimaan läpi tutkimustyöni sekavan alkuvaiheen ja sitä seuranneen suunnanmuutoksen. Haluan myös kiittää Kirsi Verkkaa, Titta Reunasta ja kaikkia stadiluotseja siitä hienosta työstä, jota teette uupumatta osallistuvan budjetoinnin toteuttamisen ja kehittämisen eteen. Kiitos myös siitä, että sain teiltä vapaat kädet työni toteuttamiseen, tarjositte minulle avoimesti ja ehtoja asettamatta omia aineistojanne, ja autoitte työni edistymistä vastaamalla lukemattomiin mieltäni askarruttaviin kysymyksiin.

Olen kiitollinen myös lähimpien ystäväieni kannustuksista ja uskosta siihen, että saan opinnäytetyön vielä jonain päivä valmiiksi. Teidän uskonne ja kannustavat sananne auttoivat minua uskomaan siihen, että kaiken hahmottomuuden ja hämmäisyyden tuolla puolen hämöttää valoa ja selkeyttä. Olen suunnattoman kiitollinen myös rakkaalle äidilleni, jonka merkitys opinnäytetyölleni on valtava. Hän itse tietää, mitä tarkoitan. Viimeisen kiitokseni esitän opinnäytetyöni kirjaseen muotoon tehneelle painolle. Heidän ystävällisyytensä ja aikatauluista tinkimisen vuoksi tämä työ on nyt myös kuutena kappaaleena fyysisessä muodossa.

Helsingissä, 28.10.2019

Kuvat ja taulukot

Kuvat

Kuva 1. Osallistuvan budjetoinnin kuusi ideaalimallia. Lähde: Hurme (2017, s. 26)

Kuva 2. Kuvaus keskustakirjaston osallistuvan budjetoinnin etenemisestä. Lähde: Hurme 2017, s. 43.

Kuva 3. Prosessikuvaus RuutiBudjetin etenemisestä. Lähde: Helsingin kaupunki. Mikä ruutibudjetti?

Kuva 4. OmaStadin nykyinen malli etenee kuusivaiheisesti.

Kuva 5. MeidänStadi malli etenee kuudessa vaiheessa.

Taulukot

Taulukko 1. Neljä tapaa toteuttaa osallistuvaa budjetointia. Lähde: Pihlaja 2017, s. 5

Taulukko2. RuutiBudjetti-takuu on lista periaatteista, joita Helsingin kaupungin nuorisotoimi lupaa noudattaa RuutiBudjettia toteuttaessaan. Lähde: Helsingin kaupunki. Nuorten RuutiBudjetti. Ruuti-Budjetti-takuu.

Taulukko 3. Martha Nussbaumin kymmenen keskeisen toimintakyvyn lista. Lähde Herne 2012, s. 189-190. Herne on käyttänyt suomennoksen alkuperäislähteenä Martha Nussbaumin kirjaa Woman and Human Development. The Capabilities Approach. (2000)

Taulukko 4. Dongin toimintakykyjen listaus keskeisimmistä muotoilun mahdollistavista toimintakyvyistä. (Capability set for design) Lähde: Dong 2008, s. 82-83.

Taulukko 5. Kooste Helsingin kaupungin kyselyaineistosta.

Taulukko 6. Kaikki OmaStadin alustalle tulleet ehdotukset ja suunnitelmat suurpiireittäin. Ehdotusten ja suunnitelmien lukumäärät on poimittu suoraan sähköiseltä palvelualustalta jokaisen suurpiirin omalta sivulta.

Taulukko 7. OmaStadin sähköisellä alustalla ilmoitetut tapahtumat suurpiireittäin. Tapahtumien lukumäärät on poimittu sähköiseltä palvelualustalta.

Taulukko 8. Muiden kuin suomenkielisten ehdotusten ja suunnitelmien lukumäärät. Lähde omastadi.hel.fi 28.4.2019

Lähdeluettelo

Ahonen, Veronica & Rask, Mikko (2019) *Osallistuvan budjetoinnin mallit ja trendit Suomessa*. Suomen Kuntaliitto, Uutta kunnista -julkaisu nro 2/2019.

http://shop.kuntaliitto.fi/product_details.php?p=3573 (viitattu 24.7.2019)

Dong, Andy (2008) *The Policy of Design: A Capabilities Approach* Julkaistu Design Issues lehdessä Volume 24, Number 4 Autumn 2008.

https://www.researchgate.net/publication/249563475_The_Policy_of_Design_A_Capabilities_Approach (viitattu 7.8.2019)

Granö, Sari (2015) *RuutiBudjetti kehittyvä toimintakokonaisuus helsinkiläisten nuorten lähidemokratiaa vahvistamassa*.

Opinnäytetyö, Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma, Humanistinen korkeakoulu.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/98221/Grano_Sari.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Noudettu 4.8.2018)

Helka (2018) *2.5. Aloittaneiden Helsingin stadiluotsien alueet julkistettu!* Julkaistu Helka, Helsingin

kaupunginosayhdistykset ry:n verkkosivuilla 7.5.2018.

<https://helka.net/uutiset/8-helkan-uutiset/3124-helsingin-stadiluotsit-aloittivat-2-5-luotsien-alueet-julkistettu> (viit.

9.5.2018)

Helsingin kaupunki (2013) *RuutiBudjetti*. Haaga-Kaarelan nuorisotyöyksikkö. Haaga-Kaarelan RuutiBudjetin

neuvottelukunnan RuutiBudjetin toimintapäätös.

<https://dev.hel.fi/paatokset/media/att/5f/5f17d16372e6fbb217b4a5b5a441ece727a1ef63.pdf> (viitattu 5.3.2018)

Helsingin kaupunki. (2017a) *Maailman toimivin kaupunki – Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021*. Päivitetty 27.9.2017

<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia-ja-talous/kaupunkistrategia/strategia-ehdotus/>(viitattu

5.3.2018)

Helsingin kaupunki (2017b) *Kaupunginhallituksen pöytäkirjan 40/2017*. Asia /44. § 1047 Osallisuusmallin toimeenpano

ja rahoitus. Kokous pidetty 13.11.2017.

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Paatoshistoria/2017/Keha_2017-11-<13_Khs_40_Pk/30C8599B-CC7F-CBC4-8F5C-5FDE2A40000A/Helsingin_kaupungin_kuntapaikkatilanne.pdf (viitattu 5.3.2018)

Helsingin kaupunki (kaupunginkanslia) (2018) *Osallistuvan budjetoinnin toteuttamisen periaatteet liite*

kaupunginhallitukselle 1.10.2018.

[https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Paatoshistoria/2018/Keha_2018-10-01_Khs_37_Pk/1C574E2E-](https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Paatoshistoria/2018/Keha_2018-10-01_Khs_37_Pk/1C574E2E-6B6F-C520-922B-6614DA200001/Liite.pdf)

[6B6F-C520-922B-6614DA200001/Liite.pdf](https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Paatoshistoria/2018/Keha_2018-10-01_Khs_37_Pk/1C574E2E-6B6F-C520-922B-6614DA200001/Liite.pdf) (viitattu 4.8.2019)

Helsingin kaupunki. *Nuorten RuutiBudjetti. Ketkä voivat osallistua RuutiBudjettiin?*

<https://omastadi.hel.fi/pages/kenelleruutibudjetti> (viitattu 22.10.2019)

Helsingin kaupunki. *Nuorten RuutiBudjetti. Mikä on RuutiBudjetti?*

<https://omastadi.hel.fi/pages/ruuti> (viitattu 22.10.2019)

Helsingin kaupunki. *Nuorten RuutiBudjetti. Mistä resursseista RuutiBudjetissa päätetään?*

<https://omastadi.hel.fi/pages/ruutibudjettiresurssit> (viitattu 22.10.2019)

Helsingin kaupunki. *Nuorten RuutiBudjetti. Miten ja missä RuutiBudjetista äänestetään 2019?*

<https://omastadi.hel.fi/pages/ruutibudjettiaanestys> (viitattu 22.10.2019)

Helsingin kaupunki. *Nuorten RuutiBudjetti. Miten RuutiBudjetti etenee?*

<https://omastadi.hel.fi/pages/mitenruutibudjettietenee> (viitattu 22.10.2019)

Helsingin kaupunki. *Nuorten RuutiBudjetti. RuutiBudjetti-takuu*

<https://omastadi.hel.fi/pages/ruutibudjettitakuu> (viitattu 22.10.2019)

Helsingin kaupunki. *Mikä ruutibudjetti?*

<http://ruutibudjetti.munstadi.fi/mika-ruutibudjetti/> (viitattu 23.7.2019)

Helsingin kaupunki. *Äänestäminen. Ohjeet nettiäänestykseen.*

<https://omastadi.hel.fi/pages/aanestysohje> (viitattu 19.10.2019)

Helsingin kaupunki. *OmaStadin prosessin vaiheet.*

<https://omastadi.hel.fi/processes/omastadi-itainen/steps?locale=fi> (viitattu 11.8.2019)

Helsingin kaupunki *Osallisuusmallin yleisesitys.*

<https://www.hel.fi/static/liitteet/kanslia/asukasyhteisty/osaallisuusmalli-yleisesitys-2018.pdf> (viitattu 25.2.2018)

Helsingin kaupunki. *Yleiset ohjeet. OmaStadin reunaehdot.*

<https://omastadi.hel.fi/pages/omastadireunaehdot> (viitattu 12.8.2019)

- Helsingin kaupunki.** *Äänestäminen. Tunnistautuminen.*
<https://omastadi.hel.fi/pages/tunnistautuminen>; (viitattu 19.10.2019)
- Helsingin kaupunki.** *Äänestäminen. Äänestämisen tuki- ja tapahtumat.*
https://omastadi.hel.fi/pages/omastadi_aanestamisen_tuki_ja_tapahtumat (viitattu 19.10.2019)
- Herne, Kaisa** (2012) *Mitä oikeudenmukaisuus on?* Gaudeamus, Helsinki.
- Hurme Jaana** (2017) *Osallistuva budjetointi.* Pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto, filosofinen tiedekunta.
<https://docplayer.fi/61216965-Vaasan-yliopisto-filosofinen-tiedekunta.html> (viitattu 2.10.2018)
- Hyysalo, Virve & Hyysalo, Sampsa** (2018) *The Mundane and Strategic Work in Collaborative Design.* Design Issues: Volume 34, Number 3 Summer 2018 / © 2018 Massachusetts Institute of Technology.
https://inusegroup.files.wordpress.com/2018/07/hyysalo-hyysalo-2018_desiss_mundane-and-strategic-work-in-collaborative-design_prepublication.pdf (Viitattu 26.7.2019)
- Häikiö, Liisa & Salminen, Jarkko** (2016). *Osallistuvan budjetoinnin oikeudenmukaisuus.* Julkaistu Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehdessä, 24(4). S. 340 - 357.
<https://journal.fi/janus/article/view/60253> (viitattu 25.7.19)
- Keinonen, Turkka** (2017). *Designers, Users and Justice.* New York: Bloomsbury Academic.
<http://search.ebscohost.com.libproxy.aalto.fi/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=1455558&site=ehost-live> (noudettu 21.8.2019)
- Keskustakirjaston kehittämisen osallistuvan budjetoinnin hankkeen suunnitelma.*
<http://osallistuvabudjetointi.fi/wp-content/uploads/2012/06/Keskustakirjaston-kehitt%C3%A4misen-osallistuva-budjetointi-suunnitelmaluonnos.pdf> (Haetu 8.10.2019) Dokumentin kirjoittajaa ei mainita suunnitelmassa.
- Koskinen Jari** (2017) *Esipuhe.* Julkaistu Ritva Pihlajan kirjoittamassa Osallistuva budjetointi kunnissa ja maakunnissa julkaisussa. Suomen Kuntaliiton julkaisu, joka on tuotettu osana Kuntaliiton Kunnat 2021 -ohjelmaa ja Asukkaat sote- ja maakuntauudistuksen keskiöön -projektia.
http://shop.kuntaliitto.fi/product_details.php?p=3356 (viitattu 24.7.2019)
- Kyllönen Antti** (2019) *Osallistuva budjetointi – kuntalaisten näkökulmia deliberatiivisten demokratiateorioiden valossa.* Pro gradu -tutkielma, Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteen tiedekunta.
https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63841/kyllonen_antti.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Noudettu 20.10.2019)
- Laulainen, Pia** (2018) *Muistiinpanot ehdotuksen kirjaamisesta.* Ei julkaistu, löytyy Laulaisen tutkimusaineistosta.
- Legard, Sveinung** (2018) *8 Translation and Institutional Change: What Happened when Participatory Budgeting Came to the Nordic Countries?* Institutional Change in the Nordic Model.
https://www.researchgate.net/publication/330022186_8_Translation_and_Institutional_Change_What_Happened_when_Participatory_Budgeting_Came_to_the_Nordic_Countries_Institutional_Change_in_the_Nordic_Model (Haettu 26.7.2019)
- Lemola, Johanna** (2019) *Oodi palvelumuotoilun oppikirjaesimerkinä.*
<https://www.oodihelsinki.fi/oodi-palvelumuotoilun-oppikirjaesimerkkina/> (viitattu 8.10.2019)
- Lerner, John** (2014) *Everyone counts: Could "participatory budgeting" change democracy?* Cornell University Press, New York.
- Malmberg, Lauri** (2018) *Helsinki antaa kaupunkilaisille jaettavaksi neljä miljoonaa euroa – Kenelle "demokratiahankkeen" hyödyt valuvat?* Julkaistu Helsingin Sanomissa 13.3.2018.
<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005601480.html> (viitattu 14.3.2019)
- Mäki Netta & Vuori, Pekka** (2019) *Helsingin väkiluku vuodenvaihteessa 2018/2019.* Tilastoja 2019:7, Helsingin kaupunki.
https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/19_06_06_Tilastoja_7_Maki_Vuori.pdf (viitattu 26.10.2019)
- Nieminen, Kalle** (2012) *Hankevauhdituksilla haetaan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.* Artikkelijulkaisu Sitran verkkosivuilla 27.7.2012.
<https://www.sitra.fi/artikkelit/hankevauhdituksilla-haetaan-yhteiskunnallista-vaikuttavuutta/> (viitattu 8.10.2019)
- Nussbaum, Martha C.** (2011) *Creating Capabilities. The Human Development Approach.* First Harvard University Press paperback edition 2013. The Belknap Press of Harvard University Press, United States of America.
- Oosterlaken, Ilse** (2009) *Design for Development: A Capability Approach.* Design Issues. Volume 25 | Issue 4 | Autumn 2009 p.91-102.
<https://www.mitpressjournals.org/doi/pdf/10.1162/desi.2009.25.4.91> (viitattu 13.8.2019)
- Oosterlaken Ilse** (2012) *The Capability Approach, Technology and Design: Taking Stock and Looking Ahead.* Luku 1 kirjassa The Capability Approach, Technology and Design. Toimit. Ilse Oosterlaken, ja Jeroen van den Hoven, Springer, 2012.s. 3-26

<http://ebookcentral.proquest.com>. (Haettu 31.3.2019)

Pihlaja, Ritva (2017) *Osallistuva budjetointi kunnissa ja maakunnissa*. Suomen Kuntaliiton julkaisu, joka on tuotettu osana Kuntaliiton Kunnat 2021 -ohjelmaa ja Asukkaat sote- ja maakuntauudistuksen keskiöön -projektia. http://shop.kuntaliitto.fi/product_details.php?p=3356 (viitattu 24.7.2019)

Raisio Harri, Jäske Maija & Rask Mikko (2018) *Deliberaatiota, dialogia vai molempia?* Artikkelijulkaisu Politiikasta.fi verkkojulkaisussa 24.5.2018. <https://politiikasta.fi/deliberaatiota-dialogia-vai-molempia/> (viitattu 20.10.2019)

Reunanen Titta (2018) *Kommentti osallistuvan budjetoinnin uhkakuvista*. Löytyy tutkijan muistiinpanoista, jotka on tehty Titta Reunanen, Ville Melonin ja Pia Laulaisen tapaamisesta kaupunginkansliassa 26.2.2018.

Robeyns Ingrid (2016) *The Capability Approach*. Julkaistu Stanford Encyclopedia of Philosophy verkkosivuilla. First published Thu Apr 14, 2011; substantive revision Mon Oct 3, 2016 <https://plato.stanford.edu/entries/capability-approach/> (viitattu 22.8.2019)

Shah, A. (Ed.). (2007). *Participatory budgeting*. Public sector governance and accountability series. The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. Washington.

Sarpo, Antti (2019) *Kutsu OmaStadi Raksalle*. Sähköpostiviesti 14.2.2019.

Slavova Mira, Venter Elmarie, Baduza Gugulethu (2013) *Towards Applications of Capability Sensitive Design of Technologies*. https://www.researchgate.net/publication/236992593_Towards_Applications_of_Capability_Sensitive_Design_of_Technologies (noudeutu 21.10.2019)

Sode, Andreas (2019) *Valmisteilla oleva opinnäytetyö*. Messenger viesti 10.2019

THL (2019) *Mitä toimintakyky on*. Tietoja päivitetty 15.3.2019. <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>, (viitattu 14.4.2019)

Verkka Kirsi (2019a) *Arvio osallistujamäärästä*. Sähköpostiviesti 17.10.2019.

Verkka Kirsi (2019b) *Kohderyhmien tavoittaminen*. Pdf-tiedosto sähköpostiviestin liitteenä, 1.4.2019.

Verkka, Kirsi (2019c) *Kutsu OmaStadi 2.0 -työpajaan*. Sähköpostiviesti 11.10.2019.

Verkka Kirsi (2019d) *OmaStadin materiaalien kieliversiot*. Sähköpostiviesti 23.10.2019.

Verkka, Kirsi (2019e) *Vastaukset tutkimukseen liittyviin kysymyksiin*. Jaettu GoogleDrive tekstitiedosto.

Wampler, Brian (2007) *A Guide to Participatory Budgeting*. Julkaistu kirjassa Participatory budgeting, jonka on toimittanut Shah A. S. 21-54.

77.620

Censo arbóreo 2014 CVC

Liitteet

Liite 1. Ennakkokysely haastateltaville

Kyselyssä oli mukana valokuvia rytmittämässä ja keventämässä kyselyä. Olen jättänyt kuvat pois tilansäästöllisistä syistä. Kysely on tehty Google Formilla. En valitettavasti saanut tulostettua kyselyä järkevästi tekstimuodossa, joten monivalintakysymykset on kuvankaappauksina.

Kysely OmaStadi haastattelua varten

Tämä on Aalto-yliopiston maisteriopiskelijan Pia Laulaisen tekemä kysely. Kysely on lähetetty henkilökohtaiseen haastatteluun kutsutuille. Kyselyn vastaamiseen menee noin 15 - 25 minuuttia.

Jos sinulle tulee kysyttävää, ota minuun yhteyttä. Löydät yhteystietoni myös kyselyn lopusta.

Ystävällisin terveisin,

Pia Laulainen, pia.laulainen@gmail.com, +358 41 534 3616

1. HENKILÖTIEDOT

1.1. Kutsumanimesi

1.2. Ikäsi

1.3. Sukupuolesi

- Nainen
- Mies
- En halua kertoa
- Muu:

1.4. Koulutuksesi Merkitse kaikki koulutukset

Peruskoulu

Lukio

Ammattitutkinto

Alempi korkeakoulututkinto

Ylempi korkeakoulututkinto

Tohtorin tutkinto

Muu:

1.5. Nykyinen ammattisi *

2. Mediatottumuksesi

Mitä uutiskanavia sinä seuraat? Mikä sosiaalisen median kanava on mukana arjessasi? Entä oletko törmännyt OmaStadin mainoksiin tai artikkeleihin jossain?

2.1. Kuinka usein seuraat seuraavia uutiskanavia?

	Päivittäin	Muutaman kerran viikossa	Kerran viikossa	Muutaman kerran kuukaudessa	Kerran kuussa	En seuraa lainkaan
Painettuja sanomalehtiä tai muita julkaisuja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sähköisiä sanomalehtiä tai verkkojulkaisuja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Radiota / podcasteja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Television uutisia tai ajankohtaisohjelmia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Helsingin kaupungin julkaisuja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Metroissa ja ratikoissa olevia "telkkareita"	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Katuminoksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐

2.1.1. Puuttuiko listasta jokin itsellesi tärkeä viestintäkanava?

2.2. Mitä sosiaalista mediaa seuraat tai sinulla on tili?

	On tili	Ei ole tiliä	Seuraan aktiivisesti	Seuraan joskus	En seuraa
Facebook	☐	☐	☐	☐	☐
Twitter	☐	☐	☐	☐	☐
LinkedIn	☐	☐	☐	☐	☐
YouTube	☐	☐	☐	☐	☐
Instagram	☐	☐	☐	☐	☐

3. OmaStadin markkinointi

Tässä on esimerkki OmaStadin mainoskuvasta.

Näyttääkö tutulta? (kuva: <https://omastadi.hel.fi/assemblies/omastadi-materiaalit>)

3.1. Oletko törmännyt OmaStadin uutisiin tai mainoksiin jossain seuraavista kanavista?

	Olen	En ole	En ole varma
Painetuissa julkaisuissa (lehdet, julisteet, flajerit)	☐	☐	☐
Sähköisissä julkaisuissa (verkkolehdet, verkoartikkelit ym)	☐	☐	☐
Helsingin kaupungin omassa julkaisuissa (painettu ja sähköinen)	☐	☐	☐
Radiossa / podcastissa	☐	☐	☐
Metron tai ratikan "TV" tauluissa	☐	☐	☐
Ulkomainoksissa	☐	☐	☐
Facebookissa	☐	☐	☐
Twitterissä	☐	☐	☐
Instagramissa	☐	☐	☐
YouTubeissa	☐	☐	☐

3.2. Missä kanavissa haluaisit, että OmaStadista tiedotettaisiin?

	Tämä olisi minulle tärkeä kanava	Tämä olisi hyvä vaihtoehtoinen kanava	Tällä ei ole minulle merkitystä	En osaa sanoa
Painetuissa julkaisuissa (lehdet, julisteet, flajerit)	☐	☐	☐	☐
Sähköisissä julkaisuissa (verkkolehdet, verkoartikkelit ym)	☐	☐	☐	☐
Helsingin kaupungin omista julkaisuista (painettu ja sähköinen)	☐	☐	☐	☐
Radiossa / podcastissa	☐	☐	☐	☐
Metron tai ratikan "TV" tauluissa	☐	☐	☐	☐
Ulkomainoksissa	☐	☐	☐	☐
Facebookissa	☐	☐	☐	☐
Twitterissä	☐	☐	☐	☐
Instagramissa	☐	☐	☐	☐
YouTube:ssa	☐	☐	☐	☐

3.2.1. Puuttuiko äskeisestä listasta mielestäsi jokin tärkeä viestintäkanava tai -tapa?

4. Sosiaaliset taitosi

OmaStadi tuo toisilleen entuudestaan tuntemattomia ihmisiä saman pöydän ääreen. Prosessiin osallistuminen edellyttää kaupunkilaiselta monenlaisia taitoja. Pohdi seuraavassa omia sosiaalisia taitojasi. Minkälaisia ovat omat taitosi? Mihin kaipaisit vielä harjoitusta ja mitkä sinulla ovat jo hallinnassa?

4.1. Ihmisten kohtaamiseen ja empatiaan liittyvät taidot

	Tarvitsen harjoitusta	Taitoni tarvitsevat huomista	Taitoni ovat tyydyttävät	Minulla on hyvät taidot	Minulla on erinomaiset taidot	En osaa sanoa
Kykenen kohtaamaan tuntemattomia ihmisiä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan kunnioittaa toisia sellaisena kuin he ovat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedostan oman arvoni	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan asettua toisten asemaan (empatiakyky)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn kohtaamaan ihmiset tasa-arvoisesti ilman ennakkoluuloja	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4.1.1. Puuttuiko listasta mielestäsi joitakin oleellisia kohtaamiseen ja empatiaan liittyviä taitoja?
Oma vastauksesi

OmaStadin tavoitteena on parempi ja toimivampi, kaikkien yhteinen kaupunki. Pohdi seuraavaksi yhteistyöhön liittyviä taitojasi.

4.2. Yhdessä toimiseen liittyvät taidot

	Tarvitsen harjoitusta	Taitoni tarvitsevat huomista	Taitoni ovat tyydyttävät	Minulla on hyvät taidot	Minulla on erinomaiset taidot	En osaa sanoa
Osaan noudattaa ohjeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn odottamaan vuoroani	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olen avoin toisten ideoille	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on kyky tehdä kompromisseja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olen valmis auttamaan toisia tarvittaessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Haluun oppia toisilta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn ylläpitämään hyvää ilmapiiriä	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4.2.1. Puuttuiko listasta mielestäsi joitakin oleellisia yhteistyöhön liittyviä taitoja?

Oma vastauksesi

Keskusteleminen ja vuoropuhelu ovat yhteistyön kulmakiviä. Mitä taitoja keskusteleminen vaatii? Minkälaisia ovat mielestäni omat taitosi?

4.3. Keskustelemiseen liittyvät taidot

	Tarvitsen harjoitusta	Taitoni tarvitsevat huomista	Taitoni ovat tyydyttävät	Minulla on hyvät taidot	Minulla on erinomaiset taidot	En osaa sanoa
Pystyn esittämään asioita selkeästi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn perustelemaan mielipiteeni	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan esittää oleellisia kysymyksiä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan kuunnella toisia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan antaa palautetta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn tarvittaessa johdattamaan keskustelua	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4.3.1. Puuttuiko listasta mielestäsi joitakin oleellisia keskustelemiseen liittyviä taitoja?

Oma vastauksesi

5. Suunnittelemiseen liittyvät taitosi

OmaStadissa suunnitteleminen on keskeisessä roolissa. Kaupunkilaisen pitää osata tunnistaa haasteita, pystyä ideoimaan niihin ratkaisuja, muotoilla ratkaisuideat kirjalliseen muotoon ja vielä lisäksi sovittaa suunnitelma OmaStadin reunaehtoihin. Pohdi omia taitojasi tästä näkökulmasta.

5.1. Suunnittelemiseen liittyvät taidot

	Tarvitsen harjoitusta	Taitoni tarvitsevat hiomista	Taitoni ovat tyydyttävät	Minulla on hyvät taidot	Minulla on erinomaiset taidot	En osaa sanoa
Osaan tiivistää ajatukset kirjoitettuun muotoon	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hahmotan asioiden takana olevat kokonaisuudet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ymmärrän yksityiskohtien merkityksen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Käsitän prosessikuvaus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan kartoittaa haasteita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn keksimään ratkaisuideoita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan muotoilla suunnitelman	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan ajatella kriittisesti ja kyseenalaista asioita	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5.1.1. Puuttuiko listasta mielestäsi joitakin oleellisia suunnittelemiseen liittyviä taitoja?

5.2. Tietokoneisiin ja muihin digitaalisiin välineisiin liittyvät taidot

	Minulla ei ole tätä taitoa	Tarvitsen harjoittelua	Taitoni ovat tyydyttävät	Minulla on hyvät taidot	Minulla on erinomaiset taidot	En osaa sanoa
Osaan käyttää tietokonetta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan käyttää kämmykkää	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan käyttää tablettia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan käyttää tekstinkäsittelyohjelmaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan käyttää kuvankäsittelyohjelmaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan valokuvata	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5.2.1. Puuttuiko edellisistä listoista mielestäsi joitakin oleellisia suunnittelemiseen liittyviä taitoja?

6. Äänestysaktiivisuutesi

6.1. Oletko äänestänyt seuraavissa vaaleissa?

	Äänestän aina	Olen äänestänyt joskus	En ole äänestänyt	En halua kertoa
Presidentin vaaleissa	☐	☐	☐	☐
Eduskuntavaaleissa	☐	☐	☐	☐
Kuntavaaleissa	☐	☐	☐	☐
RuutiBudjetti vaaleissa	☐	☐	☐	☐
Kirkollisvaaleissa	☐	☐	☐	☐
Yhdistys- tai liittovaaleissa	☐	☐	☐	☐
Lautakunnissa tai raadeissa	☐	☐	☐	☐
Muulla tavalla	☐	☐	☐	☐

6.2. Uskotko, että äänelläsi on merkitystä? *

- Uskon
- Ehkäpä
- En usko
- En osaa sanoa
- Muu:

7. Osallistuminen ja kokemuksesi OmaStadi prosessista

OmaStadi on suoran päätöksenteon malli.

Kaupunkilaiset saavat ehdottaa, mihin Helsinki käyttää rahaa ja äänestää suunnitelmista mieleisiään.

7.1. Mikä motivoi sinua osallistumiseen? *

Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Uskon, että minulla on hyviä ideoita.
- Haluan vaikuttaa itseäni koskeviin asioihin.
- Haluan kantaa korteni kekoon oman asuinyhteisöni hyväksi.
- Olen huolissani ympäristöstä ja ilmastomuutoksesta.
- Haluan olla rakentamassa tasa-arvoisempaa ja yhdenvertaisempaa yhteiskuntaa.
- Koen, että kansalaisvaikuttaminen on velvollisuus.
- Koen, että kansalaiset tietävät asiat paremmin kuin päättäjät.
- Muu:

7.2. Seuraavassa on lista väittämiä. Pitävätkö nämä sinun kohdallasi paikkaansa?

	Kyllä	Ei	En ole varma
Osallistuin OmaStadin aloitusjuhlaan Glorissa.	☐	☐	☐
Osallistuin stadiuotsin järjestämään ideointivaiheen peli-iltaan.	☐	☐	☐
Järjestin itse peli-illan.	☐	☐	☐
Olin mukana suunnittelemassa ehdotusta.	☐	☐	☐
Olin mukana kirjaamassa ehdotusta omasadi.hel.fi alustalle.	☐	☐	☐
Ehdotus pääsi jatkoon.	☐	☐	☐
Sain kutsun OmaStadi Raksaan.	☐	☐	☐
Osallistuin OmaStadi Raksaan.	☐	☐	☐
Teimme raksassa suunnitelman.	☐	☐	☐
Olin mukana kirjaamassa suunnitelmaa omasadi.hel.fi alustalle.	☐	☐	☐

7.2.1. Puuttuuko edellisestä jokin vaihe, jossa olit mukana?

7.3. Kokemuksesi OmaStadin tiedottamisesta ja markkinoinnista

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Löysin OmaStadista tietoja itselleni sopivista ja tutuista tietolähteistä.	☐	☐	☐	☐	☐
OmaStadin tiedot esitettiin ymmärrettävästi.	☐	☐	☐	☐	☐
Sain riittävästi tietoa OmaStadista ENNEN prosessin alkamista.	☐	☐	☐	☐	☐
Sain riittävästi tietoa OmaStadista prosessin AIKANA.	☐	☐	☐	☐	☐
Sain tiedon tapahtumista riittävän ajoissa.	☐	☐	☐	☐	☐
Tapahtumiin ilmoittautuminen oli helppoa.	☐	☐	☐	☐	☐

7.4. Kokemukset OmaStadin tilaisuuksista

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Tunsin itseni tervetulleeksi.	☐	☐	☐	☐	☐
Tapahtumissa oli helppo esittää kysymyksiä ja osallistua keskusteluun.	☐	☐	☐	☐	☐
Minua kannustettiin kertomaan mielipiteeni ja ideani.	☐	☐	☐	☐	☐
Koin, että mielipiteitäni ja ideoitani arvostettiin ja kunnioitettiin.	☐	☐	☐	☐	☐
Koin, että tilaisuuksissa kannustettiin yhteiseen hyvään.	☐	☐	☐	☐	☐
Koin, että eräs tai eräät osallistujat dominoivat keskustelua.	☐	☐	☐	☐	☐
Opin muiden näkemyksistä ja argumenteista.	☐	☐	☐	☐	☐
Tapahtumien ilmapiiri oli rakentava.	☐	☐	☐	☐	☐
Sain tarvitsemani apua tapahtuman järjestäjiltä.	☐	☐	☐	☐	☐
Tapahtuman järjestäjät ohjasivat keskustelua ja yhteistyötä taidokkaasti.	☐	☐	☐	☐	☐

7.5. Kokemukset ehdotusten ja suunnitelmien tekemisestä

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Ymmärsin OmaStadin reunaehdot kirukkaasti.	☐	☐	☐	☐	☐
Osasin ottaa reunaehdot huomioon ehdotusta ja suunnitelmaa tehdessä.	☐	☐	☐	☐	☐
Työpajamateriaalit (kuten pelikortit) helpottivat suunnitelmien tekemistä.	☐	☐	☐	☐	☐
Sain riittävästi tietoa ja tukea ehdotuksen / suunnitelman tekemiseen.	☐	☐	☐	☐	☐
Ehdotuksen jättäminen oli helppoa.	☐	☐	☐	☐	☐
Suunnitelman jättäminen oli helppoa.	☐	☐	☐	☐	☐
Sain riittävästi tietoa ja tukea omastadi.hel.fi alustan käyttöön	☐	☐	☐	☐	☐

7.6. Mitä mieltä olet OmaStadista yleisesti?

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Aion äänestää OmaStadin suunnitelmista syyskuuta 2019.	☐	☐	☐	☐	☐
Osallistuminen lisäsi kiinnostustani asuinalueellani vaikuttamiseen.	☐	☐	☐	☐	☐
Osallistuminen lisäsi ymmärrystäni yhteisiin asioihin vaikuttamisesta.	☐	☐	☐	☐	☐
OmaStadi lisäsi kiinnostustani osallistua päätöksentekoon.	☐	☐	☐	☐	☐
Uskon, että OmaStadin kautta pystyn vaikuttamaan.	☐	☐	☐	☐	☐
OmaStadi on tervetullut osallistumisen ja vaikuttamisen keino.	☐	☐	☐	☐	☐
Aion osallistua OmaStadiin jatkossakin.	☐	☐	☐	☐	☐

7.7. Uskotko, että OmaStadissa antamillasi äänillä on merkitystä? *

- Uskon
- Ehkäpä
- En usko
- En osaa sanoa
- Muu:

8. Palaute ja muut kommentit

Heräsiikö mieleesi asioita, joita kyselyssä ei sivuttu, mutta olisi mielestäsi pitänyt? Entä haluatko antaa palautetta kyselystä? Sana on vapaa - ja vapaaehtoinen.

Liite 2. Tutkimukseen suostumuskaavake

Aalto-yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu
Muotoilun laitos, Collaborative and Industrial Design -maisteriohjelma

OSALLISTUJAN SUOSTUMUS TUTKIMUSAINESTON KERUUSEEN JA AINEISTON KÄYTTÖÖN

Tämä tutkimus on osa Aalto-yliopiston maisterin tutkintoon tähtäävää lopputyötä. Tutkimuksen aiheena on Helsingin kaupungin osallistuvan budjetoinnin eli OmaStadi -mallin kehittäminen.

Tässä haastattelussa kerätty aineisto tallennetaan tutkijan tutkimusarkistoihin eikä sitä julkaista koskaan sellaisenaan. Kaikki mahdollinen henkilöyttä paljastava aineisto anonymisoidaan.

Tällä suostumuksella annatte Pia Laulaiselle luvan haastatteluun ja aineiston keruuseen. Tällä suostumuksella annatte myös luvan äänitiedoston tallentamiseen. Tallennetta ei julkaista, vaan sitä käytetään ainoastaan muistiinpanojen tukena. Haastateltavien yhteystietoja, joita on käytetty haastattelupaikan ja -ajankohdan sopimiseen säilytetään tutkijan arkistoissa syyskuuhun 2019 saakka. Sen jälkeen yhteystiedot poistetaan arkistosta.

Mikäli teille tulee kysyttävää jälkikäteen, voitte olla yhteyksissä tutkimuksen tekijään:

Pia Laulainen, p. 041 534 3616, pia.laulainen@aalto.fi

Suostumuskaavakkeita on tehty kaksi kappaletta. Toinen luovutetaan osallistujalle ja toinen jää haastattelijalle.

Paikka ja päiväys

Osallistujan allekirjoitus ja nimen selvennys

Tutkijan allekirjoitus ja nimen selvennys

Liite 4. Kokemusarviointipohja (s.1)

Haastateltavan etunimi:
Päivämäärä:

Kokemukset OmaStadi -prosessista

△ Kriittinen jatkon kannalta

□ Tuokio puuttui

PROSESSIN VAIHE	PROSESSITUOKIO	KOKEMUS TUOKIOSTA	LISÄKOMMENTIT/HUOMIOT
1. ENNEN PROSESSIN ALKAMISTA	 Ensikontakti	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □
	 Sain /löysin tietoa OmaStadista	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □
	 Ymmärsin tiedon sisällön	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □
2. IDEOINTI-VAIHE	 Osallistuin ideointi-peli-iltaan	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □
	 Järjestin oman peli-illan	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □
	 Pelasin ideointipeliä	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □
	 Käytin "ideointipohjaa"	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □
	 Vastasin tilaisuuden palautekyselyyn	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □
3. EHDOTUS & ARVIOINTI	 Loin tilin & kirjauduin alustalle	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □
	 Muotoilin ehdotuksen reunaehtojen mukaiseksi	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □
	 Kirjasin ehdotuksen alustalle	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □
	 Vastasin sähköiseen palautekyselyyn	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □
	 Kommentoin tai sain kommentteja	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □
	 Kaupunki arvioi reunaehtojen täyttymisen	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □
	 Sain tiedon ehdotuksen etenemisestä	(X) (:) (:) (:) (:) (S)	△ □

Liite 4. Kokemusarviointipohja (s.2)

Haastateltavan etunimi:
Päivämäärä:

Kokemukset OmaStadi -prosessista

△ Kriittinen jatkon kannalta

□ Tuokio puuttui

PROSESSIN VAIHE	PROSESSITUOKIO	KOKEMUS TUOKIOSTA	LISÄKOMMENTIT/HUOMIOT
4. SUUNNITELMA	 Sain kutsun OmaStadi Raksaan	(X) (:) (:) (:) (3)	△ □
	 Ilmoittauduin Raksaan	(X) (:) (:) (:) (3)	
	 Raksan järjestelyt (aika, paikka ym.)	(X) (:) (:) (:) (3)	
	 Raksan ohjaus ja organisointi	(X) (:) (:) (:) (3)	
	 Ehdotukset oli teemoiteltu ryhmiin	(X) (:) (:) (:) (3)	
	 Oman ehdotuksen yhdistäminen muiden ehdotuksiin	(X) (:) (:) (:) (3)	
	 Stadiluotsien ja kaupungin asiantuntijoiden apu	(X) (:) (:) (:) (3)	
	 Muotoilin suunnitelman reunaehtojen mukaiseksi	(X) (:) (:) (:) (3)	
	 Kirjasin suunnitelman alustalle	(X) (:) (:) (:) (3)	
 Kaupungin kommentointi	(X) (:) (:) (:) (3)		
	Reunaehtojen ymmärrettävyys	(X) (:) (:) (:) (3)	
	Käytettyjen termien ymmärrettävyys	(X) (:) (:) (:) (3)	
	OmaStadin ohjeistukset ylipäättäen	(X) (:) (:) (:) (3)	
	OmaStadista tiedottaminen	(X) (:) (:) (:) (3)	
	OmaStadin toteutustapa	(X) (:) (:) (:) (3)	
	YLEISARVIO KOKO PROSESSISTA	(X) (:) (:) (:) (3)	

Liite 5 Dongin toimintakykyjen lista

Andy Dongin (2008) toimintakykyjen lista muotoilulle

Lähde: Dong, Andy (2008) *The Policy of Design: A Capabilities Approach* Julkaistu Design Issues lehdessä Volume 24, Number 4 Autumn 2008.

Toimintakyky (capability)	Kuvaus (Description)
INFORMATION	Have transparent access to all technical, financial, community, and political information relevant to a design work. Be in contact with communities and experts who have faced similar design problems as sources of ideas and solutions.
KNOWLEDGE	Have sufficient numeric, mathematical, and scientific training to engage in a conceptual and technical understanding of the design work. Knowledge of technical design methodologies. Have knowledge of making and interpreting relevant technical standards and codes.
ABSTRACTION	Develop aptitude for analysis and contextualization of design work at multiple levels of abstraction, from low-level functional, behavioral, and structural aspects to higher-order aspects such as systems integration, lifecycle maintenance and operations, and disposal.
EVALUATION	Be able to engage in a critical evaluation of the implications of the design work on matters such as the welfare of the community, the health of the environment, and economic viability. The welfare of the community includes individual concerns such as cognitive and physical ergonomics and universal design.
PARTICIPATION	Be part of, and collaborate with, others in the design process; from early project definition stages, through to conceptual design, concept testing, prototype development, prototype testing, prototype review, full-scale implementation, and final project delivery and validation. The formation of a shared understanding of all aspects of design work is paramount.
AUTHORITY	Have the power and right to enact a design work rather than token "paper studies." Have the authority to commission reports and information. Have the authority to select and set criteria and requirements for design work.

Liite 6. OmaStadiin osallistuneiden taustat

	2: Ikä	Alle 12	12-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	Yli 70	Kertomatta	Yhteensä	
ideointivaihe		1	0	8	23	27	27	35	24	1	146	
		0,7 %	0,0 %	5,5 %	15,8 %	18,5 %	18,5 %	24,0 %	16,4 %	0,7 %	100,0 %	
ehdotusvaihe		1	2	4	15	30	29	35	25	2	143	
		0,7 %	1,4 %	2,8 %	10,5 %	21,0 %	20,2 %	24,5 %	17,5 %	1,4 %	100,0 %	
raksavaihe		1	7	2	17	25	25	55	10	1	143	
		0,7 %	4,9 %	1,4 %	11,9 %	17,5 %	17,5 %	38,5 %	7,0 %	0,7 %	100,0 %	
suunnitelma-vaihe*	2: Ikä		12-17	18-29	29-45	45-65		Yli 65		Kertomatta	Yhteensä	
			1	0	11	23		14		1	50	
*huom erot ikäryhmissä			0,0 %	22,0 %	46,0 %		28,0 %		2,0 %		98,0 %	
Haastattelut	2: Ikä		Alle 12	12-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	Yli 70	Kertomatta	Yhteensä
			0	0	0	1	3		3	1		8
			0,0 %	0,0 %	0,0 %	12,5 %	37,5 %		37,5 %	12,5 %		

	3: Sukupuoli	nainen	mies	Muu	ei halua sanoa	ei vast	Yhteensä
ideointivaihe		101	43	0	1	1	146
		69,2 %	29,5 %	0,0 %	0,7 %	0,7 %	100,0 %
ehdotusvaihe		91	47	0	3	2	143
		63,6 %	32,9 %	0,0 %	2,1 %	1,4 %	100,0 %
raksavaihe		86	55	0	2	0	143
		60,1 %	38,5 %	0,0 %	1,4 %	0,0 %	100,0 %
suunnitelma-vaihe		30	15	2	2	1	50
		60,0 %	30,0 %	4,0 %	4,0 %	2,0 %	100,0 %
Haastattelut		3	5				8
		37,5 %	62,5 %				100,0 %

	4: Äidinkieli	suomi	ruotsi	somalia	viro	arabia	venäjä	englanti	ei vastausta tai muu	Yhteensä
ideointivaihe		135	5	3	1	2	0	0	0	146
		92,5 %	3,4 %	2,1 %	0,7 %	1,4 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	100,0 %
ehdotusvaihe		134	3	0	0	0	3	1	2	143
		93,7 %	2,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	2,1 %	0,7 %	1,4 %	100,0 %
raksavaihe		138	3	0	0	0	1	0	1	143
		96,5 %	2,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,7 %	0,0 %	0,7 %	100,0 %
suunnitelma-vaihe		45	3	0	0	0	0	0	2	50
		90,0 %	6,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	4,0 %	100,0 %
Haastattelut		7							1	8
		87,5 %							12,5 %	

	5: Mikä on koulutuksesi?	Perusaste	Toinen aste+ ammatillinen	Korkea-aste	Muu	kirjaamatta tai ei ilmoittanut	Yhteensä
ideointivaihe		8	42	91	1	4	146
		5,5 %	28,8 %	62,3 %	0,7 %	2,7 %	100,0 %
ehdotusvaihe		1	50	84	1	7	143
		0,7 %	35,0 %	58,7 %	0,7 %	4,9 %	100,0 %
raksavaihe		11	36	93	0	3	143
		7,7 %	25,2 %	65,0 %	0,0 %	2,1 %	100,0 %
suunnitteluvaihe		2	13	33	1	1	50
		4,0 %	26,0 %	66,0 %	2,0 %	2,0 %	100,0 %
Haastattelut		2	2	4			8
		25,0 %	25,0 %	50,0 %			100,0 %

	6: Mikä seuraavista kuvaa parhaiten tämän hetkistä elämäntilannettasi?	kokopvtyö	osa-aikatyö	työtön	opiskelija	varusmies/sivari	eläkkeellä	hoitaa kotitaloutta	muu (yrittäjä raksav.)	kertomatta, ei tietoa	Yhteensä
ideointivaihe		58	6	5	12	0	53	2	5	5	146
		39,7 %	4,1 %	3,4 %	8,2 %	0,0 %	36,3 %	1,4 %	3,4 %	3,4 %	100,0 %
raksavaihe		63	9	7	10	0	13	3	4	34	143
		44,1 %	6,3 %	4,9 %	7,0 %	0,0 %	9,1 %	2,1 %	2,8 %	23,8 %	100,0 %
Haastattelut		3		1	1		3				8
		37,5 %		12,5 %	12,5 %		37,5 %				